

**TÜRKİYE'DE KADIN HAKLARI VE MEDYA: 8 MART DÜNYA
KADINLAR GÜNÜ'NÜN BASINDA TEMSİLİ**

Elif Ceyda ALBAYRAK

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Didem DENİZ ANAMUR

Uşak

Ağustos, 2020

**TÜRKİYE'DE KADIN HAKLARI VE MEDYA: 8 MART DÜNYA
KADINLAR GÜNÜ'NÜN BASINDA TEMSİLİ**

Elif Ceyda ALBAYRAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İletişim Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman:

Dr. Öğr. Üyesi Didem DENİZ ANAMUR

Uşak

Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ağustos, 2020

ÖZET**TÜRKİYE'DE KADIN HAKLARI VE MEDYA: 8 MART DÜNYA
KADINLAR GÜNÜ'NÜN BASINDA TEMSİLİ**

Elif Ceyda ALBAYRAK

İletişim Bilimleri Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ağustos 2020

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Didem DENİZ ANAMUR

Bu tez çalışması, uluslararası bir anma günü olan 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nün Türkiye'de yayınlanan ulusal medya araçlarında nasıl sunulduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaçla tez çalışmasında farklı ideolojilere sahip 6 gazete ele alınmıştır. Betimsel analiz yöntemi çerçevesinde son 10 yıl verileri basılı medya ve internet medyasıyla incelenmiştir. Kadınların örgütlü bir şekilde sokaklarda olduğu 8 Mart Günü adına incelenen gazeteler; Hürriyet, Cumhuriyet, Yeni Akit, Yeniçağ, Türkiye ve BirGün gazeteleridir.

Toplumsal hareketlerin 1960 yılında yaşadığı dönüşümle birlikte, toplumsal hareketler bir kimlik hareketine dönüşmüştür. Yeni toplumsal hareketler olarak adlandırılan bu eylemler tarihsel süreç içerisinde kadınları da etkisi altına almıştır. Kadın hareketinin tarihçesine bakıldığında Fransız Devrimiyle birlikte örgütlenme bilincine ulaşan kadınların, aslında 13. yüzyıldan sonra eşitsiz durumlarını basılı araçlarla sorguladıkları görülmektedir. Kadınların toplumsal hareketlerden ayrılarak kadın hareketi içerisinde olmaları ise 18. yüzyılda görülmektedir. Dünyada kadın hareketinin simgeleşmiş bir günü olan 8 Mart Kadınlar Günü'nün nasıl ortaya çıktığı konusunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Ancak genel olarak kadınların 1857

yılında bir fabrikada grev yapmalarının ardından çıkan yangında hayatını kaybeden kadın işçiler adına düzenlenen eylemler olduğu düşünülür. Birleşmiş Milletler tarafından uluslararası bir gün olarak tanımlanması 1975 yılında olsa da, 8 Mart'ın anma günü olması Clara Zetkin tarafından 1910 yılında İkinci Sosyalist Enternasyonal'e bağlı Uluslararası Sosyalist Kadın Konferansı'nda önerilmiştir.

Kadın hareketinin Türkiye'deki durumuna bakıldığında ise Osmanlı döneminde başlayan yenileşme hareketiyle birlikte kadınların mevcut konumlarını sorguladıkları görülmektedir. Tanzimat Fermanı ile başlayan ve basılı araçlarla kendilerini ifade eden kadınlar Cumhuriyet rejiminin gelmesiyle daha görünür hale gelmişlerdir. Türk kadının 1935 yılında oy hakkını elde ettikten sonra 1960'lara dek kadın hareketlerinde bir duraksama görülse de, 1980 yılına gelindiğinde Türkiye'de kadın hareketlerinin ivme kazandığı görülmektedir. 8 Mart Günü'nün Türkiye'de ilk kutlanması ise 1921 yılında Komünist Parti üyesi Süleyman Selim'in düzenlemiş olduğu kadınların genel toplantısıyla gerçekleşmiştir.

Tüm dünyada bilinen bu anma gününün Türk basınında nasıl ele alındığı konusu, kadın eylemlerine bakış açısından önemlidir. Bu tezde incelenen 8 ve 9 Mart tarihinde çıkan haberlerin son 10 yılı incelendiğinde Kadınlar Günü'ne ilişkin farklı bakış açıları görülmektedir. İdeolojik olarak farklı bakış açılarına sahip bu gazetelerde kadınlar, toplumsal cinsiyet rolleri ile temsil edildiği, kadın eylemlerine ise bazı gazetelerde temsil hiç edilmezken, bazı gazetelerde ise kadın sorunlarına yönelik haber yazıldığı ve bazı gazetelerde siyasilerle birlikte anıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Kadın, Kadın Hareketleri, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü, Toplumsal Hareketler*

ABSTRACT

TURKEY WOMEN'S RIGHTS AND MEDIA: REPRESENTATION OF WOMEN'S DAY MARCH 8 WORLD PRESS

Elif Ceyda ALBAYRAK

Department of Communication Sciences

Uşak University Graduate Education Institute, August 2020

Advisor

Dr. Didem DENİZ ANAMUR

This thesis aims to reveal how 8th March Women's Day, an international remembrance day, is presented in the national media tools of Turkey. For this purpose, six newspapers with different ideologies were reviewed. In the framework of descriptive analysis, the data of the last 10 years were analyzed through printed and internet media. The newspapers which were studied for 8th March International Women's Day, on which women are in the streets in an organised manner, are Hürriyet, Cumhuriyet, Yeni Akit, Yeniçağ, Türkiye and BirGün.

With the transformation of social movements in 1960, social movements turned into an identity movement. Those acts which are named as new social movements also influenced women in the historical process. Considering the historical trace of women movement, it is seen that women who reached the consciousness of organizing thanks to the French Revolution actually started to question their unequal positions after the 13th century with printed tools. On the other hand, women's taking part in women movements after getting apart from social movements is seen in the 18th century. There have been different ideas about how 8th March International Women's Day, a symbolized day of world women act, emerged. However, it is generally thought that the day emerged after the demonstrations which

were held for the female workers who lost their lives in the fire which started after a strike in 1857. Although it was defined as an international day by the United Nations in 1975, the fact that 8th March was defined as a remembrance day was proposed by Clara Zetkin in the International Socialist Women Conference of The Second Socialist International in 1910.

Regarding the women movement in Turkey, it is seen that women started to question their present situation with the renovation act which started in the Ottoman times. The women who expressed themselves through printed tools after the Imperial Edict of Gülhane became more visible after republic regime. Although there was seen a pause in women movements from 1935, when Turkish women entitled to vote, to the 1960s, it is seen that women movements in Turkey gained speed in 1980. The first 8th March celebration in Turkey occurred in 1921 in a general women meeting which was organised by Süleyman Selim, the member of the Comunist Party.

It is significant how Turkish media approach that worldwide known remembrance day in terms of perspective towards women acts. What is studied in this thesis is to focus on different perspectives towards International Women's Day by considering the news items of 8th and 9th March in the last 10 years. It was inferred from those ideologically different newspapers that women are represented with their gender roles, some newspapers never address to women acts whereas some newspapers make news about it and also some newspapers refer to that day with politicians.

Key Words: *Women, Women Movements, 8th March International Women's Day, Social Movements*

ÖNSÖZ

Bu tezin konusunun belirlenmesinden son sürecine dek yardımını esirgemeyen, tecrübesiyle her daim yol gösteren saygıdeğer danışmanım Dr. Didem Deniz Anamur'a teşekkür ederim.

Çalışmam boyunca maddi manevi desteğini esirgemeyen annem Zeliha Albayrak, babam Cavit Albayrak ve ablam Ülkü Feyza Albayrak'a teşekkür ederim.

Tez yazım süresi boyunca sevgisiyle yanımda olan ve motivasyonumun düştüğü anlarda bana koşulsuz destek olan müstakbel eşim sevgili Kubilay Köylü'ye sonsuz teşekkürler.

Tez çalışmam sırasında hayatını kaybeden, eğitim hayatım boyunca benden desteğini esirgemeyen ve bana her zaman sonsuz inanan yokluğunu her geçen gün daha çok hissettiğim sevgili dedem Orhan Hakan'a teşekkürü borç bilirim. Bu tez onun anısına yazılmıştır.

Elif Ceyda ALBAYRAK

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı soyadı: Elif Ceyda Albayrak

Doğum tarihi: 16.07.1992

Doğum Yeri: Sakarya/Kocaali

E-posta: elifceydaalbayrak@gmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lise: Karasu Şehit Üsteğmen İbrahim Abanoz Lisesi (2006-2009)

Fethiye Lisesi (2009-2010)

Lisans: Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü (2011-2015)

Sayfa**İÇİNDEKİLER**

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	viii
ÖZGEÇMİŞ.....	ix
TABLOLAR DİZİNİ	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ	1
ARAŞTIRMANIN AMACI.....	3
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	4
BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
TOPLUMSAL CİNSİYET VE KADIN	5
1.1.TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMI	5
1.2.FEMİNİST TEORİLER.....	7
1.2.1.Aydınlanmacı Liberal Feminizm	7
1.2.2.Radikal Feminizm	10
1.2.3.Marksist Feminizm.....	14
1.2.4.Diğer Feminizmler.....	16
1.3. KADINLARIN HAKLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ	18
1.4.FEMİNİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ	18
1.4.1Birinci Dalga Feminizm	20
1.4.2.İkinci Dalga Feminizm	22
1.4.3.Üçüncü Dalga Feminizm.....	26
İKİNCİ BÖLÜM	28
TOPLUMSAL HAREKETLER VE KADIN	28
2.1.TOPLUMSAL HAREKET KAVRAMI VE YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER	28
2.2.DÜNYADA FEMİNİST HAREKETLER	30
2.2.1. Amerika ve Avrupa'da Feminizm.....	32
2.3.TÜRKİYE'DE FEMİNİST HAREKET	35

2.3.1.Osmanlı Dönemi	37
2.3.2.Cumhuriyet Dönemi.....	39
2.3.3.1980 Sonrası Türkiye'de Feminizm	42
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	45
8 MART DÜNYA KADINLAR GÜNÜNE İLİŞKİN ÇIKAN HABERLERİN ANALİZİ.....	45
3.1.KADIN HAREKETLERİNİN SİMGELEŞMİŞ GÜNÜ: 8 MART DÜNYA KADINLAR GÜNÜ'NÜN ARTALANI.....	45
3.2.BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	46
3.2.1.Yeni Akit Gazetesinin Haberlerinin Analizi	46
3.2.1.1.Kadın Hareketinin Eylemsel Boyutuyla Temsil Edilmesi.....	47
3.2.1.2.Kadının Toplumsal Cinsiyet Kodlarına Uygun Olarak Temsili	49
3.2.1.3.Kadın Sorunlarının Şiddete İndirgenmesine Dayalı Temsili.....	53
3.2.1.4.İnsan Haklarına Dayalı Kadın Haklarının Tartışılmasına Yönelik temsil	53
3.2.1.5.Kadın Odaklı Haberler İle Temsil Edilmesi.....	54
3.2.1.6.Yeni Akit Gazetesi Karikatür Analizi.....	54
3.3.1.Türkiye Gazetesinin Analizi	56
3.3.1.1.Kadın Hareketinin Eylemsel Boyutuyla Temsil Edilmesi.....	56
3.3.1.2.Kadının Toplumsal Cinsiyet Kodlarına Uygun Olarak Temsili	57
3.3.1.3.Kadın Sorunlarının Şiddete İndirgenmesine Dayalı Temsili.....	60
3.3.1.4.İnsan Haklarına Dayalı Kadın Haklarının Tartışılmasına Yönelik Temsil.....	62
3.3.1.5.Kadın Odaklı Haberler İle Temsil Edilmesi.....	63
3.4.1.Yeniçağ Gazetesinin Analizi	65
3.4.1.1.Kadın Hareketinin Eylemsel Boyutuyla Temsil Edilmesi.....	65
3.4.1.2.Kadının toplumsal cinsiyet kodlarına uygun olarak temsili.....	66
3.4.1.3.Kadın Sorunlarının Şiddete İndirgenmesine Dayalı Temsili.....	67
3.4.1.4.İnsan Haklarına Dayalı Kadın Haklarının Tartışılmasına Yönelik Temsil.....	67
3.4.1.5.Kadın Odaklı Haberler İle Temsil Edilmesi.....	68
3.4.1.6.Yeniçağ Gazetesi Karikatür Analizi	68
3.5.1.Cumhuriyet Gazetesinin Analizi.....	73
3.5.1.1.Kadın Hareketinin Eylemsel Boyutuyla Temsil Edilmesi.....	73

3.5.1.2.Kadının Toplumsal Cinsiyet Kodlarına Uygun Olarak Temsili	76
3.5.1.3.Kadın Sorunlarının Şiddete İndirgenmesine Dayalı Temsili.....	76
3.5.1.4.İnsan Haklarına Dayalı Kadın Haklarının Tartışılmasına Yönelik Temsil.....	78
3.5.1.5.Kadın Odaklı Haberler İle Temsil Edilmesi.....	80
3.6.1.BirGün Gazetesinin Analizi.....	81
3.6.1.1.Kadın Hareketinin Eylemsel Boyutuyla Temsil Edilmesi.....	82
3.6.1.2.Kadının Toplumsal Cinsiyet Kodlarına Uygun Olarak Temsili	87
3.6.1.3.Kadın Sorunlarının Şiddete İndirgenmesine Dayalı Temsili.....	87
3.6.1.4.İnsan Haklarına Dayalı Kadın Haklarının Tartışılmasına Yönelik Temsil.....	89
3.6.1.5.Kadın Odaklı Haberler İle Temsil Edilmesi.....	92
3.7.1.Hürriyet Gazetesinin Analizi.....	93
3.7.1.1.Kadın Hareketinin Eylemsel Boyutuyla Temsil Edilmesi.....	94
3.7.1.2.Kadının Toplumsal Cinsiyet Kodlarına Uygun Olarak Temsili	96
3.7.1.3.Kadın Sorunlarının Şiddete İndirgenmesine Dayalı Temsili.....	98
3.7.1.4.İnsan Haklarına Dayalı Kadın Haklarının Tartışılmasına Yönelik Temsil.....	100
3.7.1.5.Kadın Odaklı Haberler İle Temsil Edilmesi.....	102
SONUÇ.....	105
KAYNAKÇA	108

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Tüm Haberler.....	46
Tablo 2: Yeni Akit	47
Tablo 3: Türkiye Gazetesi.....	56
Tablo 4:Yeniçağ Gazetesi	65
Tablo 5: Cumhuriyet Gazetesi	73
Tablo 6: BirGün Gazetesi	81
Tablo 7: Hürriyet Gazetesi	94

SEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Yazısız	54
Şekil 2: Senede Bir Gün.....	55
Şekil 3: Annemi İstiyorum.....	55
Şekil 4: 8 Mart Klasığı	68
Şekil 5: AKP İktidarında Kadın Cinayetleri %1400 Arttı	69
Şekil 6: Yazısız	69
Şekil 7: Kadın Erkek Eşitliği fitrata Ters	70
Şekil 8: 8 Mart Kadınlara Bırakılamayacak Kadar Önemli Ahmet	70
Şekil 9: İkisi Bir Arada	71
Şekil 10: Kadınlar Günün Kutlu Olsun.....	71
Şekil 11: İyi Bir Bahar Temizliği Şart	71
Şekil 12: Yazısız	72
Şekil 13: Kadınlar Gününde En Büyük Destek Yine Erkeklerden	72

KISALTMALAR LİSTESİ

AKP: Aydınlanma ve Kalkınma Partisi

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

SFK: Sosyalist Feminist Kolektif

ILO: International Labour Organization-Uluslararası Çalışma Örgütü

BM: Birleşmiş Milletler

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

İHD: İnsan Hakları Derneği

OECD: Organization for Economic Co-operation and Development-Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TV: Televizyon

UNİCEF: United Nations International Children's Emergency Fund-Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TÜRKONFED: Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TOMA: Toplumsal Olaylara Müdahale Aracı

OHAL: Olağanüstü Hal

DİSK: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu

İSİG: İşçi Sağlığı ve Güvenliği Meclisi

AA: Anadolu Ajansı

KA-DER: Kadın Adayları Destekleme Derneği

GİRİŞ

Toplum yüzyıllardır kadınlar ve erkekler adına farklı roller biçmiş, kadınları evde, sosyal hayattan uzakta ve ikinci planda tutarken, erkekleri daha sosyal bir alanda ve iş hayatında var olmasına neden olmuştur. Toplumun dayatmış olduğu bu duruma toplumsal cinsiyet denilmiş, 'gender' kelimesiyle literatüre geçmiştir. Eve hapsolan, annelik rolüyle ve aileyle bütünleştirilmesi durumuna karşı çıkan kadınlar, toplumsal cinsiyet rollerine karşı gelerek yeni bir tartışma konusunu da yaratmışlardır. Kadınların bu eşitsiz duruma karşı ayaklanmaları, kadın haklarının tartışmaya açılmasını ve günümüze değin süren bir hak mücadelesini başlatmıştır.

Sanayi Devriminin tüm dünyada teknolojik gelişmeleri ve düşünce akımlarına zemin oluşturması, hak, eşitlik, özgürlük gibi kavramların yayılmasını sağlamıştır. Bu düşünce akımlarının etkisiyle, kadınların hak mücadelesi adına birçok feminizm geliştirildiği, birlikte hareket ederek toplumsal eşitliği sağlamaya çalıştıkları görülmektedir. Kadınların hak mücadelesinin tarihi 13. yüzyıla kadar dayandırılrsa da kadınların örgütlü bir şekilde hareket ettikleri dönem Fransız Devrimiyle birlikte başlamıştır. Kadın ve erkeğin eşit olması fikri ilk ise kez devrim sırasında ortaya koyulmuştur. Fransız Devriminden etkilenen Marry Wollstonecraft'ın yayınladığı '*Kadın Haklarının Gerçeklendirilmesi*' (A Vindication of the Rights of Woman: with Strictures on Political and Moral Subjects) adlı eserle birlikte kadınların da bir uyanış yaşadığı görülmektedir. Aynı dönem yazılan *Kadın ve Kadın Vatandaş Hakları Bildirgesi* de Olmpe de Geuges tarafından yazılmış, kadın hakları adına atılan ilk önemli eserlerdir.

Kadın haklarının tartışılması ve kamuoyuna duyurulması adına önceleri kitaplar, bildiriler yayınlanmış, eylemler gerçekleştirilmiştir. Tarihsel süreçte dönüşüm yaşayan bu durum, günümüzde medya organları tarafından da sürdürülmektedir. Ancak kadınların haklarını elde etme ve eşit bir yaşam adına gerçekleştirmiş oldukları eylemler, medyanın sahiplik yapısına göre yansıtılmaktadır. Kadınların nasıl temsil edildikleri sorunu, sosyal bilimciler tarafından oldukça tartışmalı bir konu haline gelmiştir. Topluma yansıtılan kadın imajının kadın hakları mücadelesinde etkisi her zaman büyük olmuştur. Toplumun kadın sorunlarına bakış

açısını etkileyen medya, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü siyasal bir zeminle ve sahiplik yapılarıyla paralel bir şekilde sunmaktadırlar.

Basılı ve internet haberciliğine bakıldığında kadınların sürekli şiddetle birlikte anıldığı görülmektedir. Bu durum toplumun kadına şiddet algısını da şekillendirmektedir. Kadın şiddetinde temsili fotoğraf kullanımı, şiddet gören kadınların fotoğraflarının yayınlanması ve kadınların şiddeti hak ettikleri yönünde algı yaratılması da kadın sorunlarından biridir. Medya, kadınların kendi hakları için sokaklarda olduğu günlerde kadın hareketine karşı tutumunu ideolojisine göre şekillendirmektedir.

Üç ana bölümden oluşan tezin ilk bölümünde "Toplumsal Cinsiyet ve Kadın" başlığı altında Toplumsal Cinsiyet kavramı açıklanacak, "Feminist Teoriler" başlığı altında Radikal, Aydınlanmacı, Marksist ve Diğer feminizmin incelenmesinin ardından Kadın Haklarının Tarihsel gelişimi Birinci İkinci ve Üçüncü dalga feminist akımlar incelenecektir.

Toplumsal Hareketler ve Kadın başlıklı ikinci bölümde ise Toplumsal hareketler ve kadın konusuna değinilerek Dünyada feminist hareketler ve Türkiye'deki durum incelenecektir.

Son bölümde ise seçilen 6 gazetenin 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü nasıl temsil ettikleri son 10 yılda basılı ve internet gazeteciliği üzerinden 9 ve 10 Mart yayınları üzerinden incelenecektir. İncelenecek gazeteler, Hürriyet, Yeni Akit, Yeniçağ, Cumhuriyet ve Birgün gazeteleridir. Bu gazetelerin seçilme nedeni ise farklı siyasal görüşlere sahip yayınların karşılaştırılmasının yapılmasını sağlamaktır.

Bu doğrultuda araştırmamızın temel hipotezleri şu yöndedir:

- Türkiye’de kadın toplumsal hareketi eylemsel boyutta medyada yeterince yer almamaktadır.
- 8 Mart Dünya Kadınlar Günü gazeteler tarafından genellikle toplumsal cinsiyet rollerine uygun bir tavırla (çiçekle, annelikle, aileyle vb. konularla) anılmaktadır.

- Kadınlar medyada genellikle şiddet sorunuyla birlikte anılmaktadır.
- Kadınların sivil, siyasal, sosyal ve kültürel hakları için mücadelesi medyada çok az yansımaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı 8 Mart Kadınlar Günü'nün Türkiye'de yayımlanan ulusal gazetelerde nasıl temsil edildiğini betimsel analiz yöntemiyle ortaya koymaktır. Çalışma 3 farklı yönelime sahip gazetenin 8 Mart Dünya Kadınlar Günü ve ertesinde çıkan haberleri son 5 yıllık süreç içerisinde ele alarak analiz etmektedir.

8 Mart Dünya Kadınlar Günü evrensel bir nitelikte kadın hakları ve özgürlükleri üzerinden simgeleşmiş bir gün olarak kabul edilebilir. Bugünün gazetelerde yer alması medyanın bu gazeteler çerçevesinde toplumsal cinsiyete bakış açısında da ipuçları vermektedir öngörüsünden hareketle aşağıdaki araştırma soruları belirlenmiştir.

- Seçilen gazetelerde 8 Mart Kadınlar Günü'ne ait haber üretilmiş midir?
- 8 Mart Kadınlar Günü haberlerde nasıl temsil edilmiştir?
- 8 Mart Kadınlar Günü farklı yönelimlere sahip gazetelerde günün anlamına uygun bir şekilde haberleştirilmiş midir?
- Toplumsal kadın hareketleri haberlerde hangi (Gösterici şiddeti, polis şiddeti, eylemin gücü, eylemin naifliği vb.) tema ile birlikte anılmıştır?
- İncelenen günlere ait kadın merkezli haberlerde, kadınların toplumsal cinsiyete dayalı sorunlarına dönük haber üretilmiş midir?

Çalışma kapsamında 2011-2020 yılları arasında son 10 yılda çıkan 8 Mart Dünya Kadınlar Günü haberleri değerlendirilmiştir. Bu bağlamda 8-9 Mart tarihleri amaçlı örneklem olarak seçilmiştir.

Çalışma 6 farklı görüşe sahip gazetenin 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'ne bakış açısını kadın hareketi üzerinden değerlendirmiştir. Geniş bir ideolojik yelpazede en çok okunan gazeteler değerlendirildiğinde karşımıza, ana akım medya olarak Hürriyet, ulusal sol kanatta Cumhuriyet, muhafazakâr, siyasal İslamcı ve sağ yapıdaki Yeni Akit, merkez sağı temsil eden Türkiye ve merkez sol olarak Yeniçağ

gazeteleri çıkmaktadır. Bu gazetelerin birinci sayfasında yer alan haberler ve internet haberleri incelenmeye alınmıştır

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın araştırma kısmında 8 Mart Kadınlar Günü ve 9 Mart haberlerine ilişkin değerlendirmede betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e göre betimsel analiz yaklaşımında elde edilen veriler temalara göre özetlenmekte ve yorumlanmaktadır. Bu analiz yöntemi çerçeve oluşturma (bu aşamada araştırma sorularından ve bulgulardan yola çıkarak temalar oluşturulur), tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi (oluşturulan çerçeve içerisinde araştırmanın verileri okunur ve düzenlenir), bulguların tanımlanması (veriler tanımlanır ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılar yapılır) ve bulguların yorumlanması (bulgular neden sonuç ilişkileri açıklanır ve yorumlanır) şeklinde olmak üzere 4 aşamadan oluşmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada ilk önce araştırma bulgularından yola çıkarak farklı hipotezler şekillenmiş bunlara uygun da temalar oluşturulmuştur. Bu doğrultuda ilk aşamada araştırmanın temel varsayımları şekillenmiştir: 1) Türkiye'de kadın toplumsal hareketi eylemsel boyutta medyada yeterince yer almamaktadır. 2) 8 Mart Dünya Kadınlar Günü gazeteler tarafından genellikle toplumsal cinsiyet rollerine uygun bir tavırla (çiçekle, annelikle, aileyle vb. konularla) anılmaktadır. 3) Kadınlar medyada genellikle şiddet sorunuyla birlikte anılmaktadır. 4) Kadınların sivil, siyasal, sosyal ve kültürel hakları için mücadelesi medyada çok az yansımaktadır. 5) Gazeteler 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü kendi ideolojik yaklaşımlarına uygun olarak temsil etmektedir. Varsayımlarından hareketle 4 farklı tema oluşturulmuştur.

1. Kadın hareketlerinin eylemsel boyutuyla temsili
2. Kadının toplumsal cinsiyet kodlarına uygun olarak temsili
3. Kadın sorunlarının şiddete indirgenmesine dayalı temsil
4. İnsan haklarına dayalı kadın haklarının tartışılmasına yönelik temsil
5. Kadın odaklı haberler ile temsil edilmesi

Daha sonra tematik çerçeveye göre veriler işlenmiş, bulgular tanımlanmış ve yorumlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET VE KADIN

1.1.TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMI

Toplumsal cinsiyet, bizler henüz dünyaya gelmeden önce biyolojik olarak erkek ya da kız çocuk olmamızla başlayan, tüm hayatımız boyunca toplum tarafından belirlenen roller çerçevesinde yaşamımızı devam ettirmemize neden olan oldukça geniş bir kavramdır. Hayatın her alanında varlığını hissettiğimiz bu kavram, toplumsal cinsiyet rollerini kanıksamayan bireyler adına çözülmesi gereken bir durumu da beraberinde getirmiş olup böylelikle günümüzde sosyal bilimciler tarafından tartışılan ve araştırılan bir başlık haline gelmiştir.

Kadınlık ve erkeklik kavramlarını ayırmak için ilk kez bu kavramı Amerikalı psikiyatrist ve psikanalist Robert Stoller kullanmıştır. Psikiyatrist ve psikanalist Robert Stoller toplumsal cinsiyet konusundaki araştırması olan 'Sex and Gender' (Cinsiyet ve Toplum) isimli, 1968 yılında yayınlanan eserinde dile getirmiş 'gender' kelimesini kullanmıştır. Ardından Ann Oakley, 'Sex and Society' (Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Toplum) adlı eserini 1972 yılında yayınlamıştır.¹ AnnOakley'e göre 'cinsiyet' biyolojik olarak erkek-kadın ayrımını yaparken, 'toplumsal cinsiyet' kavramı ise erkeklik ve kadınlık arasındaki toplumsal eşitsizlik durumuna bir gönderme yapmaktadır. Böylelikle Oakley toplumsal cinsiyet kavramını, erkek ve kadın arasındaki farklılıkların toplumsal düzlemde kurulan yönlerine dikkati çekmektedir.² 1950 yılında yayınlanan, Simone de Beauvoir'ın 'İkinci Cins: Kadın' adlı kitabı, "*kadın doğulmaz kadın olunur*" ilkesi ile toplumsal cinsiyet/cinsiyet ikiliği adına fikirlere bir nevi öncülük yapmıştır. Eserinde erkeklerin çalışan, ev dışı işleri nedeniyle aşkın görüyorken, kadını doğurgan olması bakımından eve kapalı kaldığı gerçeği ile mahkûm kılındığını belirtiyordu. Beauvoir'ın eserinde bahsetmiş olduğu "*kadın doğulmaz, kadın olunur*" sözü doğumda elde edilmiş cinsiyetle ile ataerkil düzenin dayatmış olduğu toplumsal cinsiyet kavramlarının arasında fark yaratılmasında etkili olmuştur. Bu sayede, kadınların aşağılanması, ikincil konuma

¹Anadolu Üniversitesi, *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (1.Baskı, Eskişehir, 2011), s.7.

²Âdem Palabıyık, *Toplumsal Cinsiyet'e Sosyolojik bir yaklaşım: Ortadoğu'nun Halleri, Doğu Batı*, Sayı:63 (Kasım, Aralık, Ocak 2012-13) s.226

düşmesindeki asıl neden olan ataerkil düzenin sorgulanmasını sağlamıştır.³ Uluocak'a göre cinsiyete dayalı "nitelikler", "fırsatlar" konusu ve bunların arasındaki ilişkilerin modellenmesi sosyal olarak inşa edilmiş ve toplumsallaşma süreçleri boyunca edinilmişlerdir. Bununla birlikte *bağlamsal*, *zamana özgü* ve *değişebilir* özelliklerdir. Toplumsal cinsiyet kavramı belirli bir toplumsal bağlam içinde, erkeklik ve kadınlık rollerine yönelik beklentilerin, kısıtlılıkların, değer biçmelerin de neler olduğunu belirleyen bir kavramdır.⁴

Toplumsal kadın ve erkeklere neden farklı davranıldığına dair yapılan araştırmalar sonucu kuramlar geliştirilmiştir. Bu çalışmada geliştirilen kuramlardan biyolojik kuram ve sosyal rol kuramı açıklanacaktır. Cinsiyete dayalı farklılıklarının nedenselliği hakkında yapılan açıklamalardan biyolojik bakış açısına göre kadın ve erkek arasındaki farklar üreme organları, hormonlar ve beyin yapısına dayandırılmıştır. Kadın ve erkek arasında yaşanan farkları, biyologlar ve hekimler farklı boyutlarla açıklama getirmişlerdir. Aristoteles kadınları erkeklerden daha sevecen, kışkanç ve sinirli olmasıyla birlikte utanan, kendine saygısı olmayan ve aldatıcı özelliklerle tanımlamıştır. O, bunun nedenini kan, balgam ve sevdâ salgısına bağlamıştır.⁵ Toplumsal cinsiyetin, biyolojik nedenlere bağlanması çoğu zaman erkek üstünlüğü anlamına da gelmektedir. Çünkü zaman içerisinde Freud'un "*anatomi kaderdir*"⁶ görüşü, "*biyoloji kaderdir*" ilkesine evrilmiş, dolayısıyla kadın haklarının ve etkinliğinin kısıtlanması riskini taşıyan bir anlam haline gelmiştir. Biyolojik zorunlulukların getirdikleri iki cins arası sosyal eşitliği imkânsız hale getirmektedir.⁷

³ Elifhan Köse, "Cinsiyet/Toplumsal Cinsiyet İkinciliği Üzerine Eleştirel Yaklaşımlar Ya Da Doğa "Doğal Mıdır?", Doğu Batı, Sayı:64(Şubat, Mart Nisan 2013), s.41-42.

⁴ UNWOMEN, Voices Against Violence, Part of the World Association Of Girl Guides & Girl Scout, "Stop the violence - speak out for girls' rights" Campaign, Handbook Of Group Leaders(2014). Aktaran; Şeref Uluocak, *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Ve Kadına Yönelik Şiddet Çanakale Örneği Ve Çanakale'de Kadın Hakları Konusundaki Sosyal Hizmet Çalışmalarının Kısa Tarihçesi*, (Paradigma Akademi 2014) S.7.

⁵ Zehra Yaşın Dökmen, *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, (İstanbul, Remzi Kitabevi, 2010) s.S.48

⁶ Freud toplumsal cinsiyet kazanımı hakkında geliştirmiş olduğu kuramında bu inşa üç dönemde tamamlanır. Bu dönem özetlemek gerekirse farklılıklarını anlamadıkları, anlamlandırmaya başladıkları ve ödipal dönem olarak adlandırmıştır. Freud'un anatomi kaderdir anlayışı kadınların penis kışkançlığına sahip olduğunu söyler ve ona göre kadınlar bu nedenle farklı davrandıklarını ileri sürer. Daha fazla bilgi için bakınız: Zehra Yaşın Dökmen *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar* s.43-46

⁷ Aynı.52

Sosyal Rol Kuramına göre ise kadın ve erkeklerin rollerinin farklı olma sebebi sosyal yapının içindeki hiyerarşi ve statü durumuyla bağdaştırılır. Buna göre toplum, erkek ve kadından farklı beklentiler içerisindedir ve farklı davranış çeşitliliğine de toplumun ihtiyacı vardır.⁸

Toplumsal cinsiyet ilişkilerinin dönüştürülmesi adına iki temel çözüm üretilmiştir. Bunlardan ilki; toplumsal cinsiyetin tamamen ortadan kaldırılması, diğer fikir ise yeni temellerle tekrar kurulmasıdır. Eğer toplumsal cinsiyetin ortadan kaldırılması söz konusu ise, toplumsal yapı olarak da toplumsal cinsiyetin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Çünkü toplumsal cinsiyet kavramı, mevcut düzende üremeye dayalı toplumsal pratiklerin bölüşülmesiyle ilgilidir. Ortadan kaldırılması ise bu bağların koparılmasının sonucudur.⁹ Özetle toplumsal cinsiyet, bireyin doğduğu andan itibaren sahip olduğu cinsiyete göre toplum tarafından diretilen bir roller bütünüdür. Toplumda bireyin sahip olduğu cinsiyeti anlamlı kılan ona atfedilen özellikler olmuştur. Diğer yandan üretilen çözümlerin odak noktası ise kadının ikinciliği ve aşağı durumunu çözmek adına geliştirilmiştir.

1.2.FEMİNİST TEORİLER

Feminist teoriler, kadın hareketleri sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu teorilerin genel çerçevesi kadının eşit ücret, ev içi emek ve eş/annelik durumları, aile ve cinsiyet ayrımcılığı, sosyal ve ekonomik özgürlükler, özel ve kamu alanlarındaki yerleri üzerine kurulmuştur.

1.2.1.Aydınlanmacı Liberal Feminizm

Sanayi Devrimi, feodal olan siyasal ve ekonomik düzenin yıkılmasına ve yeni teknik ve buluşların ışığında refah seviyesinin arttığı bir devrim olmuştur. Geleneksel üretim tarzının değişmesi, makineleşme ve yeni bir sınıfın ortaya çıkması feminizm alanında da yeni fikirlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

⁸ Eagly, A. H., Wood, W., and Diekmann, A. B. (2000). *Social Role Theory of Sex Differences and Similarities: A Current Appraisal*. In T. Aktaran; Hasan Çiftçi ve diğerleri, *Yeni Medya Halkla İlişkiler ve İletişim* (Ankara, İksad Yayınevi, 2019) s.42.

⁹ Adem Palabıyık "Toplumsal Cinsiyete Sosyolojik Bir Yaklaşım: Ortadoğu'nun Halleri" *Toplumsal cinsiyet. Doğu-Batı Düşünce dergisi*,(63) (2013) s.228.

Aydınlanma Çağı olarak adlandırılan bu çağda kuramlar da hayata geçmeye başlamıştır. Amerikan Bağımsızlık Bildirisi ve Fransa İnsan Hakları Bildirisi ile insanlar doğal hakları olduğu bilincine varmışlardır. Bununla birlikte feministlerde bu haklara sahip olmak adına umut besledikleri bir dönemdedirler¹⁰ Bu dönemde ortaya çıkan düşünce akımlarından liberalizm, bireysel özgürlük üzerine kurulan düşünce olarak karşımıza çıkmaktadır.

Liberalizm, bireysel özgürlük, özerklik, hukukun üstünlüğü ve eşitlik gibi temel ilkeler barındırmasıyla tüm feminizm türlerini etkisi altına almıştır. Liberal feminist kuram Mary Wollstonecraft, Harriet Taylor, J. Stuart Mill, Frances Wright, Elizabeth Cady Stanton ve Sarah Gimke gibi isimlerle gelişmiştir.¹¹ Liberal feministler için adalet ve eşitlik kavramları oldukça önemlidir. Üç temel sorunun çözülmesini istemektedirler. Bunlar; yasal ayrımcılık, kurumsal ayrımcılık ve sosyal ayrımcılıktır.¹² Liberallere göre erkeklerin toplumsal hayata katılımı üzerine değinilirken, ev hayatının eşitlikçi olmasından yana değillerdir. Liberal teorinin kurucularına göre kadının hayatı sadece ev ile sınırlandırılmakta olup, kadının başında bir mülk sahibi olan erkek olması gerektiği, özel alan toplumsal sözleşmenin konusu edilmemesi gerektiği yönünde düşünmektedirler.¹³ Mary Wollstonecraft ve J. Stuart Mill; liberal feminist düşünceyi anlatmakta önce insanların eşit olduğunu savunmakla başlamışlardır. Onlara göre insanları diğer canlılardan ayıran temel özellik akıldır. Sahip olunan zihinsel kapasite bağlamında insanların kadın ve erkek olarak ayrılması gerektiğini ve dolayısıyla birbirinden farklı kadın ve erkek doğasından söz etmek yerine insan doğasından bahsetmenin doğru olacağını ifade etmişlerdir. Grimké'ye göre ne aklın ne de zihnin cinsiyeti vardır. Ona göre kadınların ve erkeklerin görevi olarak belirlenen ayrımlar hakkındaki tüm fikirler keyfidir.¹⁴ Liberal feministlere göre ise kadınların evin içinde bulunması ikincil durumlarının nedenlerinden birisidir. Sürekli ev içinde olan kadınlar, tüm gün kapalı, ilgi odağı dışında kalmaktadırlar. Bu nedenle kadın evinde köle, mobilya ve eşyaların da

¹⁰ Josephine Donovan, *Feminist Teori* (İstanbul, İletişim Yayınları, 2014) s.22.

¹¹ Serpil Çakır, "Feminizm: Ataerkil İktidarın Eleştirisi", Derleyen: H. Birsen Örs, *Modern Siyasal İdeolojiler*, (İstanbul Üniversitesi, 2010) s.438

¹² Aynı. s.59.

¹³ Aynı. s.439.

¹⁴ Ayşe Sevim, *Feminizm*, (İstanbul, İnsan Yayınları, 2005), s.56.

hizmetçisi olmaktadır.¹⁵ Mill ve Woolstonecraft kadınların bağımlılık konumlarının süregelme nedeni olarak geleneksel rollerin devam etmesin yüzünden olduğunu düşünür. Ona göre bağımlılığın nedeni erkeklerin kadınları orada tutma isteğinden kaynaklanır. Kadınların kamusal alan dışında bırakılmasının nedenin temelinde , *“erkek cinsinin çoğunluğunun, henüz eşitleri olan bir kadın ile birlikte yaşama düşüncesine tahammül edememesinden dolayı, kadınları ev hayatındaki ikincil konumlarının sürdürmeleri”* isteğidir.¹⁶ Liberal feministler için erkek ve kadınlar birbirleriyle bir mücadele içinde değildirler. Bununla birlikte erkeklerin ellerindeki her şeyden vazgeçmelerini de beklemezler. Bu bağlamda toplumda devrim değil, reform yanlısı bir tutum sergilemektedirler. Erkeklerle verilen hakların kadınlara da verilmesinden yana olmaları bakımından, kadınlara verilmeyen haklar ve yasalar ile ilgilenmektedirler. Liberal feministler sadece biçimsel eşitliğin yeterli olmadığını farkına varıp, kadınlara yapılmış olan ayrımcılığın önüne geçebilecek yasaların çıkartılması ve kadın çalışma hayatına da haklar verilmesine çalışmaktadırlar.¹⁷

Kadınların yeterince eğitilmemesi konusu da liberal feminizmin dikkat çekmek istediği konulardan birisi olmuştur. Liberal feminist kuramcılara göre kadınlar ve erkekler ontolojik olarak aynıdır ve kadının hak ettiği yeri alması için en etkin yol eğitimidir. Çünkü eğitilen kadın eleştirel düşünebilecektir. Toplumda yaygın olarak sadece erkek bireylerin eğitilmiş olmasının kadınların geri kalmasına neden olduğunu ileri sürmektedirler. Kadınlar zihinsel olarak kapasite ile ilgili değil eğitimsizlik ile ilgili sorunları olduğunu ifade etmektedirler. Onlara göre tüm çocukların cinsiyet ayrımı yapılmaksızın eğitilmesi gerekmektedir.¹⁸ Liberal feminizmin yıkmak istediği düşüncelerden birisi kadının eve ait olduğu görüşüdür. Kadınların eş ve anne olarak eve ait olduğu algısı 17. ve 18. yüzyıl boyunca dünyanın çoğunluğunca kabul görmekteydi. 18. yüzyılın ortası ve 19. yüzyıl başlarında dünyada gerçekleşen dönüşümler, en başta Sanayi Devrimi, kadının iş ve ev yaşamını birbirinden ayırmakta ilk adım olmuştur. Fabrikalardaki makineleşme sürecinin devamında evdeki sanayinin yok olması ile beraber iş ile ev dünyası birbirinden ayrılmıştır.

¹⁵ Ayşe Sevim, *Feminizm, (İstanbul, İnsan Yayınları, 2005), s58*

¹⁶ Josephine Donovan, *Feminist Teori (İstanbul, İletişim Yayınları, 2016) s.64*

¹⁷ Anadolu Üniversitesi, *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi (Eskişehir, 2011), s.13.*

¹⁸ Aynı. s.57.

Sanayi Devrimi ile yaşanan gelişmeler, akılcılığı, akıl-dışılığı ve ahlaki özel alanla ve kadınla özdeşleştiren Aydınlanma düşüncesini desteklemiştir.¹⁹

Liberal feminizmin süreçlerine bakıldığında zaman içerisinde görüşlerinin genişlediği görülmektedir. 19. yüzyılda kanun önünde eşitlik, mülkiyet, oy kullanma hakkı gibi konular üzerinde durmuşlar, 20.yüzyılda ise çalışan kadınlar adına bebek emzirme ve doğum izni gibi hakların devlet tarafından verilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Kadınların 20. yüzyıldan sonra kadınlar da erkekler gibi çalışma hakkına sahip olmuşlardır. Bu liberal feminizmde yaşanan değişimin bir göstergesidir.²⁰ Özetle liberal feministler liberal demokrasinin noksan yönlerine vurgu yaparak, hak ve özgürlükleri adına yasalar önünde erkek bireylerle aynı düzeyde olmak için mücadele etmişlerdir. Kadın ve erkek eşitsizliğinin devlet müdahalesi ile giderilmesi gerektiğini savunarak bu yönde verdikleri mücadeleler ile günümüz politikasında önemli etkileri olmuştur.

1.2.2.Radikal Feminizm

Radikal feminist kuram New York'un Boston şehrinde 1960'ların sonları 1970'lerin başlarında bir grup eski *hareketten kadın* tarafından geliştirilmiştir. Bu tanımlamada bahsi geçen *hareketten kadınlar* ise 1960'larda medeni haklar ve savaş karşıtı kampanyalar için politik etkinliklere katılan kadınlardır.²¹ Radikal feminist kuramın inancına göre toplumdaki en yaygın ve derin baskı kadınların ezilmesidir. Kadınlara uygulanan bu baskının nedenlerini anlamaya yönelik bir hareket vardır. Kadınların eziliyor, baskı altında tutuluyor olmasını sistematik olarak görmektedirler. Erkek iktidarı kavramı kadınların üzerindeki erkek egemenliğine dayanmaktadır. Bu erkek egemenliğinin adı erkek egemen düzen ya da patriyarkadır.²²

Radikal feminist kuramının ana hatlarını ise 1967 ve 1968 yıllarındaki feminist gruplar oluşturmuştur. Radikal feminizm adına ilk büyük yayın Birinci Yılın Notları (Notes From the First Year) adı ile 1968 yılında çıkmıştır. Onu İkinci Yılın Notları

¹⁹ Josephine Donovan, *Feminist Teori* (8.Baskı. İstanbul, İletişim Yayınları,2014)s.25

²⁰ Zekiye Demir, *Modern Ve Postmodern Feminizm*, (İstanbul, İz Yayıncılık, 1997).Aktaran; Erkan Dikici, *Feminizmin Üç Ana Akımı: Liberal, Marksist Ve Radikal Feminizm* Teorileri, s525

²¹ Josephine Donovan, *Feminist Teori* (11.Baskı. İstanbul, İletişim Yayınları,2016) s.265.

²² Serpil Çakır, "*Feminizm: Ataerkil İktidarın Eleştirisi*", Derleyen: H. Birsan Örs, *Modern Siyasal İdeolojiler*, (İstanbul Üniversitesi, 2010) s.448.

(Notes From the Second Year) ve Üçüncü Yılın Notları (Notes From Third Year) yayınları izledi.²³ Yayınlanan bu notların ilkinde kadınların oy hakkını reddeden kurumların adları verilerek açıklama yapıldığı görülmektedir. Bu kurumlar Birinci Yılın Notlarına göre şöyledir; kapitalizm, hükümet, ırkçılık, kilise ve aile, hukuk. 1968 Amerikasında konuşulmayan bir konu olan kadın ve cinsellik konusu da bu notlarda yerini almıştır. "*Vajinal Orgazm Miti*" konusunda Anne Koedt'in yazısı ve "*Kadınlar Cinsel İlişki Hakkında Tartıştığında*" adlı yazıların yayınlandığı görülmektedir. Bu eserde yerini alan diğer konu ise annelik hakkında olmuş, geleneksel annelik kavramı hakkında yazıldığı görülmektedir. Eserde "*Geleneksel annelik öldü*", "*Geleneksel kadınlar güzeldir ancak güçlü değildir*" ve "*Kız kardeşlik güçlüdür*" ifadeleriyle kadınların toplumda kabul gören düşüncelere karşı kadınları harekete geçirmek istedikleri görülmektedir.²⁴

Radikal feminist akımını kitap olarak verilen ilk eseri Shulamith Firestone'un 1971 yılında yayınlanmış olan 'Cinsiyet Diyalektiği' olmuştur. Firestone eserinde kadınla erkek arasındaki biyolojik farklılıktan bahsetmektedir. Bununla birlikte toplumda var olan en temel çatışma biçiminin cinsiyet çatışması olduğunu ifade etmektedir. Firestone eserinde feminist devrimin gerçekleşmesi durumunda kadınlar hem üretim mekanizmasının sahibi olacak ve tam kurtuluşa ereceklerdir.²⁵ 'Cinsiyet Diyalektiği' kitabında, Freud'un kadına ve kadının cinsiyetine karşı bir duruş vardır. Freud sınıf ayrımını ekonomik değil cinsel anlamda kullanır. Kadının ezilmesinin kaynağı biyolojiktir ve kadınların üstlenmiş oldukları üreme rolü onun cinsiyete dayalı iş bölümünün temel nedenidir. Yeniden üremenin biyolojik gerçekliklerinin ortadan kaldırılmasıyla toplumdaki insanların rahminin ya da penisinin olmasının önemi kalmayacaktır. Firestone bu devrimin ise teknoloji ile gerçekleşeceğini söylemektedir.²⁶ Ona göre aşk, kadınları ahyonlayan uyuşturucudur. "*Erkekler düşünüyor, yazıyor ve yaratıyorlardı, çünkü kadınlar bütün enerjilerini bu erkeklere*

²³ Josephine Donovan, *Feminist Teori* (11.Baskı. İstanbul, İletişim Yayınları,2016) s.269.

²⁴ Daha Fazla Bilgi İçin; https://library.duke.edu/digitalcollections/wlmpc_wlms01037/ erişim tarihi 17.08.2020

²⁵ Ayşe Sevim, *Feminizm, (İstanbul, İnsan Yayınları, 2005)* s.76.

²⁶ Serpil Çakır, "*Feminizm: Ataerkil İktidarın Eleştirisi*", Derleyen: H. Birsen Örs, *Modern Siyasal İdeolojiler*", (İstanbul Üniversitesi, 2010) s.450

akıtıyorlardı; kadınlar kültür yaratmıyorlar çünkü onlar aşkla meşguller." Firestone kadınların güvenlik karşılığı erkeklere bağlandıkları sonucuna varmaktadır.²⁷

Radikal feminizme göre kadınların kurtuluşu adına hem kapitalizm hem de patriyarkal sistemi yok etmek gerekmektedir. Radikal feministlere göre patriyarkal sistemi güç, baskınlık, iktidar ve rekabet ile özdeşir ve bu sistemin köklü oluşu reformla düzeltilemeyeceği anlamını taşımaktadır. Kadınlar bu sistemi değiştirmekle değil yok etmekle çözüme ulaşacaklardır. Bu sistemin kaldırılması adına öncelikle cinsel sınıf sistemi yok edilmelidir. Kadın ve erkek arasındaki biyolojik farkı azaltacak teknolojik gelişmelere ihtiyaç vardır. Kadını anne, erkeği ise baba yapan biyolojik farklılık; gebelikten korunma, kısırlaştırma, kürtaj ile ilgili teknolojik gelişimlerle anlamını kaybedecektir.²⁸ Radikal feministler aynı zamanda evliliği de kadınlara eziyet etmenin temel bir formülleştirmesi olarak görmektedirler. Bu nedenle evlilik kurumunu reddederler. Radikal feminizmin amacı kadın kültürlü yeni bir toplumun inşasıdır. Çünkü kadın, radikal feministlerce yücedir ve yüceltmeye layık olandır. Bu yüceltme farklı şekillerde olabilir. Kadının ruhu, vücudu yüceltilebilir, regl ise Tanrının bir armağanı olarak kabul edilebilir. Yine buna bağlı olarak lezbiyenlik tercih edilebilirken, kadınların kadınsı kültürü de övülür. (...) Radikal feministlere göre kısacası kadınsı tüm özellikler ön plana çıkartılmalı ve kadınları yücelterek üstün konumda tutulması sağlanılmalıdır. Radikal feministlerin kullandığı en önemli sloganlarından birisi "*kışisel olan siyasaldır*" sloganıdır. Radikal feministler bu sloganla kadınların kendi özel hayatlarını kendilerinin kurmak istediklerini anlatmak istemişlerdir. Onlara göre patriyarkal düzenin yıkılması ve kapitalizmden kurtulmak güzel bir dünya yaratmak için yetmeyecektir. Özünde erkek egemenliğinin bir uzantısı olarak gördükleri savaşlar, ırkçılık ve çevrenin kirlenmesi gibi problemler yok edilmedikçe güzel dünya yaratılamaz. Radikal feministler sistematik bir teori ortaya koymamaktadırlar. Ancak aile, evlilik, edebiyat, müzik, annelik, iş, teknoloji vs.ye uzanan çok geniş kapsamlı birçok anlayışa da itiraz ederek alternatif üretmeye çalışmaktadırlar.²⁹ Ancak yeniden üretimi eleştiren radikal feministlerde vardır. Margeret Atwood ve Adrien Rich gibi radikal feministler, üretim ve üreme sisteminin değişmesini kadınların kurtuluşunun kaynağı olarak

²⁷Ayşe Sevim, *Feminizm, (İstanbul, İnsan Yayınları, 2005)s.77.*

²⁸Aynı s.79.

²⁹Aynı s.85.

görmez, bu durumu eleştirirler. Teknolojik üremeyi kadınlar adına büyük bir tehlike olarak görmektedirler. Margeret Atwood yayınladığı eseri 'Damızlık Kızın Öyküsü' (The Handmaid's Tale) kitabında bu tarz bir üremenin kadınların insandan daha çok bir araç olarak gören bir toplumun yaratılmasına yol açacağı yönünde eleştirir.³⁰ Radikal feministlerden Boston kadın hareketinin de üyesi olan Dana Densmore, 'Cinsel Devrimden Bağımsızlık' (Interdependence from the Sexual Revolution) eseri ile önemli bir nokta olan kadınların özgürlüğünün ve cinsel özgürlüğünün eşanlamlı olmadığını ortaya koymuştur. Densmore kadınların cinsel özgürlüklerini, özgürlüğün tamamı ve sonu olarak görmemelerini söyler.³¹

"Kişisel olan politiktir" ifadesi radikal feminizmin önemli bir ilkesidir. Kate Millet tarafından geliştirilen bu fikir, kadınların eve sıkıştırılan hayatları ve erkek egemenliğine karşı söylemidir.

"“Kişisel olan politiktir” ve “Bütün kadınlar kız kardeşir” sloganları o dönem feminist hareketin örgütleyici ve dönüştürücü unsurları haline gelmiştir. Kadınlar evrensel olarak kız kardeşir çünkü erkekler kadınların bedeni (üreme, cinsel pratikler, annelik, evlilik, ev işleri, porno, tecavüz vb) üzerinde sistematik bir egemenlik kurmuşlardır. Kişisel olan politiktir çünkü kadının özgürleşme mücadelesi, kadının bedeni üzerindeki egemenlik biçiminin en yoğun yaşandığı; özel alana/ev içine/yeniden üretim alanına kaydırılmıştır. Aile/özel alan/yeniden üretim alanı erkeklerin kadınlar üzerinde kurduğu sistematik tahakkümün en yoğun yaşandığı yerdir. Kadınların kamusal alandaki reformist ve biçimsel kazanımları özel alandaki bu egemenliği ortadan kaldırmadığı gibi özel alanı da politikanın dışına itmiştir. Radikal feminizm ise yeniden üretim alanını (aile, özel alan) feminist politikanın temel alanı olarak görmüştür. Küçük kadın gruplarıyla yapılan bilinç yükseltme çalışmaları dönemin en önemli feminist politikaları arasında yer almıştır"³²

Radikal feministler kadınlara karşı işlenen suçlardan birisi olan tecavüzün ise politik olduğunu savunmaktadırlar. Onlara göre tecavüz, kadınları terörize etmek adına kullanılan politik bir araçtır. Bu konu hakkında Barbara Mehrof ve Pamela Kearon tarafından 1971 yılında bir makale yayınlanmıştır. *Tecavüz Bir Terör Fiili*

³⁰Serpil Çakır, “Feminizm: Ataerkil İktidarın Eleştirisi”, Derleyen: H. Birsen Örs, *Modern Siyasal İdeolojiler*, (İstanbul Üniversitesi, 2010) s.55.

³¹Josephine Donovan, *Feminist Teori* (11.Baskı. İstanbul, İletişim Yayınları,2016) s.268.

³² Fatime Güneş, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi The Journal Of International Social Sciences Cilt: 27, Sayı: 2, Elazığ-2017 s.246

(*Rape: An Act of Terror*) adlı bu makalede tecavüzü politik anlam taşıyan bir suç olarak görmekte ve kadını ikinci sınıf konumda gösteren bir terörist eylem olarak değerlendirmesini gerekliliğini vurgularlar. Çünkü onlara göre tecavüz, etkili bir politik araçtır. Bununla birlikte tecavüzü keyfi bir şiddet hareketi olarak görmez, politik bir baskı eylemi olarak değerlendirmişlerdir. Güçlü bir sınıfın üyeleri tarafından, güçsüz sınıfın üyelerine karşı kullanıldığına dikkat çekmektedirler.³³

Radikal feministlerden Thompson ise radikal feminizm kadınların ezilmişliklerini toplumun temel sorunu olarak görmektedir. Sorumlu olarak ataerkil sistem gösterilir. Ona göre ataerkillik toplumda sosyal hayatın her parçasına etki eden ve çok gelişmiş bir erkek egemenliğidir. Bu kavram feminist literatürde tartışmalı olsa dahi radikal feministlerce kullanılan şekliyle toplumda var olan evrensel bir erkek üstünlüğü ve kadınların ikincil sınıf olmasına dayanan bir topluma gönderme yapılmaktadır. Bu çerçevede ataerkil düzende kadın üzerindeki hâkimiyet hangi çağda olursa olsun daima var olacaktır ve diğer sistemlerden bağımsız olduğunu anlatmak amacıyla kullanılmaktadır.³⁴

1.2.3.Marksist Feminizm

Marksist feminizm, 19. yüzyılın ortalarında başlayan ve liberal feminizmin eleştirileri üzerine geliştirilen bir feminizmdir. Liberal feministlerin kadın sorununa getirmiş oldukları çözümlerin tartışılması Marksist Feminizmi ortaya çıkartmıştır.³⁵ Marksist feministler liberal feminist teorisini yetersiz bulmakta ve eleştirmektedirler. Çünkü onlara göre kadın sorununun temeli toplumda var olan kapitalist sistemdir ve kapitalist sistemin yıkılması kadınların kurtulmasını sağlayacaktır.

Sorunu komünist teori içinde alan Marksist teorisyenler, kadın sorununun çözümünü toplumsal sorunun çözümü olarak görmektedirler. Lenin Alexandra Kollontai, Clara Zetkin ve Rosa Luxemburg gibi Marksist feministler genellikle bu yaklaşım etrafında kalmışlardır. Marksist Feminist kuramın gelişmesinde Marks ve Engels'in görüşlerinin büyük bir öneminin olduğu görülmektedir. Kadınların

³³ Aynı s.275.

³⁴Thompson, Paul, *Geçmişin Sesi*, Aktaran; Erkan Dikici, *Feminizmin Üç Ana Akımı: Liberal, Marxist Ve Radikal Feminizm Teorileri*, TheJournal Of AcademicSocialScienceStudies, Number: 43 , Spring I 2016, S530 (Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999) s.530.

³⁵Ayşe Sevim, *Feminizm*, (1.Baskı. İnsan Yayınları, İstanbul 2005) S.66

bilinçlerinin yükseltilmesinde tarihsel materyalist görüşler bağlamında Marksizm'in etkisi bulunmaktadır. Marksist feministler kültür ve toplumun köklerini maddi koşullara bağlayarak, görüşlerini maddeci determinizme dayandırmışlardır.³⁶ Marksist feministler erkek ve kadın durumunu bazı imgelerle açıklarlar. Erkek burjuvazidir. Çünkü erkek daha maddi temele sahiptir. Bu erkek üstünlüğü sadece kırsal alanda değil endüstri toplumlarında da görülmektedir. Nitekim koca, hayatı kazanmakla yükümlüdür. Bu konum ona üstünlük sağlamıştır. Süreç içerisinde kadının evde çalışıyor olması, ev içi emeğin aşağılanmasına neden olmuştur. Evdeki kadın bir *baş hizmetçi* haline gelmiştir.³⁷ Engels'e göre kadınların tek eşli olmaları da ikincil sınıf olmalarına neden olmaktaydı. Monogami, kadınları ekonomik açıdan kocalarına bağımlı yapmaktaydı ve topluma katılmalarını engellenmekteydi. Ona göre kadınların tek eşli olmamaları onların özgürleşmesini sağlayacaktı.³⁸ Toplumsal sistem içerisindeki ataerkil düzende kurulan aile hayatına Marks bir alternatif sunmaktadır. Marks ailenin ortadan kaldırılmasını önerir. Ona göre toplumcu ortaklaşmanın kan bağından değil, iktisadi ortaklıkla oluşması gerekmektedir.³⁹ Engels kapitalist düzen içerisindeki ev işleri ile sınırlı hayat süren kadınların, üretici olmadıkları sürece erkek bireylerle eşit olmalarının da mümkün olmadığını ileri sürer. Bu bağlamda kadınların kurtuluşu, üretime katılmaları, ev içi görevlerin önemsiz hale gelmesiyle mümkün olacaktır.⁴⁰ Engels kadınların kurtulması adına üretici konuma gelmeleri ve kadınların tek eşli olmamalarına bağlamaktadır. Bu sayede kadın üretici ve özgür olacaktır.

Marksist feminist kuram, kapitalizmin sömürü sistemi içerisinde kadınların erkeklere oranla daha fazla ezilmesinin nedenlerinden birisi olarak da *yabancılaşmayı* sorumlu tutmaktadır. Yabancılaşma kavramı; kapitalist sistemle ilintilidir. Buna göre insanlar hayatlarını uğraşlarını yaptıkları işleri anlamsız bulmaktadırlar. Birey, yaptığı işleri bir bütün içerisinde kavrayamadığı için bölünmüşlük duygusu içerisine girer. Kapitalist sistem sonucu birey, uzmanlaşma, işbölümü içerisinde kendi emeklerine ve diğer insanlara karşı yabancılaşır.⁴¹

³⁶ Dilek İmançer "Feminizm ve yeni yönelimler." *Doğu Batı* 5.19 (2002) s.155

³⁷ Ayşe Sevim, "Feminizm", (1.Baskı. İnsan Yayınları, İstanbul 2005) s.64-65

³⁸Aynı..65

³⁹Aynı s.156

⁴⁰ Aynı s156

⁴¹Aynı.67

Marksist feministler, yabancılaşma durumunu asıl olarak kadınların ev işleri ile uğraşırken yaşadığını ifade etmektedirler. Çünkü kadın sosyal hayattan uzak ve evde çalışırken erkekler kadar topluma karışmamaktadır. Bu da erkeklere oranla daha fazla yabancılaşma içine girdiğini göstermektedir. Donovan'a göre ev içi emek tartışması eksik bir eleştiridir. Ona göre Marksist feminist teorinin en büyük eksikliği kadınların boyun eğmesini kapitalizmin yükselişine bağlamaktır ki; kapitalizm öncesi toplumların zamanla Küba, Çin, SSCB gibi sosyalizmi deneyimlemesinin ardından hala süregelen, kadının ezilmiş durumunu açıklayamamaktadır. Diğer yandan kapitalizm için gerekli olduğu söylenen ev içi emekle ilgili başka bir sorun ise, onun aile olmadan işçi sınıfının yaratılamayacağını varsayılmasıdır.⁴²

Marksist feministlere göre kadınların fahişelik yapmaları da ahlaki bir sorun olarak görülmemektedir. Çünkü ahlaki bir sorun olmaktan çok fahişelik ekonomik bir sorundur. Ekonomik açıdan güçsüz olan kadınlar bu işi yapmaktadırlar. Çekirdek aile yapısının bozulması gerektiğini savunan Marksist feministler, ev kadınlığının da fahişelikten farkı olmadığını iddia ederler. Onlara göre kadın ekonomik açıdan güçsüz ve bağımlıdır. Bu bağımlılık karşısında kadın kocasına cinselliğini sunmaktadır. Marksist feministler ev içi emek ve kadınların ikincil durumda olması konusunda çözüm üretmek adına iki öneri getirmişlerdir. Bunların ilki ev işlerinin toplumsallaşması fikriydi. Engels'in geliştirdiği bu çözüme göre kadının ev dışı çalışmaya atılması çözüm değildi. Çünkü kadınların hem evde hem de dışarıda çalışması adil olmayacak, iki vardiyalı çalışan gibi olacaktı. Bunun önüne geçmek için eğitim ve hastane işleri devletçe nasıl ki kamusallaştırılmışsa, bebek bakımı, temizlik ve yemek işleri de toplumsallaşmalıydı. Diğer fikir ise ev işlerinin ücretlendirilmesi yoludur.⁴³

Özetle Marksist feministler kapitalist sistemi kadın sorununun temeli olarak görmektedirler. Ev içi emeğin ücretlendirilmesini ve çekirdek aile kavramının yok edilmesi konusunda tartışmalıdırlar. Kendi aralarında görüş farkları olmasına rağmen temel olarak kadın sorunu çözümünde Marksizm'in çözüm olacağını savunurlar.

1.2.4. Diğer Feminizmler

⁴² Josephine Donovan, *Feminist Teori* (8.Baskı. İstanbul, İletişim Yayınları, 2014) s.159

⁴³ Ayşe Sevim, *"Feminizm"*, (1.Baskı. İnsan Yayınları, İstanbul 2005) s.68-70.

Feminizmin odağında, kadınla erkek arasındaki toplumsal farklılıklar vardır. Bu farklılığın neden ve sonuçları da feminizm konusunun içerisinde. Bu toplumsal farklılık, siyasal ideolojilerce desteklenmekte, yeniden inşa edilmekte ve pekiştirilmektedir.⁴⁴ Kadınlık sorunun çözümü adına başka feminizmler de üretilmiştir. Kültürel Feminizm, Ekofeminizm, Sosyalist Feminizm gibi feminizmler kadın sorununa farklı bakış açıları getirmiştir.

Kültürel feminizm, Margeret Fuller'in 1845 yılında yazmış olduğu '19. Yüzyılda Kadın' (Woman in 'Nineteenth Century) adlı eseri ile başlamıştır. Kültürel feminizm geleneği, Avrupa'daki romantik akımın ve Amerikan aşkıncılığının etkisiyle Aydınlanma Çağı düşünürlerinin bakış açılarından tamamen farklı olarak, bilginin duygusal yönü ile ilgilenir ve organik dünya görüşündedir.⁴⁵ Kültürel feministler liberallerden ayrılarak ortak insanlık kültürünü ve erkeklerle aynı ontolojiye sahip olduğunu reddederler. Kadının farklı olduğunu ve ayrı bir kadınlık kültürü olduğuna inanırlar. Bu çerçevede, kadınlık kültürünü erkeklik kültüründen üstün tutmuşlardır.⁴⁶ Kültürel feminizm geleneğini Charlotte Perkins Gilman sürdürmüştür. Gilman'ın çalışmalarını Sosyal Darwinizm üzerine temellendirdiği görülmektedir. Eserleri Darwinizm ideolojisinin sonuçlarını göstermekte ve kadın düşmanı varsayımlarını çürütmeye çalışarak olumlu bir yaklaşım sergileyen önemli bir feminist girişimcidir.⁴⁷

Eko feministler ise kadınların ezilmesi ile doğa arasında bir bağ kurarlar. Erkek egemenliğinin hem kadınları hem de doğayı sömürdüğünü ileri sürerler. Ekofeminizm terimi 1974 yılında Fransız Feminist Françoise d'Eaubonne tarafından icat edilmiştir. 19. Yüzyıldaki feministler ekolojik problemler üzerinde durmamışlardır. Ancak bakıldığında pek çoğu günümüzde hayvan hakları olarak adlandırdığımız ve çağdaş ekofeminizmin bir uzantısının odağında olan hakların farkındadırlar. Örneğin Charlotte Perkins Gilman; kadınların şapkalarını süsleyen tüyleri ve kadınların kürklerini lanetlemiştir. Diğer yandan Wollstonecraft, Fuller,

⁴⁴ Necla Arat, *Feminizmin ABC'si* (3.Baskı. İstanbul, Say yayınları 2017)s.29

⁴⁵ Josephine Donovan, *Feminist Teori* (11.Baskı. İstanbul, İletişim Yayınları,2016) s75

⁴⁶ Altan Yörük, *Feminizmler*, Sosyoloji Notları Dergisi Nisan Sayısı 2009 s.63

⁴⁷ Aynı s.95

Stanton, Anthony gibi feminist isimler de hayvan haklarına ilişkin ilgilerini ve vejetaryenliklerini de vurgulamışlardı.⁴⁸

Sosyalist feminist kuram, Marksist teoriyle aynı kaynaktan beslense de radikal feminizmle aynı toplumsal cinsiyet eşitsizliğine vurgu yapar. Sosyalist Feminizm ideolojik olarak Marksist feminizmden *kitle kültüründeki ideolojik dışavurumların görece özerkliği varsaymıştır*.⁴⁹ Sosyalist feministler, kadınların ikincil durumunu, ezilmişliğini kapitalist sistemle açıklar. Onlara göre toplumsal cinsiyet olgusu kapitalist sistemin bir sonucudur ve kadınların erkeklerin arasındaki bu haksız durumun nedenidir.

1.3. KADINLARIN HAKLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Kadın haklarının tarihsel gelişimine bakıldığında kadınların önceleri oy kullanmada, yönetimde ve eğitimde istedikleri eşitlik mücadelesi, kadınları yasal olarak daha görünür kılınmasını sağlamıştır. Bununla birlikte kadınlar sadece yasal olarak değil toplumsal olarak da eşit olmak istemişlerdir. 1960'lı yıllara gelindiğinde kadınların gündelik hayattaki eşitsiz konumu sorgulamasının ardından kadınlar kürtaj hakkı, doğum kontrolü gibi daha kişisel özgürlüklere odaklandılar. Ataerkil düzeni daha çok sorgulanmaya başlayan akımlar neticesinde ise kimliklerin ön plana çıkmasıyla siyahî kadınların, lezbiyenlerin ve diğer etnik gruptan olan kadınların hakları savunulmaya başlanmıştır.

1.4.FEMİNİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Feminizm kelimesinin anlamına bakıldığında "*Toplumda kadının haklarını çoğaltma, erkeğinkiler düzeyine çıkarma, eşitlik sağlama amacını güden düşünce akımı, kadın hareketi*" olarak verilmektedir⁵⁰. Feminizm; kadın ve erkeğin eşitlik kuramına dayanmaktadır. Bununla birlikte kadınlara eşit haklar isteyen ve temelinde ise iktidarın kadın erkek ilişkisini değiştirmeyi amaçlayan siyasal bir akımdır.⁵¹

⁴⁸ Aynı s.396-397

⁴⁹ Leslie Seteeves (1999), *Feminist Teoriler ve Medya Çalışmaları, Medya İktidar İdeoloji*, Der. Akataran: Cihat Özsöz *Feminist Teorilere Giriş*, Sosyoloji Notları Dergisi

⁵⁰ <http://www.tdk.gov.tr> erişim tarihi 10.05.2020

⁵¹ Necla Arat, *Feminizmin ABC'si* (İstanbul,3.Baskı. Say Yayınları 2017) s.29

Feminizm , politik olarak özerk bir hareket olmasıyla birlikte ideolojik olarak da özgül bir harekettir. Bu bağlamda kadınların erkeklere göre daha dezavantajlı eşitsiz ve ikincil konumda olduğu, ezildiğini ve sömürüldüğü noktasından hareket etmektedir.⁵² Sözcüğün Fransızcaya 1837'den sonra girdiği bilinmektedir. Bununla birlikte Robert Sözlüğü bu kelimeyi "*kadınların toplum içindeki rolünü ve haklarını genişletmeyi öngören bir doktrin*" olarak vermektedir.⁵³ Feminizminin ortaya çıkışındaki ilk adım kadınların ezilen taraf oldukları bilincinin oluşmasıdır. Bu sayede onların ekonomik bağımsızlık içerisinde yaşayabilmelerini sağlayacak toplumsal değişiklerin gerçekleşmesi ile mümkün kılınmıştır. ⁵⁴

Hooks'a göre ise feminizmin tanımı şöyledir; "*feminizm cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürüyü ve baskıyı sona erdirmeyi amaçlayan bir harekettir.*"⁵⁵ Geçmişten günümüze dek kadınlar ataerkil sistem ve kurumlar içerisinde toplumsallaştırılmış ve yüzyıllardır eğitim hakları ellerinden alınmış ve ekonomik olarak erkeklere bağımlı haldedirler. Feminist bilincin gelişim süreci de birçok engele takılmıştır. Kadınların toplumsallaşma sürecindeki zihinsel aşağılık ve bağılılık duygusunu aşmaları en önemli adım olmuştur. ⁵⁶

Feminizmin gelişim süreçleri bir ya da iki feminist dalga şeklinde sunulurken bazı araştırmacılar tarafından üç kronolojik dalgadan oluşmaktadır. Bu kronolojik sıralama 19. yüzyıldan 21. Yüzyıla dek olan süreci kapsamaktadır.⁵⁷ Kadınların bulundukları yeri sorgulaması ise daha önceki bir döneme, 17.yüzyıla dayanmaktadır. Tarih içerisindeki baskı altında tutulduklarını, aşağılandıklarını ve bu durumu değiştirmek istediklerini fark etmiş, mücadele etmeye başlamışlardır. Dünyanın çeşitli yerlerinden, zaman içerisinde gelişen bu direnişin örgütlü ve muhalif toplumsal harekete dönüşmesi "*feminizm*" kavramını da ortaya koymuştur.⁵⁸

⁵²Serpil Çakır, "*Feminizm: Ataerkil İktidarın Eleştirisi*", Derleyen: H. Birsen Örs, *Modern Siyasal İdeolojiler*", (İstanbul Üniversitesi, 2010)S415

⁵³ Andree Michel, *Feminizm* Çeviren: Şirin Tekeli (İstanbul, İletişim Yayınları, 2013) S.6

⁵⁴ Fatmagül Berktaş *Feminist Teoride Açılımlar. Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları* (2011 Anadolu Üniversitesi Yayınları)

⁵⁵Bell Hooks Feminizm Herkes İçindir: Tutkulu Politika, Çev.Ece Aydın vd., (İstanbul: bgts Yayınları, 2012)

⁵⁶ Fatmagül Berktaş *Feminist Teoride Açılımlar. Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları*, (2013)2-23. S3

⁵⁷ Gün Taş "Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri", *Akademik Hassasiyetler*, (2016) s165

⁵⁸Serap Güzelcan Şenol " *Türkiye'de 1980 Sonrası Kadın Hareketi Ve Feminist Yayıncılığın Oluşum Süreci: Pazartesi Dergisi Deneyimi*" (yayınlanmamış yüksek lisans tezi İzmir) s.1

Feminist tartışmaların temeli kadınların ırk, sınıf, kültür ve cinsellik gibi çeşitli formlarda kadınlar üzerinde kurulan baskının çıkışlarını ve nedenlerini gösteren bir çalışma alanıdır. Feminist kuram kavramı kadına yönelik baskıyı kurumsallaştırmanın yanında, cinsiyeti kadın olarak doğan ile kadın olarak var edilen kişi hakkında geliştirilmiştir. Feminist kuram, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarından yola çıkar ve sınıfsal, ırksal, önemli sosyo-kültürel ayrımları da içerir.⁵⁹

1.4.1 Birinci Dalga Feminizm

Kadınların bir araya gelmesi ve haklarını savunmaya başlama süreci 19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20. yüzyılda kurulan derneklerle birlikte görülmeye başlanmıştır. Kadınlar bu derneklerle erkeklerle eşit haklara sahip olmak istediklerini dile getirmişlerdir. Kadınların bu süreci Birinci Dünya Savaşına dek sürmüş, Birinci Dalga Feminizmi olarak adlandırılmıştır.⁶⁰ Birinci Dalga genel olarak 1848-1960 yılları arası kadın hareketlerini içermektedir.

Birinci dalga feminizmin 1848 yılında Seneca Falls ile başladığı düşünülür. Yaklaşık 200 kadın sosyal, medeni ve dini durumlarını tartışmak adına New York'un bir köyünde bulunan kilisede buluşmuş, eşit haklara sahip olmak adına 12 maddeyi yayınlamışlardır. Bu 12 madde içerisinde oy hakkı da dâhildir. Kadınların birinci dalga hareketi, kölelik karşıtı hareketle sıkı bir şekilde bütünleşmiştir. Frederick Douglass, Seneca Falls'ta kadınların oy hakkını savunmuş, Sojourner Truth, Maria Stewart ve Frances E.W. Harper gibi beyaz olmayan kadınlar da liderlik edebilmiştir. Toplantıda sadece kadınların oy hakkı değil, oy hakkının genel bir hak olduğunu savunmaya çalışmışlardır.⁶¹ Kadınların hak eşitliği adına Amerika'da gerçekleşen en eski tarihli eylem Seneca Falls sonrası imzalanan bildirgedir. Bu bildirmede kadınlar, doğal haklarının niçin ihmal edildiği konusunda açıklama istedikleri gibi bu haklarını elde etmelerini engelleyen yönetime de baş kaldırmışlardır. Oy hakkı, eğitim ve

⁵⁹Şeyma Ersoy Çak, *Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm Teorileri Bağlamında Türkiye'deli Reklam Filmleri ve Popüler Müzik Videoları*, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi 2010 s.105

⁶⁰Serpil Çakır, "Feminizm: Ataerkil İktidarın Eleştirisi", Derleyen: H. Birsen Örs, *Modern Siyasal İdeolojiler*, (İstanbul Üniversitesi, 2010) s418

⁶¹The waves of feminism, and why people keep fighting over them, explained. <https://www.vox.com/2018/3/20/16955588/feminism-waves-explained-first-second-third-fourth> (Erişim: 20.08.2020)

çalışma hakkı isteyen kadınlar ayrıca eşit ücret talebinde de bulunmuşlardır. Bu talepler, Amerika'da kadın hareketinin de taslağını oluşturmuştur.⁶² Oy hakkı adına verilen mücadeleler ve Seneca Falls'ın ardından 1866 yılında Amerikan Eşit Haklar Derneği de kurulmuştur. Bu dernek sadece kadınlar için değil siyahiler için de mücadele eden eşitliği temel almıştır. Derneğin kuruluşunun ardından 1869 yılında kurulan Ulusal Kadın Hakları Oy Derneği (NWSA) kurulmuş ve Wyoming kadınlara genel oy hakkı veren ilk devlet olmuştur.⁶³

Oy hakkı mücadelesinin geçmişine baktığımızda 18. yüzyıl dönemi feministleri batı dünyasını etkisi altına alan Sanayi Devriminden etkilenmişlerdir. Aydınlanma Çağında geliştirilen kuramlar da bu dönemde hayata geçmeye başlamıştır. Bu bağlamda feministler erkeklerin sahip olduğu haklara kadınların da sahip olması gerektiği konusunda fikir birliği içerisinde olmuşlardır.⁶⁴ Oy hakkı adına verilen mücadelelerin sonucu 1776 yılında New Jersey Anayasası, vergi ödeyen kadınlara oy kullanma hakkı tanımış olsa da kadınların bu hakkını sonraki yıllarda geri almıştır. Bunun ardından 1807 yılında ise kadınların doğru adaya oy vermedikleri açıklamasıyla oy vermelerine engel olunmuştur. William Thompson kadın hakları adına ilk feminist manifestoyu 1825'te yazmıştır. Bu eser kendi adına yayınlanmış Anne Wheel ile yazılmış ortaklaşa bir eser olduğu bilinmektedir. Eserde "*İçkin çıkar*" kuramına karşı çıkmıştır. İçkin çıkar kuramında evli kadınların çıkarlarının kocaları aracılığıyla korunduğu öne sürülür. Kadın hakları savunucularından olan Mill ise kadınların siyasal haklarını savunmak ve parlamentoya seçtirmek adına kadın dernekleri kurmuştur.⁶⁵ Kadınların hakları için yapılan bu gelişmelerin ardından kadınların oy hakkı mücadelesi dünyanın çeşitli yerlerinde farklı biçimlerde yaşandığı görülmüştür. Ancak kadınların oy mücadelesi zaman içerisinde siyahi kadınların sadece beyaz kadınlar adına oy hakkı istedikleri tartışmalarını da beraberinde getirmiş bu tartışmalar ikinci dalga kadın hareketinde daha fazla görünür olmuştur.

Michel'e göre 19. yüzyıl ortasında orta sınıf kadınlar kurtuluşlarını erkeklerden değil hemcinslerinden beklemişlerdir. Kadınların kadınlara seslendiği yayın

⁶² Aynı. s.419

⁶³ <https://feminisminindia.com/2018/04/24/summary-first-wave-of-feminism/> (Erişim tarihi 20.8.2020)

⁶⁴ Josephine Donovan, *Feminist Teori* (11.Baskı. İstanbul, İletişim Yayınları,2016) s22

⁶⁵ Andree Michel, *Feminizm* Çeviren: Şirin Tekeli (İstanbul, İletişim Yayınları, 2013) s.63

organlarına bakmak bu anlamda önemlidir. Kadınların Gazetesi kadın hakları adına bildiri yayınlamış, kadınların kamu görevlerinde görünebilmelerini savunmuştur. Diğer yandan 1869 yılında Leon Richer Kadın Hakları Derneği de bu dönemde kurulmuş, Kadın Hakları dergisi de yayın hayatına girmiştir. Birinci dalga feminizmin çözmek istediği sorunların başında gelen evlilik aile ve ailede hak eşitliği konusunda Maria Deraisme'nin yazıları yayınlanmıştır. Kadınların eğitim almaları, bunun için mücadele eden 19.yüzyıl feministleri sayesinde gerçekleşmiştir. Örneğin, Fransa'da kız çocukların orta öğretim alabilmesi için feministler zorlu bir savaş vermişlerdir. Amerika'da ise mücadelelerin ardından 1865 yılında New York Eyaletinde kadınlar için Tıp Fakültesi açılmıştır.

Türkiye'de feminist hareketin tarihçesine bakıldığında 19. yüzyılda Osmanlı dönemine dek uzanmaktadır. Dünyadaki gelişmelere paralel olarak benzer başkaldırıları da bu dönemde ortaya çıkmıştır. Osmanlı toplumunda Tanzimat Fermanıyla başlayan değişim ve gelişim süreçlerinde kadınlar da hak ve özgürlük taleplerini gündeme getirmişlerdir. Tıpkı diğer kadınlar gibi Osmanlı kadını da ikincil durumunun farkındaydı ve bu durumu sorgulayarak feminist bilincin gelişmesini sağlamıştır. Ancak oy hakkı adına verilen mücadele Osmanlı'nın ardından kurulan Cumhuriyet dönemi ile başlamıştır. Osmanlı kadınının hak mücadelesi ev içi emek, çalışma hakkı, evlenme ve miras hakkı üzerinde şekillenmiş ve bu haklar adına dergi ve gazetelerde yazılar yayınlamışlardır. Türkiye'deki kadın hareketi incelemesi Osmanlı, Cumhuriyet ve 1980 sonrası durumu, tezin ikinci bölümünde üç ayrı tarih içerisinde incelenecektir.

1.4.2.İkinci Dalga Feminizm

İkinci dalga sembolik olarak 1968 ve 1969 yılında Miss America yarışmalarına karşı düzenlenen protestolar ile başlamıştır. Protestocular düzenlenen yarışmanın altında yatan düşüncüyü öne sürerek eleştirmişlerdir. Bu bağlamda yarışmanın kadınların esas olarak dış görünüşten ibaret olarak algılanmasına neden olduğunu ve kadınların nasıl düşündüklerinden ve hatta düşünüp düşünmediğinden daha önemli

hale getirdiklerini savundular. Bu durumu protesto eden kadınlara göre yarışmadaki kadınlar ticari, ataerkil ve baskı altındaki güzellik anlayışının kurbanı olmuşlardır.⁶⁶

1960'ların sonlarına doğru ABD, İngiltere ve Fransa dâhil pek çok Avrupa ülkesinde 1935-1945 yılları arasında doğan kuşak ile kadın hareketi başka bir boyut kazanmıştır. Bunun nedeni ise annelerinden daha iyi eğitim alan bu kuşak kadınları, kendilerini anti-faşist ve anti-kolonyalist mücadelelerle tüketmemiş olmalarıydı.⁶⁷

Feminist edebiyatın gelişimi de bu dönemde ortaya çıkmıştır. İkinci dalgada yaşanan bu gelişimin temel nedeni feminist kavgayı geliştirmek ve cinsiyetçiliği her açıdan göz önüne sermek adına yapılan bir mücadele şekliydi. Bu bağlamda verilen en önemli eser ise Kate Millet'tin 1970 yılında yazmış olduğu 'Cinsel Politika' (Sexual Politics) eseridir. İlerleyen dönemlerde feminist bağlamda yapılan araştırmaların gelişimi ile birlikte ABD'de kadınlar üzerine araştırma yapan üniversitelerin sayısı da aynı dönemde çoğalmıştır.⁶⁸ Daha önceki bir dönemde yazılan önemli eserlerden birisi de Betty Fridan 1963'te yayınladığı "*Kadınların Gizemi*" adlı eseri olmuştur. Ev kadınlarının *ad konamayan sıkıntısının* işleyerek, Amerikalı eğitim görmüş kadınların feminist duygularını uyandırmıştır. Bunun ardından Betty Fridan 1966 yılında Ulusal Kadın Örgütünü (National Organization for Women) kurmuştur. NOW bir baskı grubu olarak tanımlanmıştır ve 1971 yılında 10.000 üyesi olan bu grup kadınlar adına hedeflere ulaşmak için oluşturulmuştur. Bu hedeflerin arasında ev kadınlarının sürekli eğitim alarak çalışmalarının desteklenmesi, ücret eşitliğinin sağlanması ve aile hukukunun eşitlikçi temele oturtulması vardı.⁶⁹ NOW kısa zamanda ABD'de en etkili kadın grubu haline gelmiştir. Gruptakiler eşit haklara geçişi düzenleyen Anayasa değişikliği taslağını hazırlamışlardır. Yazılan taslakta cinsiyet ayrımcılığı yasaklanmakta, bununla birlikte kürtaj hakkı, eşcinsel hakkı ve vatandaşlık hakkı da savunulmuştur.⁷⁰

1967'ye gelindiğinde bekâr ve genç kadınlar NOW'dan ayrılarak Kadınların Kurtuluş Hareketi'ni (Women's Liberation Movement) kurmuşlardır. Bu küçük

⁶⁶Dow, Bonnie J. (2003), "*Feminism, MissAmerica, and Media Mythology*", Rhetoric&PublicAffairs, 6(1), s-127-160

⁶⁷ Andree Michel, *Feminizm* Çeviren: Şirin Tekeli (İstanbul, İletişim Yayınları, 2013) s.84

⁶⁸ Aynı. s.86

⁶⁹ A.g.e. 84-85

⁷⁰ Serdar Örnek, *ABD'de Kadın Haklarının Gelişimi*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Kosbed, (2015) s.29.

radikal grup bir örgüt değil, bir hareket olarak kendini tanımlamıştır. Kadınların Kurtuluş Hareketi bir baskı grubu olarak kitle iletişim araçları, gazete ve televizyon gibi araçlarla eyleme geçerek kadınlara yönelik cinsiyetçi söylemlerin değişmesi, iş ücretleri adına yapılan ayrımcılığın ortadan kalkması ve kürtaj hakkı gibi birçok kadın hakları alanında eylemler gerçekleştirdi. NOW ve Kadınların Kurtuluş Hareketinin elde ettiği önemli başarılarından birisi kadın işçilere ücret ayrımcılığı yapan şirketlere dava açmaları ve milyon dolarlarca paranın ödenmesini sağlamış olmalarıdır.⁷¹

Kadın Hareketi içerisinde 1960 ve 1970'lerin içinde yer alan feministler, daha önceki dönemde var olan feministlerden çok daha fazla şey istemişlerdir. Bu dönem feministleri vaat ile gerçeklik arasını sorgulamışlardır. Diğer yandan ekonomik ve siyasal devrimlerin özel hayatlarına olan baskıya etki etmediğini de eleştirmişlerdir. Kadınların ekonomik olarak sömürülmesi nedeniyle toplumda var olan eşitlik algısının hiç de eşit olmadığını, bunun gerçekleşmediğini savunmuşlardır. Kadın sömürüsünün sadece iş yaşamında değil evde de devam ettiğini söylemişlerdir.⁷² Malden'e göre ikinci dalga feminizm akımındaki kadınlar cinsiyete dayalı ayrımın sınıfsal ve ırksal ayrımcılıktan daha fazla kurumsallaştığını savunmaktaydılar. Bu dalgadaki kadınlar ev kadınlarının ayrı bir sınıfı oluşturduklarını da ortaya koymuşlardır. İkinci dalga feministlerinin farklı sloganları olmasına rağmen daha çok kardeşlik ve dayanışmaya önem vermekteydiler.⁷³

İkinci dalga kadın hareketine bakıldığında önemli odaklarından birisi orta sınıf meslek sahibi kadınların ve işçi kadınların hem evde hem de işte çalışıyor olmasıydı. Bu bağlamda farklı sınıftan kadınların eşit ücret talepleri yanı sıra annelik ve ev işleriyle ilgilenmeleri adına çalışma koşulları için mücadeleye başlamışlardır. Bu çerçevede politik akıl ve dili olan feminizmin aile-evlilik-annelik üçgeninde kadınların kısıtlanmışlığına ve özel alanın dışiselleştirilmesine yönelttiği eleştiri nedeniyle kadınların gerçek hayatlarında dönüşümleri sağlamıştır. Cinsiyetçi rollerin ayrışmasına karşı güçlü bir eleştiri kadın hareketinin odak noktalarından birisi oldu.⁷⁴

⁷¹ Andree Michel, *Feminizm* Çeviren: Şirin Tekeli (İstanbul, İletişim Yayınları, 2013) s.85.

⁷² Necla Arat, *Feminizmin ABC'si* (İstanbul, 3.Baskı. Say Yayınları 2017).s71

⁷³ Aynı s.112.

⁷⁴ Serpil Sancar, "Türkiye'de kadın hareketinin politığı: Tarihsel bağlam, politik gündem ve özgünlükler." *Birkaç Arpa Boyu 21.Yüzyıla Girerken Feminist Çalışmalar* (2011): 61-117. s.66

İkinci dalgaya Türkiye cephesinde bakıldığında ise 1961 Anayasasıyla hak ve özgürlüklerin genişletilmesi toplumun bazı kesimlerinde hareketlilik yaratmıştır. Bu bağlamda işçiler ve gençler yeni örgütlenme özgürlüklerinden yararlanmış, haklarını genişletmeye çalışmışlar ve sosyalist fikirler de tartışılmıştır. Bu dönem içerisinde kadınların hiç varlık göstermemeleri dikkat çeker. Bunda aynı dönemdeki uluslararası kadın hareketindeki durağanlığında etkisi de vardır. O yıllarda kayda değer tek örgüt ise 1965 yılında kurulan İleri Kadınlar Derneği'dir.⁷⁵

Tekeli'ye göre ikinci dalganın Türkiye etkileri hakkında kısa bir kronoloji ile bahsedecek olursak;

-1975, İlerici Kadınlar Derneği kurulmuştur. Aynı zamanda Demokratik Kadınlar Birliği, Emekçi Kadınlar Birliği, Devrimci Kadın Dernekleri de kurulur.

-1978 yılında Nermin Abadan-Unat, İstanbul'da uluslar arası düzeyde bir kadın toplantısı düzenlemiş, kadın konusunda başlatılan araştırmalar sunulmuş, bildiriler 'Türk Toplumunda Kadın' kitabında yer almıştır. Aynı yıl içerisinde Kate Millet, Shulamith Fire Stone ve Simone de Beauvoir'in eserleri Türkçeye çevrilmiştir.

-Kadınca dergisi yayımlanmaya başlamış, kadın cinselliği üzerindeki baskıları kınamıştır. Dergi "orgazm" hakkını savunmuştur.

-1986 yılında ilk feminist eylem gerçekleşir. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi adına yapılan eylemde imza kampanyası düzenlenerek 7 bin imzalı metin 8 Martta TBMM'ye verilmiştir.

-1987 yılında İstanbul'da Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği, Ankara'da ise Kadın Dayanışması Derneği kurulur. Aynı yıl içerisinde Feminist dergisi yayın hayatına başlar ve Duygu Asena'nın 'Kadının Adı Yok' yayınlanır. Yine aynı yıl içerisinde İstanbul'da kadın dayacağına karşı bir yürüyüş ve protesto gösterisi yapılır.

⁷⁵ Zülal Kılıç, (1998). "Cumhuriyet Türkiye'sinde Kadın Hareketlerine Genel Bir Bakış", A. B. Hacımirzaoglu, D. Özkan (Ed.). *75 Yılda Kadınlar Ve Erkekler*, (1998, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları) s.10-11

Bu protesto kısa zaman içerisinde kampanyaya dönüşür ve tanıklarıyla birlikte "Bağır! Herkes Duysun" kitabı yayınlanır.⁷⁶

1.4.3.Üçüncü Dalga Feminizm

Üçüncü dalga feminizm; ilk iki dalganın devamı niteliğinde, antitezi ve sentezi olmayı başaran bir kavram olmuştur. Bu dalganın öncüsü Rebecca Walker'dır. Walker'ın 1992 yılında yazmış olduğu bir denemede ikinci dalganın kapsamadığı cinsel tercihleri farklı olan, beyaz ırktan olmayan kadınların feminist hareketini temsil etmek amacıyla 3.dalga feminizm terimini kullanmıştır.⁷⁷ Bu dalga *grrl feminizm* olarak da anılmaktadır. Diğer yandan Avrupa'da *Yeni Feminizm* adıyla da bilinmektedir. Genel olarak bakıldığında üçüncü dalga feminizm ulusal ve uluslararası düzeyde kadına şiddet, insan tacirciliği ve estetik operasyonlar gibi konularla da ilgilenir.⁷⁸ Üçüncü feminist dalga, genel kadın sorunlarından daha çok bireysel olan kadın sorunlarıyla ilgileniyordu. Bu nedenle bireysel olarak kadınların sorunları üzerinden siyaset yapmaya eğilimliydiler. Üçüncü dalga feministleri ikinci dalgaya göre daha farklı isteklerde bulunmaktadırlar. İkinci dalga feministler eşitlik istemekteyken, üçüncü dalga feministleri farklılıkları değerli ve önemli bulmaktaydılar. Bu bağlamda gerçekleştirilen eylemlerin de geniş bir tabana yayılması arzusundadırlar. Bununla beraber toplumsal değişim, bilinçlenme ve gelişim için yapılması gerekenler özellikle de eğitime önem vermekteydiler.⁷⁹

Üçüncü dalgaya dâhil olan feminist gruplar kendilerini diğer feministlere göre daha kapsayıcı, güçlü görürken aynı zamanda sosyal ve iddialı bulunmaktadır. Diğer yandan üçüncü dalga *feminizm* *Lipstickfeminism*, *girliefeminism*, *riotgrrlfeminism*, *cybergrrlfeminism*, *transfeminism*, *grrl feminizm* gibi başka isimlerle de anılmaktadır. Bu akımdaki kadınlar, cinsiyet ayrımcılığına dayanan kelimeleri ve kavramları eleştirmişler ve bununla beraber kendileri yeni kavramlar ve iletişim yolları yaratmışlardır. Üçüncü dalgadaki feministler onları onurlandıracak feminist

⁷⁶ Tekeli, Şirin, "Birinci Ve İkinci Dalga Feminist Hareketlerin Karşılaştırmalı İncelemesi Üzerine Bir Deneme", *75 Yılda Kadınlar Ve Erkekler*, (1998, İstanbul. Tarih Vakfı Yayınları) s.16

⁷⁷ https://www.academia.edu/6663601/21_Yüzyılda_Feminizm Erişim Tarihi 08.08.2020

⁷⁸ Serdar Örnek, *ABD'de Kadın Haklarının Gelişimi*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Kosbed, (2015) s.116

⁷⁹ Leslie&Drake, 1997 *Third Wave Agenda: Being Feminist, Doing Feminism*. Minneapolis: University Of Minnesota Press Aktaran; Gün Taş *Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri Ve Dönüşümleri*. s.172

teoriler ve politikalar oluşturmak istemişlerdir. Bununla birlikte kadınlık kavramını yeniden tanımlayarak, farklı kadın gruplarının, cinsiyet, ırk, sınıf sorunlarını da dile getirmişlerdir.⁸⁰

1990'ların feminizmi ile yetmişli yılların feminizmi arasındaki fark, LynneSegal'in tanımladığı şekliyle, kadınlara karşı yapılan baskının toplumsal nedenlerinin araştırılmasının yerine, söylemde üretilen, hiyerarşi içerisinde oluşturulmuş olan kavramlar dizinin soyut incelemelerini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda özellikle cinsel farklılık, ikili karşıtlıklar ve bedenin bir bütün olarak hetero/sekselleştiren haritasını çıkarmaktadır.⁸¹

Türkiye'de ise 2000'li yılların ilk yarısında kadın hakları adına önemli yasal reformlar yapılmıştır. Türk Ceza Kanunu bu dönemde kabul edilmiş ve düzenlenen her iki yasada da diğer kanunlardan farklı olarak kanun metinlerinde yer alan cinsiyetçi düzenlemeler ve ifadeler kaldırılmıştır. Bu bağlamda kadın hakları açısından önemli bir hukuki adım atılmıştır. Avrupa Birliğine uyum süreci kapsamında 2001 ve 2004 yıllarında yapılan değişikliklerle anayasada ilk kez kadın erkek eşitliğine dayalı ifadeler yer almış olup, pozitif ayrımcılık yapma yükümlülüğü de getirilmiştir⁸²

⁸⁰ Serdar Örnek, *ABD'de Kadın Haklarının Gelişimi*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Kosbed, (2015) s.116

⁸¹ Şeyma Ersoy Çak, *Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm Teorileri Bağlamında Türkiye'deki Reklam Filmleri Ve Popüler Müzik Videoları*, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi s.105

⁸² İnan Özdemir Taştan, (2016). 'Çağdaşlığın Simgesi ve Ulusun Faziletli Anası'ndan 'Kendi Hayatının Öznesi Olan Özgür Kadına'a: 2000'li Yılların İlk Yarısında TBMM'de ve Feminist Kampanyalarda Kadın Hakları Söylemi. Mülkiye Dergisi, 40 (1), s185

İKİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL HAREKETLER VE KADIN

2.1.TOPLUMSAL HAREKET KAVRAMI VE YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER

Toplumsal hareket kavramı, dünyada mevcut olan partiler, yerel ve ulusal parlamentolar ve sendikalar gibi siyasi aygıtlar içerisinde kabul görmeyen azınlıklar, kadınlar, eş cinseller, yoksul sınıflar, çevreyi koruma grupları ve benzeri grupların kendileri adına alternatif siyaset tarzı ve alanı oluşturmak, aynı zamanda kendi siyasi alanlarını yaratmak adına eylemde bulunmasıdır. Bu bağlamda toplumsal hareket kavramı; bir tarafta gerilla hareketine ve dinsel tarikatlara kadar uzanan diğer yandan ise kadın ve eşcinsel hak hareketlerine kadar birçok siyasal zeminli oluşumlara varan geniş bir kavramdır.⁸³ Toplumsal hareketler değerlendirilirken önceleri feminist, sosyalist işçi milliyetçi ya da ulusal kurtuluşçu hatta bazı dinsel hareketlerde görüldüğü gibi dünya ekonomisinin tarihsel gelişimi ile ilişkili olarak değerlendirilmiştir. Toplumsal hareketlerin temelinde yatan istek ise; daha demokratik daha eşit bir dünya vardır. Toplumsal hareketler bu ideale ulaşmak adına yürütülen bilinçli mücadele ile varlıklarını göstermek için çabalamışlardır.⁸⁴

18. yüzyıl ve 19.yüzyıldan sonra gelişen kapitalist sistemin toplumlarda yaygınlaşması sonrasında toplumun aşağısı olarak adlandırılan köylülerin, zanaatkarların ve işçilerin faaliyetleri eylemleri ve örgütlenme şekilleri değişime uğramaya başlamıştır. Bununla beraber geçim nedeniyle ortaya çıkan ayaklanmalar, vergi temelli ayaklanmalar ve seçim mücadeleleri grevlerin örgütlenme düzeyleri ve süreklilikleri artarak devam etmiştir.⁸⁵

1960'lı yıllarda ise yaşanan dönüşüm, toplumsal hareketlerde bireylerin taleplerinin niteliğiyle birlikte şekillenmiş, yeni toplumsal hareketler kimlik talebiyle

⁸³Serpil Sancar, "Türkiye'de kadın hareketinin politiği: Tarihsel bağlam, politik gündem ve özgünlükler" *Birkaç Arpa Boyu 21.Yüzyıla Girerken Feminist Çalışmalar* (İstanbul, Koç Üniversitesi yayınları, 2011): 61-117, s.61

⁸⁴ Gülcan Işık, *Toplumsal Hareketler: Tarih-Kuram ve Kapsam. Toplumsal Hareketler: Politikadan Edebiyata, Sanattan Sinemaya, Medyadan Toplumsal Algıya Teorik ve Pratik Analizler ve Yansımaları (1-44)*, (İstanbul: Nobel Yayınları, 2011). s.7

⁸⁵ Doğan Çetinkaya "Toplumsal hareketler." *Tarih, Teori ve Deneyim* (4.Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008) s28

toplumsal yaşamda yerini almıştır. Toplumsal hareketlerdeki farklı katmanların oluşmasıyla birlikte işçi kimliği üst kimlik olarak parçalanmıştır⁸⁶. Amerika ve Avrupa'da ortaya çıkan hareketler cinsel kimlik, etnik kimlik, dinsel kimlik gibi farklı kimlik talepleriyle kendisini göstermiştir. Kimlik hareketi; kadın hareketleri ve çevreci gruplar gibi yapılarda yer bularak kendisini ifade etmesinde ve birliktelik oluşturmada önemlidir. Diğer yandan bu hareketler teorisyenlerce idealleri olan grupların "eski sosyal hareketlere" karşı gelişen "yeni sosyal hareketler" olarak adlandırılmıştır.⁸⁷ Jasper'a göre ise toplumsal hareketlerin yeni olarak adlandırılmasının temel nedeni kronolojik bir sıralamanın dışında, bu yeni hareketin sınıf ve çıkar temelli hareketlerden ayrı durması olmuştur.⁸⁸

Toplumsal hareketlerin teorisyenleri farklı şekillerde yeni toplumsal hareketleri yorumlamışlardır. Bu teorisyenlerinden Touraine, toplumsal hareketleri bir durum tepkisi olarak görmez. Ona göre toplumsal hareketlerin nedeni aktörler arasında değişen ilişkilerin sonucudur. Bu çerçevede toplum verili değil, yeniden üretilen bir yapıdır. Touraine'ye göre toplum durumların değil sosyal hareket ve ilişkilerin sahnelendiği bir oyundur. Sosyal çatışmalarla bu oyunun yeniden ve yeniden yazıldığını söyler. Toplumsal hayatın merkezi bir çatışma etrafında örgütlendiğini söyleyen Touraine'e göre bu çatışma normal olup, toplumun kendisinden oluşan bir araçtır. Diğer yandan sosyal hareketleri toplumsal düzlemde çatışmacı fakat kültürel alana yönelmiş bir davranış olarak da tanımlamıştır. Ona göre sosyal hareketler devlete değil, toplumsal muhalife yöneliktir. Muhalif olmamasını da sosyal hareketi modernleşmeci olarak tanımlamaktadır. Ona göre sosyal hareketleri muhalifiyle çatışıyor olması özele değil topluma ait bir sosyal sorun olmalıdır.⁸⁹

Yeni toplumsal hareketlerin bir diğer teorisyeni Melluci, bu hareketlerin daha çok sembolik kısmını vurgulamıştır. Bununla birlikte eski hareketlerin devlete yönelik olması, yeni toplumsal hareketlerin değişik gruplar yoluyla kolektif kimlik bilinci oluşturduğunu ifade eder. Bu kolektif kimliğin üzerine inşa edilmiş bir

⁸⁶ Ayşegül Dede, *Toplumsal Hareketleri Dönüştüren Bir Olgu Olarak Kimlik Talebi*, Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2018, C. 2, Sayı 11, s.25,

⁸⁷ Kenan Çayır, *Yeni Sosyal Hareketler*, (Kaknüs Yayınları, 1991, İstanbul) s.8.

⁸⁸ Gülcan Işık, *Toplumsal Hareketler: Tarih-Kuram ve Kapsam. Toplumsal Hareketler: Politikadan Edebiyata, Sanattan Sinemaya, Medyadan Toplumsal Algıya Teorik ve Pratik Analizler ve Yansımaları (1-44)*, (İstanbul: Nobel Yayınları s.21

⁸⁹ Kenan Çayır, *Yeni Sosyal Hareketler*, (Kaknüs Yayınları, 1991, İstanbul) s23

iletişim ağına sahip olan hareketin içerisindeki bireylerin, değişik üyelikler ve roller aracılığıyla, parçalanmış olan kimlikleri yeniden inşa etmek adına dayanak noktası olarak görür. Melluci'ye göre yeni toplumsal hareketler, farklı gayeleri takip eden aynı zamanda sosyal sistemin birçok kademesini etkileyen çok katmanlı olaylardır. Eski toplumsal hareketlere göre üretim dağıtım süreçleriyle ilgilenmemekle birlikte sembolik olarak idari sisteme baş kaldırmaz. Yeni toplumsal hareketleri bir değer olarak gören Melluci'ye göre bu hareketler topluma mesaj vermektedir. Bu bağlamda yeni toplumsal hareketleri çok uluslu olarak görür.⁹⁰

Yeni hareketler hakkında Offe farklı bir yorum getirmektedir. Yeni sosyal hareketleri, refah toplumu modeline yönelen Batı'nın tehditleriyle ortaya çıktığını savunur. Ona göre 1950'lilerin başında liberal refah devlet modeliyle sosyo-ekonomik ve politik düzen şekillenmiştir. Temelinde refah ve refahın kitlelere aktarılması olan bu toplum adına yapılan varsayım, tüketim merkezli insanların enerjisinin bitmesine neden olacağı ve bu bağlamda kamu politikalarına katılımın birçok vatandaş için marjinal bir öneme sahip olacağıdır.⁹¹ Offe'ye göre yeni hareketlerin işçi hareketlerinden farklı olarak, modernizm ve ilerlemeye karşı eleştirel bir ideolojiye sahip olmalarıdır. Aynı zamanda merkezileşmiş olan örgütlü yapılar ve büyük bürokrasiler yerine kişilerarası dayanışmaya vurgu yapmaktadırlar. Yeni toplumsal hareketler içim maddi avantajlardan daha çok özerk alanların kazanımı da toplumsal hareketleri yeni toplumsal hareketlerden ayıran özelliklerden olmuştur.⁹²

Yeni toplumsal hareket teorisinin öncü isimlerinin tanımları çerçevesinden bakıldığında yeni toplumsal hareketlerin doğası gereği toplumsal ve kültürel bir düzlemde olduğu ancak siyasal eylemler oldukları da görülmektedir.⁹³

2.2.DÜNYADA FEMİNİST HAREKETLER

⁹⁰ Gülcan Işık, *Toplumsal Hareketler: Tarih-Kuram ve Kapsam. Toplumsal Hareketler: Politikadan Edebiyata, Sanattan Sinemaya, Medyadan Toplumsal Algıya Teorik ve Pratik Analizler ve Yansımaları (1-44)*, (İstanbul: Nobel Yayınları) s.24

⁹¹ Aynı.s.18.

⁹² Donatella Della Portas, Mario Diani, *Toplumsal Hareketler*, Çeviren: Pelin Çakır ve Pelin Gülbudak, (Birinci Basım, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2020), s.13.

⁹³ Aynı. s28

Ataerkil sistemin sorgulanması, feminist bilincin gelişmesini sağlamıştır. Erkek egemen sistemde yaşayan ve bu durumu sorgulayan kadınlar, 19.yüzyıl sonrasında sosyo-ekonomik bağımsızlıklarını sağlayabilmek adına örgütlenmiştir. Kadınların bağımsızlıklarını istemeleri de Sanayi Devrimi ve Fransız Devrimi gibi toplumsal değişim ve dönüşümlerle benzer yıllarda ilerlemiştir. Kadınların işçi olarak haklarını, siyasette aktif katılım talepleri, ev içi emek ve aile içindeki yerlerini sorgulamaları kadın hareketlerinin temel taşlarını oluşturmuştur.

Batı'daki kadın hareketlerinin gelişimi, Sanayi Devriminden önce ve Sanayi Devriminden sonra olarak incelendiği görülmektedir. Bunun nedeni ise devrimden sonra pek çok toplumsal olguya ve yeni içerikleri de beraberinde getirmesidir. Toplumun bu yeni ekonomik düzeni kadının toplumdaki yerini de değiştirmeye başlamıştır.⁹⁴ Sanayileşmeyle başlayan ucuz iş gücünün kadınlar ve çocuklar olması, kadınların iş hayatına aktif katılım sağlaması, aldıkları ücretleri sorgulamaları ve beraberinde eşitlik istemeleri kadın hareketinin itici gücü olmuştur.

Dünyada gerçekleşen feminist hareketlerin neticesinde Avrupa'da ve Amerika'da kadınlar tıpkı erkekler gibi tüm üretim faaliyetlerinde yer alabilmişlerdir. Kadın işgücü sanatta, ticarete, fabrikalarda erkeklerle bir arada bulunmuştur. Ayrıca kadınlar; hukuk alanında, basında, tıpta, posta ve telefon telgraf idarelerinde de önemli bir yer işgal etmeye başlamışlar ve Fransa'da tüccarlara tanınan, ticaret mahkemelerindeki oy kullanma hakkı kadın tüccarlara da verilmiştir. Bu hak Felemenk kadınlarına ise 1896 yılında verilmiştir. Ayrıca Fransa, İngiltere, Amerika, Almanya ve bazı ülkelerde kadınlar meslek ve sanayi müfettişliğine atanabiliyorlardı. Amerikalı kadınlar belediye, okul ve dini kuruluşlarda seçimlere katılma hakkına sahip olmuşlardı. Feminizmin kazandığı en büyük zaferlerden birisi 24 Mayıs 1907'de gerçekleşmiş Finlandiya Parlamentosuna kadın milletvekilinin seçilmesiydi. Bu tüm dünyada bir ilkti ve bu gelişme feminizmin toplumsal yaşamın her alanında yer bulması sonucu olmuştur.⁹⁵ Kırkpınar'a göre 20.yüzyılın başlarından itibaren Fransa Amerika, Almanya ve İngiltere gibi devletlerde kadınların mevcut durumlarının değişmeye başlamıştır. Fransa'da Colette ve Simon de Beauvoir ile

⁹⁴ Leyla Kırkpınar, *Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Kadın*. (İzmir, Zeus Kitabevi, 2001) s.60.

⁹⁵Zafer Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm*, (İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları,2015) s.42

kadın kişiliği belirginleşmiştir. Diğer yandan oy verme hakkı başlıca amaçlarından değildir ve kadınların mevcut durumdaki iş eğitim boşanma doğum kontrolü gibi alanlardaki eşitsizliğinin de yasalar ile onaylanması gerekmiştir. Birinci Dünya Savaşı erkekler için ne kadar kötü olursa olsun, kadınlar için tam tersi bir durum yaratmış; kadınların o dönemde hiç olmadıkları kadar özgür kalmalarına olanak sağlamıştır. Erkeklerin harbe katılmasıyla kadınlar kendi yeteneklerinin farkına vararak, aynı zamanda erkek nüfusun çalıştığı alanlarda mali özgürlüklerini de kazanmışlardır.⁹⁶

Özetle, dünyada feminizmin gelişmesi sanayi devrimi sonrası gelişen hak özgürlük adalet kavramlarının etkisiyle geniş kitlelere yayılmıştır. Bu etki günümüzde devam etmekte ve kadınların daha eşit koşullarda yaşamak adına birlikte hareket ettikleri görülmektedir.

2.2.1. Amerika ve Avrupa'da Feminizm

Kadın haklarının örgütlü bir şekilde savunulması Fransız Devrimi ile gerçekleşmiştir. Devrim kadınlara tam anlamıyla eşitlik getirmese de kadınların belirli bir seviyeye ulaşmalarına yardımcı olmuştur. Kadınların en büyük kazancı, devrim hareketiyle birlikte kadınlar örgütlenmeye ve güce gereksinimleri olduğunu anlamışlardır. Bu bağlamda kadınlar örgütlenerek birçok kadın kulüpleri açmışlar ve erkeklerin toplantılarına da katılmışlardır.⁹⁷ Kadınlar 1789 Fransa Devrim Hareketinin başından sonuna kadar kadınlar hareketinin içinde yer almışlardır. Fransız kadınlarının bu hareket içerisinde aktif rol almaları eşitlik ve işte çalışabilmek gibi haklar kazanmalarını sağlamıştır. Bu örgütlenme hareketi sayesinde kadınlar, birlikte hareket ederek haklarını kazanabilecekleri bilincine ulaşmışlardır.⁹⁸ Fransız devriminin etkisiyle Avrupa'da kadın örgütlenmeleri kuzey kesimlerde görülmeye başlanmıştır. Kadın hakları adına Danimarka'da 1871, Norveç ve Finlandiya'da 1884, İzlanda da ise 1884'de dernekler kurulmuştur. Kadınların sendikalaşması Avrupa'da 1872 yılında Danimarka'da görülürken, 1886'da İsveç'te ve 1890'da Finlandiya,

⁹⁶ Leyla Kırkpınar, *Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Kadın*. (İzmir, Zeus Kitabevi, 2001) s.63

⁹⁷ Necla Arat, *Feminizmin ABC'si* (İstanbul, 3.Baskı. Say Yayınları 2017)s.39

⁹⁸ Ecevit, Yıldız ve Nadide Karkıner, *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*. (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2011). S.31

Norveç'te sendikalaşma yoluna giden kadınlar görülmektedir. İzlanda'da ise benzer yıllarda 1914 yılında kadınlar sendikalaşmaya başlamıştır.⁹⁹

Amerikan kadın hakları ise tüm dünyada olduğu gibi oy hakları elde etmek isteyen kadınların hareketi ile başlamıştır. Kadınların oy talebi ise Amerikan tarihinde kölelik sistemine karşı çıkan bireylerin kadın haklarını savunması ile gerçekleşmiştir. Bu talep Amerikalı kadınların kendi hakları adına attıkları ilk adım olmuştur. Seneca Falls (1849) ile başlayan oy talebi üzerine kadın hareketleri daha da ivme kazandığı ve tarihsel süreçte farklı şekillerde kadın hareketleri yaşandığı görülmektedir. Ancak Amerika'daki kadın hakları durumu değerlendirildiğinde, Amerikan İç Savaş dönemi (1861-1865) yılları arasında kadın hareketlerinde durma görülmektedir. Savaşın bitmesinin ardından köleliğin son bulması ve siyahilere oy hakkı tanınmasına rağmen kadınlar oy hakkından tanınmamıştır.¹⁰⁰ 1869 yılında ise oy hakkı hareketi için iki farklı bölüntü ortaya çıkmıştır. Standon ve Anthony, Federal yasayı değiştirmeye çalıştı ve 15. maddenin¹⁰¹ kadınları dışladığını söylemiş, ardından NWSA'yı (Ulusal Kadın Oy Hakkı Derneği) kurulmuştur. Köleliğe karşı çıkan ve kadın hakları için savaştan Lucy Stone tarafından da AWSA (Amerikan Kadın Oy Hakkı Derneği) kurulmuştur. AWSA liderleri NWSA'nın gündemini ırksal ve bölücü bulmuş, devlet düzeyinde bir reform çabasına devam ederek örgütlenmişlerdir.¹⁰² Kurulan bu iki dernek kadınlara oy hakkı toplamak adına faaliyet göstermiş ve uzun yıllar faaliyetlerine devam etmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı, tüm gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Amerika'da da kadınların yaşamlarını dramatik bir şekilde değiştirmiştir. Gelişen ev teknolojisi, ev içi işçiliğinin yükünü hafifletmiş, bununla birlikte hizmet sektöründeki büyüme fiziksel güce ihtiyacın olmayan binlerce iş kolu açılmasını sağlamıştır. Fakat işçilere ihtiyaç duyulmasına karşın, kültürel olarak Amerikan kadınlarının çalışmasına geleneksel tutumlar cinsel eşitsizliklere neden olmuştur. Fransız yazar ve filozof Simone de Beauvoir bu dönemde yazmış olduğu 'İkinci Cins' (Second Sex) kitabı

⁹⁹Necla Arat, *Feminizmin ABC'si* (İstanbul,3.Baskı. Say Yayınları 2017) s.45

¹⁰⁰ Aynı. s43

¹⁰¹ Amerika Birleşik Devletleri Anayasası'nın On Beşinci Değişikliği, federal hükümetin ve her eyaletin bir vatandaşa o vatandaşın "ırkı, rengi veya önceki kölelik durumuna" dayalı olarak oy kullanma hakkını reddetmesini yasaklamaktadır. Daha fazla bilgi için; <https://photos.state.gov/libraries/turkey/231771/PDFs/abd-anayasasi.pdf> Erişim Tarihi 10.08.2020

¹⁰² <https://history.house.gov/Exhibitions-and-Publications/WIC/Historical-Essays/No-Lady/Womens-Rights/> (Erişim Tarihi 20.8.20)

dünya çapında en çok satan kitap olmasıyla etkileri Amerika'da da görülmüştür. Kitap, kadınların kurtuluşunun Amerikalı erkeklerin de kurtuluşu olduğunu vurgulamış, feminist bilinci artmasını sağlamıştır. Ancak asıl etki 1963 yılında yazılan Betty Friedan'ın 'Kadınlığın Gizemi' (Feminine Mystique) kitabının çok satmasıyla gerçekleşmiştir. Banliyö hayatını eleştiren kitapta ev hanımının zihinde "gömülü, konuşulmamış" bir sorun olarak mutfak, can sıkıntısı ve kendini gerçekleştirme isteğine dikkat çekmiştir.¹⁰³

İngiltere'de kadın hakları da oy hakkı isteyen kadınlarla başlamıştır. 1867 yılında kadınlar oy hakkı adına imza kampanyası başlatmışlardır. Bu imza kampanyası Mill'in Avam Kamarası'nda sunduğu yasa önerisiyle birlikte başlamıştır. İmza hareketinin destekçisi ise Millicent Garrett Fawcett tarafından kurulan Kadın Oy Hakkı Dernekleri Ulusal Federasyonu (National Union Of Women Suffrage Societies) olmuştur. Parlamenterleri etkilemek isteyen ve siyasal oy hakkı hareketinin başarılı olmaması üzerine İngiltere'de oy sorunu, 1900'lü yıllardan itibaren daha militan bir boyut kazanmıştır. Bunun ardından 1903 yılında Emmeline Pankhurst ve iki kızı tarafından Kadınların Sosyal ve Politik Birliği (Women's Social And Political Union) kurulmuştur. Kadınların oy hakkı adına çıkartılan Kadın Oyları adlı dergi (Votes for Women-1912) çıkartılmıştır. İngiliz kadınları oy hakkı adına sosyal demokrat olan partilerin ilgisizliği ve karşı tavırları yüzünden kamuoyunu etkilemek adına her türlü yasadışı yola başvurmuşlardır. Polislerle çatışan duvarlara yazı yazan kadınlar kendilerini dinlemeleri için parlamento binalarına kendilerini zincirlemişlerdir. İngiliz kadınları politik bir eylem olarak açlık grevini ilk kez kullanan süfrajeterler olmuştur. Ancak bu siyasal iktidarın kadınları bağlayarak beslemesine neden olmuştur. 51 yılın süren bu savaşın ardından kadınlar 1918 yılına gelindiğinde savaşın ardından 30 yaş üstü mülk sahibi ya da evli, üniversite mezunu veya haftada 5 pound gelir getiren kadınlara siyasal haklar verilmiştir.¹⁰⁴

Almanya'da kadın haklarının kamuoyu önünde konuşulması 1843 yılında Louise Otto tarafından gerçekleştirilmiştir. Otto, kadının devlet meseleleri ile ilgilenmesini salt hak olarak değil görev olarak görmüş ve kamuoyunu duyurmuştur.

¹⁰³ <https://www.britannica.com/event/womens-movement> (Erişim Tarihi 20.8.20)

¹⁰⁴ Serpil Çakır, "Feminizm: Ataerkil İktidarın Eleştirisi", Derleyen: H. Birsen Örs, *Modern Siyasal İdeolojiler*, (İstanbul Üniversitesi, 2010) s425

Otto'nun bu adımı, Alman kadınlarının ekonomik, siyasal, hukuksal ve ahlaki bakımdan dışlanmasına karşı verilen savaşın başlamasını sağlamıştır.¹⁰⁵ Almanya'da kadın haklarına dair asıl gelişim 1871 yılında Paris Komünü yenilgisinden sonra Avrupa'daki işçi hareketliliğinin merkezinin Fransa'dan Almanya'ya geçiş yapmasıyla başlar. Kapitalist sistemin gelişimiyle iş gücünün artması da bu dönemde ortaya çıkmış, Almanya, 1. Enternasyonal'den sonra diğer ülkelerden farklı olarak kadın hareketleri sosyalist çizgide gerçekleşmiştir.¹⁰⁶ 1871 yılında Almanya'daki rejim değişimi sadece erkeklerin oy hakkı sahibi olmasını sağlamıştır. Alman kadınlarının oy hakkı elde edebilmesi ise yarım yüzyıl kadar sürmüştür. 1919 yılında kurulan Weimar Cumhuriyeti ilk seçimlerine kadar genel oy hakkı durumu kadınları da içine alacak şekilde genişlemiştir. Oy hakkı mücadelesinde Almanya'da kadın işçilik ile oy hakkı yakından ilişkili olmuştur. Sosyal Demokrat Parti den olan Emma Ihrer ve Roxa Luxemburg kadınların oy hareketinde önemli isimleri olmuşlardır.¹⁰⁷ Almanya'da adın hakları konusunda önemli simlerden birisi de Clara Zetkin'dir. Zetkin'in çıkartmış olduğu, 'Alman İşçi Kadınları' dergisi, Kadın Enternasyonal'i'nin resmi yayını olmuştur. 1910 yılına gelindiğinde, 1857 yılında New Yorklu kadın işçilerin greve gittikleri gün olan 8 Mart uluslar arası gün olması da Kopenhag toplantısında gerçekleşmiştir.¹⁰⁸

Özetle, Amerika ve Avrupa'da kadın haklarına dair ilk ayaklanmalar benzer şekilde oy talebi etrafında şekillenmiştir. Kadınların eşitlik, adalet ve hak için mücadelesi uzun yıllardır devam etmektedir. Böylesi bir toplumsal hareketlilik eylemsel ve düşünsel anlamda birçok kazanım elde etse de hala “kadın sorunları” ve “eşitlik” tartışmalarının devam etmesi, feminist mücadelenin tüm dünyada devam edeceğinin bir göstergesidir.

2.3. TÜRKİYE’DE FEMİNİST HAREKET

Türk kadının İslam öncesi konumu, İslam'ın kabulünden sonra şekil değiştirmiş, bu geçişin ardından kadınlar sınırlandırılan bir hayata sahip olmuşlardır.

¹⁰⁵ Hüseyin Salihoğlu. "Almanya'da ondokuzuncu yüzyıldaki kadın hakları tartışmalarına bir bakış." Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 5.2 (1988).s.35

¹⁰⁶ Serpil Çakır, "Feminizm: Ataerkil İktidarın Eleştirisi", Derleyen: H. Birsan Örs, Modern Siyasal İdeolojiler", (İstanbul Üniversitesi, 2010) s429

¹⁰⁷ <https://Ohrh.Law.Ox.Ac.Uk/> (Erişim Tarihi 20.8.2020)

¹⁰⁸ Serpil Çakır, "Feminizm: Ataerkil İktidarın Eleştirisi", Derleyen: H. Birsan Örs, Modern Siyasal İdeolojiler", (İstanbul Üniversitesi, 2010) s431

Türkiye'de kadın hareketlerine bakıldığında Osmanlı'nın son döneminde gerçekleşen 19. yüzyılın etkileri ile feminizmin başladığı görülmektedir. Bu dönemde Osmanlı'da siyasal sosyal ve ekonomik anlamda pek çok dönüşüm yaşanması Osmanlı kadınına da etkilemiştir.

Kadın sorunu, Osmanlı'da Batı'daki kadın sorunundan farklı olmuştur. Uzun yıllar evinden çıkmadan yaşayan Müslüman kadının temel sorunu kamusal alana çıkmak olmuştur. Kadının özgürleşmesinin ilk adımı sokağa çıkmaktan, yanında birisi olmadan tek başına sokakta yürümekten geçmektedir. Bunu Osmanlı'da büyük ölçüde 1908 Jön Türk Devrimi sağlamıştır. Osmanlı kadınının yeni bir kimlik kazanması II. Meşrutiyetle birlikte gelen batı kültürü etkisiyle görülmüştür. Bu etki özellikle İstanbul, İzmir Selanik, Beyrut gibi kıyı şehirlerinde etkisini göstermiştir.¹⁰⁹

Cumhuriyet'in ilanı ise yeni düzenle birlikte, Türk kadınına yeni bir kimlik kazandırmıştır. Bunun yanında Atatürk, Türk kadınına Cumhuriyetin kurulmasında aktif rol üstlenmesini sağlamış, medeniyetin simgesi olarak sunmuştur.

"Cumhuriyet, geleneksel hiyerarşileri alt üst ederken, özel yaşam alanı da köklü sarsıntılar geçirdi. Dünya kadın hareketi Cihan Harbi sırasındaki etkinliği sonucu savaş sonrası önemli kazanımlar elde etmişti. Cumhuriyet'in kentli kadını, yayın organları aracılığıyla bu gelişmeleri yakından izliyordu. Artık geleneksel kültür kodları ile gençlerin beklentileri farklıydı. On yılı aşkın savaş ortamı geriye körelen dinsel inançları, çözülen bir toplumsal yapıyı, dağılan aile ilişkilerini, yalnızlaşan ve kendi başına kalan kadını, "yeni"yi arayan genç bir nesli bırakmıştı."¹¹⁰

Çaha'ya göre 1935 yılında kadınların oy hakkını elde etmesinin ardından Türk Kadınlar Birliği kapatılmıştır¹¹¹. Bu nedenle kadınlar cephesinde oluşan sivil toplum potansiyeli de yok olmuştur. Bu bağlamda Türkiye'de feminist hareket de noktalanmıştır. Bundan sonraki süreçte kurulan kadın kuruluşlarının temel amacı resmi ideolojiye hizmet etmek olmuştur. Bu durum 1980'lere gelene dek yeni bir feminist hareketin ortaya çıkışına kadar devam etmiştir.¹¹²

¹⁰⁹ Zafer Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm*, (İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları,2015).s.xii

¹¹⁰ Aynı. s.xv.

¹¹¹ Türk Kadınlar Birliği hakkında bakınız; Çaha,2017: 134-140

¹¹² Ömer Çaha, *Sivil Kadın*, (4.Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2017) s140

Bu bölümde Türkiye'deki kadın hareketi, Osmanlı, Türkiye ve 1980 sonrası olarak üç bölümde incelenecektir.

2.3.1.Osmanlı Dönemi

Osmanlı dönemi genel olarak değerlendirildiğinde, kadınların ev içerisinde belirli yaşam alanlarında varlığı gözlemlenirken, erkeklerin sosyal hayatta daha çok var olduğunu görülmektedir. Diğer yandan kadınlar yenileşme hareketi içerisinde II. Meşrutiyetle birlikte derneklerin kurulduğunu, kadınlara yönelik dergilerin çıkartıldığı ve kadınların basılı medya araçları ile seslerini duyurmaya çalıştıkları görülmektedir.

Türkiye tarihine bakıldığında kadın erkek eşitliğinin sağlanması yönünde dev adımlar atıldığı görülmektedir. Tanzimat fermanıyla başlayan yenilik hareketinin bir getirisi olarak Türk kadını, düşünce ve doğrudan siyasi ve toplumsal olarak pek çok hak kazanabilmiştir.¹¹³ Osmanlı'da Batı'dakine benzer bir feminist hareket 1908 yılında ilan edilen II. Meşrutiyet ile başlamıştır. Bu süreçte Osmanlı'da pek çok kadın derneği kurulmuştur. Bunlar; Osmanlı Kadınları Terakkiperver Cemiyeti, Teali Nisvan Cemiyeti, Osmanlı Cemiyet'i Hayriyye-i Nisaiyye, Müdafii hukuk-ı Nisvan Cemiyetleridir. Bu örgütler Osmanlı feministlerinin kadın hukukunu savunmaya yönelik girişimleri olmuştur.¹¹⁴

II. Meşrutiyet dönemi toplumsal anlamda yeni bir düzeni getirirken aynı zamanda yeni bir kadın ve aile anlayışını da beraberinde getirmiştir. Bu toplumsal dönüşüm esasen 1908 İnkılâbında yer alan fikirlerle temellendirilmiştir. Hürriyet, eşitlik, kardeşlik kavramları feminizmin de ilklerinde yer almaktaydı. Diğer yandan toplumsal dönüşüm, savaşlarla da ilintiliydi. Erkek nüfusun azalmasıyla kadınların ön plana çıkması doğal bir süreçti. 19. yüzyıla bakıldığında bu oluşan yeni düzenle birlikte İstanbul, İzmir ve Selanik gibi büyük şehirlerde de geleneksel aile yapılarında değişim başlamıştır. Özellikle Batı'dan gelen yaşam şekilleri ve tüketim biçimleri Osmanlı'yı etkisi altına almış, sanayileşme ile birlikte gelen maddi kültür, diğer taraftan özgürlük ve eşitlik ilkelerinin yayılması aile ve kadın kavramlarının

¹¹³ Leyla Kırkpınar, "Türkiye'de Toplumsal Değişme Sürecinde Kadın" *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*, (1998, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları) s.5

¹¹⁴ Zafer Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm*, (İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları,2015) s.4

sorgulanmasına neden olmuştur.¹¹⁵ Meşrutiyetle birlikte kadın konusu pek çok yönüyle ve daha geniş çevrelerde tartışılmaya başlanmış, dönemin önemli düşünürlerinden Baha Tevfik, Odette LAcquerre'in 'Feminizm' isimli eserini Türkçeye çevirisini yapmıştı. Bu çeviriyi "İslamiyet ve Feminizm" adı verdiği bir başlıkta yayımlamıştır. Baha Tevfik'in bu kitabı yayımlayacağını duyurusunun ardından Ayan Meclisi üyesi olan Basarya Efendi bir mektup göndermiş, bu konudaki düşüncelerini paylaşmıştır. Bu mektup kitabın başında yer alarak dönemin toplumunun bakış açısının yansıtılması sağlanmıştır.¹¹⁶

Kadınların Osmanlı döneminde kendilerini ifade etmeye başlamaları basın yoluyla gerçekleşmiştir. Her kesimden kadının yazmasına fırsat sunan bu yazılar aynı zamanda kadınların taleplerini iletmesini de sağlamıştı. Diğer yandan toplumsal ve siyasal, iktidardan uzak kalan kadınlar için bu alanı yaratanlar, toplumsal yaşamdaki kadın ve erkek ayrımından doğan hayat kalitesinin düşen dönemin aydın erkekleridir.¹¹⁷ 1868 yılında çıkarılan Terakki gazetesinde kimlikleri belli edilmeden, kadın mektuplarına yer vermiştir. Bu mektuplarda kadınların sorunlarına yer verilmiştir. Yayınlanma tarihi bakımından Osmanlı'da çıkartılan ilk kadın dergisi Terakk-i Muhadderat, Terakki gazetesi tarafından 1869 yılında çıkartılmıştır. Bu gazetenin içeriği gerekse ifade tarzına göre dönemin kadın konumunu sorgulayan ve birçoğu başlıksız olan kadın mektuplarına ver verilmiştir.¹¹⁸ 1886 yılında çıkartılan ve günümüze yalnızca 5 sayısı ulaşabilen Şükufezar dergisi, sahibi kadın olan ve tüm kadrosu kadın olan ilk dergi olmuştur. Derginin yayın amacı siyaset dışındaki yazılarıyla kadınların varlığını kamuoyuna duyurmak olmuştur.¹¹⁹ Dergiler Osmanlı kadınlarının kendilerini ifade etmesini sağlamış, kurulan dernekler ise bireysel taleplerin örgütsel olarak duyurulması yönünde bir adım olmuştur. Bu sayede kadın sorunlarına çözümler üretilmeye başlanmıştır. Kadınlar kurulan derneklerini duyurmak için yayın ve konferans gibi araçlar kullanmışlardır.¹²⁰ Kurulan bu dernekler içerisinde feminist hareketler amacıyla kurulan önemli bir dernek Osmanlı Müdafaii Nisvan Cemiyeti'dir. Bu derneğin 'Kadınlar Dünyası' adında bir yayın

¹¹⁵ Aynı s.1-3

¹¹⁶ Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, *Feminizm Üzerine Görüşler*, (İletişim Yayınları, İstanbul: İletişim Yayınları (1985). Cilt 4. s.875

¹¹⁷ Serpil Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*. (Beşinci Basım, Metis Yayınları, 2016) s.59-60.

¹¹⁸ Aynı. s.60

¹¹⁹ Aynı s.64

¹²⁰ Aynı. s.87.

organı da bulunmaktaydı. 1913 yılında kurulan derneğin amacı ise kadınların haklarının müdafaa edilmesi ve kadının konumunun yükseltilmesiydi. Bu amaçla kurulan dergi, kadınları sadece bilinçlendirmek ile kalmayarak kadınları harekete geçirmekte önemli rol üstlenmiştir.¹²¹

Tekeli'ye göre Türkiye'de Cumhuriyetin ilanından önceki döneme bakıldığında feminist hareketlerin gelişim süreci şöyle sıralanabilir;

-Tanzimat ile birlikte üç önemli tarih vardır. 1841, 1845-1857, 1856. İlkinde kadınlara kadı önünde evlenme hakkı verilmiş ikincisinde köle cariye satılması yasaklanmış üçüncüsünde ise kız evlatlar a miras hakkı verilmiştir.

-1869'da ilköğretim iki cins içinde zorunlu hale gelirken ilk kadın okul müdürü 1870'de atanmıştır. Kadınlar için aynı yıl ilk öğretmen okulu da açılmıştır.

-1869'da kadınlara yönelik ilk yayın organı Terakki Muhadderat yayımlanmaya başlar. Ardından Şükufezar, Hanımlara Mahsus Gazete, Kadınlar Dünyası yayımlanmaya başlamıştır.

-1908'de ilk kadın derneği kurulmuştur. Cemiyet-i İmdadiye.

-1914'de İstanbul Üniversitesi kadınları da almaya başlamıştır.¹²²

Osmanlı döneminden Cumhuriyet'e giden süreçte Osmanlı kadınının kadın hareketini gazete, dergi ve dernekler üzerinden gerçekleştirildiği görülmektedir. Kadınların siyasi bir talepte bulunmadığı bir dönemden sonra Cumhuriyet'e dönen siyasi yapıyla birlikte Türk kadınlarının istekleri siyasal alanda da kendini göstermeye başlamıştır.

2.3.2.Cumhuriyet Dönemi

Osmanlı Devletinin ardından Mustafa Kemal Atatürk ile kurulan Türkiye Cumhuriyetinde toplumda yaşanan köklü değişim sadece siyasal ve toplumsal yapıyı etkilemekle kalmayarak, Türk kadınının da geleceğini iletici ve çarpıcı şekilde

¹²¹ Aynı. s107

¹²² Şirin Tekeli, "Birinci Ve İkinci Dalga Feminist Hareketlerin Karşılaştırmalı İncelemesi Üzerine Bir Deneme", *75 Yılda Kadınlar Ve Erkekler* (İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, 1998) s.9

değiştirmiştir. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte Türk kadınının eğitim önündeki engelleri kaldırılmak bu değişimin ilk adımı olmuştur. Bu amaçla Tevhid-i Tedrisat kanunu ile Türk kadınına 1926 yılı itibariyle harp okulu harici diğer tüm okullara girme hakkı verilmiştir.¹²³

Yıkılan Osmanlı Devletinin ardından kurulan yeni rejimle birlikte yeni bir toplum ve düzen yaratma gereksinimi ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet rejimi üzerine inşa edilen bu toplumun aynı zamanda devletin amaçlarına uygun ve uyum içerisinde olması son derece önemli olmuştur. Devlet elit tabakası, ulusal bütünlük ve kurulan yeni rejime sadık olma, ulus kimlik gibi belirli kavramlara önemli anlamlar yüklemiştir. Bu amaçla Çaha'ya göre üç proje gündeme gelmeye başlamıştır. Bunlar; ulusal bir kimliğin oluşturulması, çağdaş toplumlar ailesinde olan siyasal bir yapı oluşturmak ve modernleşme. Belirlenen ulusal kimlik 'Anadolu Türk' siyasal yapı ise 'Laik Cumhuriyet' olarak kabul edildi. Bununla beraber modernleşme yolunda tevhidi tedrisat anlayışına bağlı bir eğitim de beraberinde getirilmiştir. Modernleşme çabaları devam etse de kurulan rejim, Osmanlı'dan ana hatlarıyla iki geleneği devraldığı görülmektedir. Bunlar; devletçi politika ve sivil toplum. Ancak yeni kurulan rejimle birlikte kurucu elit bu iki kavrama değil devleti topluma göre ön plana çıkartmış ve hatta toplumun da üstünde görmüştür. Tüm bu süreçler boyunca da toplumun devletin yeni rejimine hizmet etmesi uyumlu olması istenmiştir.¹²⁴

Cumhuriyetin ilk yılları içerisinde dini değerlerin yerine başka bir değerler bütünü koyma gerekliliği düşünülmüştür. Osmanlı'dan kalan geleneksel İslam kültüründen sonra kurulan yeni rejimle birlikte yeni kurulan düşüncelerin kalıcılığı ancak topluma doğru kanaldan ulaşılabilirse mümkün olacaktı. Bu bağlamda kadın üzerinden gerçekleştirilen her reform aslında Osmanlı-İslam geleneğinden kopmak için bir araç olarak kullanılmıştır. Diğer bir deyişle kadınlar Türk toplumunun çağdaş medeniyetler seviyesine çıkarma amacının bir parçası olarak görülmüştür.¹²⁵ Kadınların reform aracı olarak kullanılması durumu sadece Türkiye'ye özgü olmamıştır. Yıkılan devletlerin ardından kurulan yeni rejimler kadınlar adına reformlar gerçekleştirerek modern olma yolunda adım atarken, uluslararası sistemde

¹²³ Orhan Bingöl, *Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye'de Kadınlık*, KMÜ Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 16 (Özel Sayı I) s.112.

¹²⁴ Ömer Çaha *Sivil Kadın*, (4.Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2017) s.120

¹²⁵ Aynı s.122

de yer bulmaya çalışmışlardır. Bu sayede yeni kurulan devletler, eskiyle bağlarını koparma adına kadınlar üzerinden reformlar gerçekleştirmiştir¹²⁶. Çaha'ya göre Atatürk'ün kadın konusundaki düşüncelerinin temelini, kadının toplumsal kalkınmaya yardımcı olarak görmesi oluşturmuştur. Kadın konusundaki temel düşüncesi, toplumsal odaklı olmuştur. Kadın, toplumun yarısını oluşturan bir kesim olarak görülmüş, bu bağlamda Atatürk'e göre kadın olmadan kalkınmak zor olarak nitelendirilmiştir.¹²⁷

Türk kadını Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra ekonomik, sosyal ve kültürel hayata katkıda bulunmuş ve ülkenin kalkınması sürecinde erkeklerle birlikte bu amaca hizmet etmiştir. Türk kadını için Osmanlı ve Türkiye kimliği ikililiğinin kaldırılması amacıyla 3 Mart 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat kanunu çıkartılmıştır. Eğitimin denk olabilmesi adına 20 Nisan 1924 yılında Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda yapılan değişiklikle ilköğretim kız ve erkek çocuklar için zorunlu hale getirilmiştir. Çıkartılan Kasım 1925 tarihli Şapka ve Kıyafet Kanunu ile çarşıftan çıkartılan Türk kadını modern kıyafetler giymiş, 1926 yılına gelindiğinde ise Medeni Kanun ile boşanma, miras hakkını elde edebilmiştir. Kadınlar, 1930 yılında oy kullanma ve belediye seçimlerinde aday olabilme, 1933'te muhtarlık seçimlerine katılma, 1934 yılında ise seçme ve seçilme hakkına sahip olmuşlardır. Türkiye'de 1935 yılında aralarında Nakiye Elgün Mebrure Gönenç Meliha Ulaş'ın da bulunduğu on sekiz kadın milletvekili TBMM'ye girmiştir.¹²⁸

1910 yılından sonra savaşın ardından birçok ülkede kadınlara oy hakkı verilmesi Türk kadınına da harekete geçirmiştir. Cihan Harbi ve Milli Mücadele yıllarında kadınlar savaşı bilfiil yaşamış, ülkesi adına fedakârlık göstermişlerdir. Türk kadını savaş sonrası hukukunu elde edebilmek adına örgütlenerek "fırka" kurma kararı almıştır. Fırka çatısı altında siyasal yapılanın kadınlara daha geniş özgürlük sağlayacağını anlayan aydın kadınlar, İstanbul'da bir fırka kurma kararı almışlardır. Fakat kadın Halk Fırkası Ankara'dan onay alamamıştır. Çünkü Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti o sırada tüm Türkiye'yi temsil edecek Halk Fırkasına dönüşmek üzereydi. O tarihlerde kadınların siyasette aktif katılımının

¹²⁶ Şirin Tekeli *1980'ler Türkiye'sinde Kadınlar Kadın Bakış Açısından Kadınlar* (İkinci Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 1993) s.40.

¹²⁷ Aynı s. 124

¹²⁸ Ömer Çaha *Sivil Kadın*, (4.Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2017) s.139.

olmaması kanısının yaygınlığıyla birlikte toplumu yeni düzende cinsiyete dayalı bir fırkanın o gün koşullarında uygun düşmeyeceği düşünülmüştür.¹²⁹ Kadınların hazırlamış olduğu tüzüğün onay görmemesi üzerine kadınlar tekrar bir tüzük hazırlamış, 7 Şubat 1924 tarihinde Türk Kadınlar Birliğini kurmuşlardır.¹³⁰ Kadınlar Birliği kadınların oy hakkını elde edebilmeleri için aktif bir şekilde çalışmış, nihayetinde oy haklarını 1934 yılında elde edebilmişlerdir.

Cumhuriyet dönemi Türkiye'si yeni rejimin kadınlarla beraber kurulması, Kemalist kadın kimliği inşasında kadınların aktif rol üstlenmesini sağlamıştır. Bu bağlamda Türk kadını cumhuriyetin kurulmasında ve halkın yeni rejime alışması sürecinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Atatürk'ün kurmuş olduğu Türkiye ile birlikte çıkartılan yasalar eşliğinde Türk kadını erkeklerle eşit haklara sahip olmuştur. Ancak Türk kadının oy hakkını elde etmesinden sonraki süreçte Türkiye'de kadın hareketlerinde durulma görülmüştür. 1935 yılından 1975 yılına olan süreçte kadın hareketleri durma noktasına gelmiş, 1980 sonrasında tekrar ivme kazanmıştır.

2.3.3.1980 Sonrası Türkiye'de Feminizm

1980'ler devletin ekonomik alanda alt yapı hizmeti vermesi, politik alanda ise bireylerin temel hak ve özgürlükleri sağlayan, ayrıca kamusal güvenlikten sorumlu olarak hizmet eden bir kurum olmasına dair düşünce yaygınlaşmaya başlamıştır.¹³¹ Çaha'ya göre 1980'li yıllarda modernleşme, kimlik, ulusal kimlik ve ulusal dayanışma gibi konular önem kaybederken, insan hakları, etnik ve dini haklar ve kadın hakları önem kazanmaya başlamıştır. Ancak bu kavramlar devlet değil toplum tarafından gündeme getirilen konular olmuştur. Bu konuları gündeme taşıyan, tartışılmasını sağlayan ve her birini savunan gruplar oluşmuştur. Bu gruplar devlet politikalarını yönlendirmeye çalışmışlardır. Birisi de feminist kadınlar tarafından oluşturulmuştur.

Tekeli'ye göre 1982'de oluşturulan feminist bilinç yükseltme gruplarının temeli 1980 darbesine dayanmaktadır. Bu darbeye karşı oluşturulan demokratik muhalefet,

¹²⁹ Zafer Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm*, (İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları,2015) s461

¹³⁰ Nezihe Muhittin, *Kadın Yolunun Şiari Kadın Yolu*, Aktaran: Ömer Çaha *Sivil Kadın*, (4.Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2017) s. 135

¹³¹ Ömer Çaha *Sivil Kadın*, (4.Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2017) s164-165

ilk, hatta öncü hareket olmuştur. Ona göre darbeye karşı oluşan bu muhalefetin birçok açıdan öncü olduğu ve kendi içerisinde demokratikleşme adına önemli bir işleve sahip olduğunu söylemektedir. Bu bağlamda toplumun demokratikleşme arayışının temelini oluşturduğunu ifade eder. 1982-1990 yılları arasında gerçekleşen kadın eylemlerinden İstanbul ve Ankara başta olmak üzere YAZKO tarafından bir dizi eylem yapılmıştır. Gazeteciler Cemiyeti'nde düzenlenen bu sempozyumda "Feminizm" ilk kez kamuoyunun önünde savunulmuştur. 1983 yılında Somut dergisi tarafından feminist kadın sayfasının yayınlanması, 1984 yılında İstanbul'da kurulan Kadın Çevresi kitap kulübü, 1896'da Türkiye'nin onaylamış olduğu CEDAW (Kadınlara Karşı Her türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi) uygulanması adına gerçekleştirilen imza kampanyası, kadınlara karşı şiddeti kınamak için yapılan yürüyüşler ve bu eylemi başlatan kampanyalardan bir kaçını oluşturmaktadır.¹³² Aile içi şiddet 1980'li yıllarda kadın grupları tarafından daha çok konuşulan bir sorun haline gelmiştir. 4 Nisan 1987 yılında alınan bir mahkeme kararına karşı, kadınlar 17 Mayıs 1987'de dayağa karşı ayaklanmışlar,¹³³ 1000'den fazla kadın büyük bir coşku içinde eyleme katılmıştır(...) 1987 yılına gelindiğinde kadın hakları adına İstanbul Kariye Müzesinde bahçesinde düzenlenen bir şenlikte birçok kadın sanatçı, yazar ve değişik mesleklerden bir araya gelinerek aile, çocuk, cinsiyetçilik gibi konular tartışılmıştır. Şenlikten elde edilen gelirle Bağır Herkes Duysun adlı kadına şiddeti konu alan kitap yayınlanmıştır.¹³⁴ 1988 yılında bu tezin konusunu oluşturan, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü adına faaliyetlere başlanmıştır. Bu faaliyetlerin bir parçası olarak Ankara Kadın Dayanışması grubu tarafından Tür-Ser salonunda 2000 kadınla birlikte Kadınlar Günü anılmıştır. Kadın Dayanışma Grubu, Sosyalist Feminist Kaktüs Dergisinde "Ankara 8 Mart Şenliği: Kadınlar Susmayacak" başlığı altında

¹³² Şirin Tekeli, 1980 *Türkiyesinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* (İkinci Baskı, İletişim Yayıncılık, 1993) s33

¹³³ Kadınların 12 eylül 1980 sonrasında gerçekleştirmiş oldukları ilk izinli ve kitlesel eylem dayağa karşı olmuştur. Kadıköyde başlayan ve "Dayağa karşı Dayanışma Yürüyüşü" adıyla anılan bu eylem Kaktüs ve Feminist dergilerinden kadınların katılımıyla gerçekleşmiştir. Yürüyüşün temel nedeni; Çankırı'da Mustafa Durmuş adlı bir hâkimin dayak nedeniyle boşanmak isteyen kadının davasında "kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmemeli" diyerek reddetmesi olmuştur. Mitinge yaklaşık 2500 kadın katılmıştır. Daha fazla bilgi için <https://www.catlakzemin.com/17-mayis-1987-dayaga-karsi-dayanisma-yuruyusu/>

¹³⁴ Aynı.s.348

eylemin nasıl gerçekleştiğini anlatmışlardır. Yapılan toplantı hakkında şu ifadeler yer almaktadır;¹³⁵

"8 Mart'ta, Ankara'da bir Kadın Şenliği düzenlemeye karar verdiğimizde amacımız, kadınların bir araya gelip seslerini duyurabildikleri, sorunlarıyla birlikte kadın olmanın kıvancını da paylaşabildikleri bir toplantı yapmaktır. Bu yüzden, çeşitli gösterileri "izlemeye" dayanan bir program hazırlamak yerine, herkesin aktif bir şekilde katıldığı kendiliğinden tartışmalara yer veren canlı bir ortam yaratmayı hedefledik. Dolayısıyla, hazırlık çalışmalarımız tartışmalara başlangıç oluşturabilecek panolar ve afişler yapmak, sloganlar belirlemek, küçük bir tanıtma broşürü hazırlamak, fotoğraf ve resim sergileri düzenleme üzerinde yoğunlaştı. Valilikten izin almaktan, bez pankartları hazırlayıp asmaya kadar bin bir işle uğraşmak elbette yorucu oldu, ama bu arada çok da eğlendik."

Kadına karşı şiddetin yankı bulmasının ardından ülkemizde hala faaliyetlerine devam eden Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı da 1989 yılında kurulmuştur.

Doksanlı yılların ilk yıllarında ise kadın sorunlarının konuşulduğu birçok kadın dergisi yayın hayatına girmiştir. 1994 yılında yayınlanmaya başlayan Cımbız dergisi yazarlarından Alev'e göre feminizm kavramıyla ilintili tek bir doğru yoktur. Ona göre feminizm bireysel bir kavramdır. Erkeklerle göre tasarlanmış dünyada kadın erkek eşitliğini sağlamak adına tek bir yol düşünülemez. Bu bağlamda feminist olmak, erkek değerlerine teslim olmamakla birlikte kadın değerlerini de oluşturmayı içermektedir. Dolayısıyla kadınların kendi değerlerine, kendi dengesine böylece kendi feminist varoluş noktasına ulaşabileceğini anlatır. Bu durum 1990'larda daha çok belirmiş, kadınların bir araya gelip, kendilerine yakın buldukları kadınlarla grup oluşturmasını sağlamıştır.¹³⁶ Dergiler o yıllarda uzun ömürlü yayın hayatına sahip olamasalar da feminist bilincin gelişmesine katkıları olmuştur.

1980-2000 yılları arası Türk kadının aktif bir şekilde feminist hareket içerisinde var olduğu görülmektedir. Türk kadınının suskunluk dönemi olarak adlandırılan 1935-1965 yıllarından sonra ülkede aktif bir şekilde eylem yapması, feminist bilincin gelişmesine önemli katkı sağlamıştır. Sadece eylemlerle değil, yayınlanan eserler ve süreli yayınlarla feminist bilinç yükseltilmeye çalışılmıştır.

¹³⁵ Kadın Dayanışma Grubu, Sosyalist Feminist Kaktüs Dergisi (1) 1988 s54

¹³⁶ Nurten Kara, (2006) 80 ve 90'larda Türkiye'de Feminist Hareketler. Kadın Çalışmaları Dergisi, 1 (3), s.17

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

8 MART DÜNYA KADINLAR GÜNÜNE İLİŞKİN ÇIKAN HABERLERİN ANALİZİ

Çalışma kapsamında, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde çıkartılan haberlerin, kadının temsil edilme şekilleri, yer alan haberlerde kullanılan dil, haberde kullanılan görseller ve kadın hakları kavramları çerçevesinde analiz edilmiştir.

3.1.KADIN HAREKETLERİNİN SİMGELEŞMİŞ GÜNÜ: 8 MART DÜNYA KADINLAR GÜNÜ¹³⁷,NÜN ARTALANI

Dünya Kadınlar Günü, ilk olarak yirminci yüzyılın başlarında kadın emek hareketlerinin faaliyetleri sonucunda sosyalist bir eylem ortaya çıkmıştır. Bu sebeple sosyalist olmayan ülke ve kuruluşlar 8 Mart'a mesafeli yaklaşmış, farklı günlerde kadınlar üzerine kutlama ya da mitingler düzenlemiştir. Birleşmiş Milletler ise aldığı kararla 1975 senesinden beri 8 Mart'ı Dünya Kadınlar Günü olarak kutlama kararı almıştır.

8 Mart gününün seçilmesi ile ilgili en genel yargı 8 Mart 1857'de acımasızca bastırılan bir kadın tekstil işçileri grevinin yarattığı etkidir. Bu grevin özellikle 50. yıldönümünden itibaren kadınlar çeşitli protesto eylemleri düzenlemiştir.¹³⁸ 1910'da Kopenhag'da II. Uluslararası Sosyalist Kadınlar Konferansı'nda Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nden Clara Zetkin Dünya Kadınlar Günü fikrini ortaya atmış, sendikaları, sosyalist partileri, çalışan kadın kulüplerini temsil eden ve Finlandiya parlamentosuna seçilen ilk üç kadın da dâhil olmak üzere 17 ülkeden 100'den fazla kadın bu öneriyi kabul etmiştir. Kopenhag'da kararlaştırılan kararın ardından, Dünya Kadınlar Günü 19 Mart'ta Avusturya, Danimarka, Almanya ve İsviçre'de kabul görmüştür. Bir milyondan fazla kadın ve erkek, kadınların çalışma, oy kullanma,

¹³⁷8 Mart Dünya Kadınlar Günü ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Kurtoğlu, A. (2015). 8 Mart Dünya Kadınlar Günü hakkında kısa bir hikâye. Fe Dergi, 7(1), 78.

¹³⁸ 1907'de kadınlar, tehlikeli çalışma koşullarını ve çok uzun çalışma sürelerini protesto etmek için New York'ta bir 'Açlık Yürüyüşü' düzenledi ve on saatlik bir çalışma günü ve ücretlerin iyileştirilmesi çağrısında bulundu. Polis yürüyüşe saldırdı ve ertesi yıl 8 Mart 1908'de kadınların tarihinde bir dönüm noktası haline gelen bir hatıra yürüyüşü yapıldı.

https://www.nwci.ie/learn/article/why_do_we_celebrate_international_womens_day_the_history
Erişim Tarihi: 20.05.2020)

eğitim alma, kamu görevinde bulunma ve ayrımcılığı sona erdirmeye kampanyaları için düzenlenen Dünya Kadınlar Günü mitinglerine katılmıştır.¹³⁹

Tunçay'a göre Türkiye'de ilk 8 Mart kutlaması 1921 yılında Komünist Parti üyesi Süleyman Selim'in Ankara dolaylarındaki bağında kadınların genel toplantısında yapılmıştır. Bu toplantıda 8 Mart Uluslar arası Kadınlar Bayramının önemini açıklayan, Şerif Manatov bildirisi okunmuştur.¹⁴⁰ 8 Mart'ın aktif bir şekilde kutlanmasının öncülüğünü İlerici Kadınlar Derneği olarak gösteren Akal'a göre ise 1977 yılında 16, 1978 yılında 30'u aşkın il ve ilçede 8 Mart kutlamaları yapılmıştır. 1979 yılında ise 8 Mart, artık bir gün olarak değil bir hafta süresince farklı ülkelerden katılımlar ile kutlanmıştır.¹⁴¹ 1980 darbesi ile kesintiye uğrayan 8 Mart Dünya Kadınlar Günü etkinlikleri 1984 yılında sosyalist etkiden de kurtularak tekrar kutlanmaya başlanmıştır.

3.2.BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Farklı ideolojilere sahip olan 6 gazeteye ait incelenen 183 haberlerin dağılım tablosu şöyledir;

Tablo 1: Tüm Haberler

Tema	Yeni Akit	Türkiye	Yeniçağ	Cumhuriyet	BirGün	Hürriyet	Toplam
Kadın hareketlerinin eylemsel boyutuyla temsili	5	3	4	12	25	8	57
Kadının toplumsal cinsiyet kodlarına uygun olarak temsili	11	10	4	-	-	9	34
Kadın sorunlarının şiddete indirgenmesine dayalı temsil	3	12	2	10	8	9	44
İnsan haklarına dayalı kadın haklarının tartışılmasına yönelik temsil	1	4	2	10	14	9	40
Kadın Odaklı Haberler İle Temsil Edilmesi	-	3	-	2	-	3	8

3.2.1.Yeni Akit Gazetesinin Haberlerinin Analizi

¹³⁹ <https://www.internationalwomensday.com/About>, (Erişim Tarihi:22 Mayıs 2020).

¹⁴⁰ Tunçay, M. Eski Sol Üzerine Yeni Bilgiler. (YYY: Belge yayınları.1982)

¹⁴¹ Emel Akal, *Kızıl Feministler. Bir sözlü Tarih Çalışması* (1.basım.İstanbul Tüstav Yayınları,2003)

Yeni Akit gazetesi ulusal yayın yapan günlük bir gazetedir. Ramazan Fatih Uğurlu tarafından çıkartılan İslamcı ve muhafazakâr sağ görüşlü bir yayındır. Kuruluş yılı 1993 yılı olan gazetenin ilk çıkartıldığında adı Anadolu'da Vakit'tir. 10 Ekim 2010 yılı itibariyle Yeni Akit adıyla basılmaktadır. Gazete "*Hakk'a hizmet halka hizmettir*" düsturu ile yayınlanmaktadır. 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'ne bakış açısı ve haberleri ele alış şeklinin bu çizgide olduğu saptanmıştır. Öyle ki, gazete kadın haklarını savunurken daha çok İslami çizgide birleşen kadın haberlerini yayınlamıştır. Gazetede ilk sayfada yer alan ve örnek olarak seçilen 20 haber incelenmiştir.

Tablo 2: Yeni Akit

TEMALAR	İNCELENEN HABER SAYISI
Kadın hareketinin eylemsel boyutuyla temsili	5
Kadının toplumsal cinsiyet kodlarına uygun olarak temsili	11
Kadın sorunlarının şiddete indirgenmesine dayalı temsili	3
İnsan haklarına dayalı kadın haklarının tartışılmasına yönelik temsil	1
Kadın Odaklı Haberler İle Temsil Edilmesi	-

3.2.1.1.Kadın Hareketinin Eylemsel Boyutuyla Temsil Edilmesi

Yeni Akit gazetesi, son 10 yıldaki 8 ve 9 Mart günlerinde yayınlanmış olan haberlerinde kadınların eylem haberlerine yer verirken gazeteye dini ideolojik olarak yakın olan belirli kesimin eylem haberlerine yer verdiği görülmektedir. Gazetede sadece 5 eylem haberi yayınlanmıştır. Dini öğeler içeren bir başlıkla verilen eylem örnek eylem haberi "*Başörtülü Kadınlar: 8 Mart'ı Kutlamıyoruz*" (9.Mar12) şeklindedir. Aynı haberin üst başlığında ise "*8 Mart'ı Kutlayanlar Samimiyetsiz*" ifadesine yer verilmiştir. Bir grup kadın ve erkeğin eylem yaptığı fotoğrafla yayınlanan haberin içeriğinde "*...başörtülülerin mağduriyetlerinin devam ettiğini ifade eden STK'lar Başörtülü kadının uğradığı zulmü gören dillendiren yok. Bu yüzden 8 Mart'ı kutlamıyoruz dediler*" ifadesiyle tesettürlü kadınların zulüm gördüğü gerekçesiyle 8 Mart'ı kutlayan kesime karşı eleştirel söyleme yer verildiği

görülmektedir. Yine dini ideolojik söylemler içeren ve yayınlanan başka bir haber ise sürmanşet olarak girilen "*Kadınlar Günü'nde Anlamlı Afiş*" (9.Mar.13) haberidir. Haberde büyük puntolarla desteklenen "*8 Mart 3 Maymun Günü Oldu*" ifadesi yer alıyor. Bu söylemin hedefinde olan ise tesettür konusunda eylem yapmayan kesimdir. Haber metni Kocaeli İnanç Özgürlüğü Platformu tarafından düzenlenen eyleme aittir. Haberin içeriğinde tesettürlü kadınlara yönelik ayrımcılık yapıldığına dair söylem bulunmakta, ayrıca haber metninde "*Kemalist sistem tarafından gördüğü şiddet*" söylemi kullanılmakta belirli bir ideolojiye karşı tutum sergilenmektedir. Haberde kullanılan eylem fotoğrafında "*8 Mart'ın üç maymunları başörtüsü zulmünü ne zaman göreceksiniz?*" pankartı taşıyan erkek ve kadınlardan oluşan grubun eyleminden görüntü paylaşılmıştır. Benzer bir eylem haberi "*Kadınlarımız Baş Tacımız*" (9.Mar.15) başlığı atılan haberdur. Haberde 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nden bahsedilmemiş olup, haber metninde TBMM Kadın Komisyon üyeleri ve kadın STK temsilcilerinin muhafazakâr kadınlara karşı yapılan ötekileştirme yapılmasını kınandığı yazılmıştır. Haberde kullanılan Görselde "*Tesettürü Düşman Bilen Zihniyet Batsın*" yazılı pankart taşıyan bir kadın bulunuyor. Başka bir eylem haberi ise ülkemizde başlatılan ve Suriye'de 2011 yılında başlayan savaşın mağduru olan kadınlar adına oluşturulan Vicdan Konvoyu ¹⁴² hareketi, gazetede sürmanşet olarak büyük boy fotoğrafla verilmiştir. "*Kadın Haklarının Gerçek Savunucuları Yollarda*" (8.Mar.18) başlıklı haber metninde 7 yıldır süregelen Suriye'deki savaş nedeniyle yaşanan olumsuz duruma karşı gelen kadınların eylemi anlatılmaktadır. "*Kadın Hakkı" diyenler, Doğu Guta'ya Seyirci*" (8.Mar.18) başlıklı haber ise Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın söylemlerini dile getirmektedir. 8 Mart'ı aldatmaca olarak gören gazete, haberinde Erdoğan'ın "*Kadın hakları diye ortalığı inleyenlerin Suriye için. Doğu Guta'daki binlerce kadın için tek bir söz ettiklerini duydunuz mu? Suriye'de çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan 1 milyon insanın katledilmesi karşısında kollarını kıpırdatmayanların kadın hakları konusundaki sözlerinin ne anlamı olabilir? Bunlar sadece şovmen; asla kadın hakları savunucusu değil*" sözlerine yer vermiştir. Bu haberler gündemde çok fazla yer almayan kadın sorunlarını dile getirmesi açısından önemlidir. Ancak bu haberlerin içeriğinde diğer kadın hareketlerine olumsuz ve ayrımcı bir tutum sergilemesi tartışmaya açık bir

¹⁴² Vicdan Konvoyu ile ilgili daha fazla bilgi için bakınız; <http://www.vicdankonvoyu.org/> (erişim tarihi 19.07.2020)

konudur. Görüldüğü üzere kadınların eylem haberleri Yeni Akit gazetesinde belirli bir bakış açısından verilmekte olup son on yıl içerisinde kadınların eşit ücret, yasal haklar, kadına yönelik şiddet adına Türkiye'de gerçekleştirilen eylemlere yer verilmemiştir.

3.2.1.2.Kadının Toplumsal Cinsiyet Kodlarına Uygun Olarak Temsili

Yeni Akit gazetesi, Kadınlar Günü adına yayınladığı haberlerde en çok kullanmış olduğu temsil biçimi kadınların toplumsal cinsiyet kodlarına uygun olarak temsil edilmesi olmuştur. Kadınlar gazetede genellikle *ev hanımı*, *fedakâr anne*, *iyi bir eş* olarak sunulmakta ya da böyle olmaları gerekliliğine dair dil kullanılmaktadır. Haber metnlerinin başlıklarında dönem hükümetinin söylemleri kullanılmakta, böylelikle kadınların *'nasıl olması gerektiği'* konusu siyasi aktörlerce desteklendiği algısıyla kurgulanmaktadır. Bu bağlamda verilen örnek haberlerden sürmanşet olarak verilen *"Aile Son Kalemiz Dinamitletmeyin"* (8.Mar.12) başlıklı haberde Kadına Şiddet Tasarısı'na karşı bir eleştiriye yer verilmektedir. Haberin içeriğinde ise kadınların şiddete maruz kaldığında polise ya da güvenlik güçlerine gitmemeleri önerilmektedir. Gazetenin söylemine göre kadına şiddet uygulanmasına karşı olan bu tasarı ailenin yıkılmasına sebep olacağıdır. Bu bağlamda kadın, aile bağları ile ilişkilendirilmiş aile, eş, anne rolüyle temsil edilmektedir. Benzer bir şekilde annelik rolü ile kadınların temsil edildiği haber; *"En Az 3 Çocuk Vasiyetimdir"* (09.Mar.13) başlıklı haberdur. Dönem başbakanı Erdoğan'ın kadınlarla çekirmiş olduğu bir fotoğraf ile servis edilen haberin başlığı da söylemden oluşmaktadır. Siirt'te düzenlenen konuşmada 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nün adı anılmakta ancak haber metninin kurgusu kadının çocuk sahibi olması gerekliliği üzerine kurulmuştur. Konuşma metninde kadınların çocuk doğurması isteği dönem hükümeti tarafından desteklenir nitelikte olduğu görülmektedir. Tüm dünyada tartışmalı olan kürtaj konusunda bir haber yayınlayan gazete, çalışmada da yer alan Hürriyet gazetesini hedef almıştır. *"Kürtajcı Hürriyet"* (9.Mar.15) başlığı altında Dünya Kadınlar Günü'nün adı kullanılmış, ancak haberin ana unsuru Hürriyet'in kürtaja karşı tutumu olmuştur. Hürriyet kürtaja karşı çıkmamakta ve Yeni Akit gazetesinin muhafazakâr bakış açısından haber eleştirilmektedir. Habere göre Özgür-Der kurucusu Hülya Şekerci, *"Kürtaj anketlerle istatistiklerle meşrulaştırılmaz"* demiştir. Kadınların bedenleri hakkında söz sahibi olması ile ilgili bir konuya değinmeyen gazete, yasal

bir hak olan kürtajın meşru olmadığı yönünde haber yazıldığı görülmekte haber metninde şu ifadeye yer vermektedir;"*Hürriyet gazetesinin, Dünya Kadınlar Günü'nde ' kürtaj benim kararım' şeklinde manşetle kürtajı meşru bir durum gibi göstermesi tepkiyle karşılandı.*" Ancak ülkemizde kürtaj meşru bir durum, bir haktır. 1983 yılında yürürlüğe giren 2827 No'lu Nüfus Planlaması Yasası ile yasal hale getirilmiştir. Yasaya göre 10 haftaya kadar olan gebelikler isteğe bağlı olarak kürtajla sonlandırılabilir hale getirilmiştir.¹⁴³

Kadının aile ile temsil edildiği diğer bir haber ise "*Aileyi Yıkarak Kadını Özgürleştiremezsiniz*" (09.Mar.16) başlıklı haberdır. Dönem Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın söylemi sürmanşet olarak verilmiştir. Haber metni Türk Metal Sendikası'nın Kadın İşçiler 21. Büyük Kurultayı'na katılan dönem cumhurbaşkanının Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde verdiği bir kabul töreni konuşması haberleştirilmiştir. Ana tema 8 Mart Dünya Kadınlar Günü olmasından daha çok Erdoğan'ın söylemleri olmasıdır. Haber metninde, kadının annelik makamına sahip olduğu, "*kadının anne olmasıyla en şerefli makamda olacağı*" söylemine özellikle vurgulandığı görülmektedir. Bu çerçevede kadının yüceltilmesi onun ancak anne olmasına bağlanmıştır. Benzer bir şekilde sürmanşet yayınlanan haber "*Kadın Meta Değil Eştir, Anadır!*" (8.Mar.18) haberi olmuştur. Kadınların meta olarak kullanılması konusunu sadece annelik ve eş olma durumu üzerinden değerlendiren bir haber metni yazılmıştır. Üç alt başlıkla verilen haberde "*En Kutsal Görev: Annelik*", "*Cinsel Obje Ya Da Meta Değil*", "*Tecavüz, Taciz Alçaklığı*" başlıkları kullanılmıştır. Bu alt metinlerde İslam'ın kadına verdiği en önemli sıfatın annelik olduğu vurgusu yapılmaktadır. Burada kadına, sadece anne olduğu, Batı'da kadınların annelik olgusunu yerine getirmediikleri ve çocukların bir bakıcısının olmasının doğru olmadığı ve annesinin bakması gerektiği söylemleri yer almaktadır. Diğer alt başlıkta ise kadınların kıyafetlerine yönelik "*müstehcen kıyafet*" vurgusu yapılarak "*...otomobil başta olmak üzere birçok ürünün satışında müstehcen kıyafetli kadınlar...*" ifadesiyle kadınların kıyafetleri konusunda eleştirel bir dil kullanılmıştır.

¹⁴³ Yasayla ilgili daha fazla bilgi için;[https://gender.khas.edu.tr/tr/yasal-ancak-ulasilabilir-degil-turkiyedeki-devlet-hastanelerinde-kurtaj-hizmetleri#:~:text=Günümüz%20Türkiye'sinde%20kürtaj%20yasalıdır,olarak%20kürtajla%20sonlandırılmasına%20izin%20vermektedir.\(erişim tarihi 23.7.2020\)](https://gender.khas.edu.tr/tr/yasal-ancak-ulasilabilir-degil-turkiyedeki-devlet-hastanelerinde-kurtaj-hizmetleri#:~:text=Günümüz%20Türkiye'sinde%20kürtaj%20yasalıdır,olarak%20kürtajla%20sonlandırılmasına%20izin%20vermektedir.(erişim tarihi 23.7.2020))

Ülkemizde kadınlara yardım eden Mor Çatı¹⁴⁴Kurumu da eleştirilmiştir. Haber metninde Mor Çatı Sığınma Vakfı için *"Ülkemizde Mor Çatı gibi sözde kadın örgütleri, kadınların sorunları hariç her konuya burnunu sokarken, on binlerce kadın tecavüz ve taciz mağdurudur."* Haber metni için kullanılan görselde bebeğini öpen bir muhafazakar giyimli kadın kullanıldığı görülmektedir.

"Aileleri Koruyacak En Güçlü Kalkan Annelerdir" (9.Mar.18) haberinde Beştepe'de düzenlenen Dünya Kadınlar Günü Programı'na konuşan Erdoğan'ın söylemi yer almaktadır. Haber metninde *"Allah'ın kadınlara verdiği en büyük ayrıcalığın annelik olduğunu ifade eden Erdoğan"* ifadesi kullanılmıştır. Bu ifade ile yine kadınların anne olma vurgusu üzerinden Dünya Kadınlar Günü'nün temsil edildiği görülmektedir. Manşet olarak verilen *"Kadını Yücelten Anneliktir"* (9.Mar.19) haberinde, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nün kadınları aileden koparttığını iddia edilmiş olup Kadınlar Günü için *"zırva"* ifadesi kullanılmıştır. Kadın olma durumu annelik ile ölçülmektedir. Gazete şu ifadeyi kullanmıştır; *"Kadınları kadınlıktan çıkartarak erkeklerle güç yarışına çekmeyi amaçlayan çevrelerin tehlikesine dikkat çeken sosyolog ve psikologlar, kadının yüceliğinin annelikte olduğunu vurguladılar"* Bu bağlamda haberde, ataerkil düzenin savunduğu ve kadının belirli roller çerçevesinde kalmasını destekler nitelikte haber kurgusu yapıldığı görülmektedir.

Ülkemizde kadına yönelik şiddet konusunda yapılan çalışmalardan birisi İstanbul Sözleşmesidir¹⁴⁵. 2014 yılında imzalanan bu sözleşme adına Yeni Akit gazetesi eleştirel bir haber yayınladığı görülmektedir. *"Feminist Dayatma Aileyi Parçalıyor"* (9.Mar.20) başlığında İstanbul sözleşmesini eleştirmiş, 31 Sivil Toplum Kuruluşunun İstanbul sözleşmesinin sona erdirilmesi çağrısında bulundukları yazılmıştır. Haberde üç alt başlıkta *"Aileyi Yıkan Yasalar Feshedilsin"*, *"Kararı Yargı Vermeli"*, *"Türkiye'yi İflas Etme Projesidir."* İfadeleri kullanılmıştır. Haberin ana teması, kadının aileden koparılması gerekliliği, nikâhsız yaşamın ülkemiz

¹⁴⁴ Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı 1990 yılında kadına yönelik şiddetle mücadele etmek amacıyla feministler tarafından kurulmuştur. Daha fazla bilgi için; <https://morcati.org.tr/neler-yapiyoruz/biz-kimiz/> (23.7.20)

¹⁴⁵ İstanbul Sözleşmesi Avrupa Konseyi tarafından oluşturulan ve ülkemizde 11 Mayıs 2011 tarihinde imzaya açılan ve 2014 tarihinde imzalanan, toplumsal cinsiyet olgusunun tanımlandığı ilk uluslararası sözleşmedir. Sözleşme metninde kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve aile içi şiddetin son bulması adına alınan kararlar yer almaktadır. Daha fazla bilgi için <http://www.turkkadınlarbirliği.org.tr/kurumsal/5/İstanbul+Sözleşmesi> (erişim tarihi 21.7.2020)

adına uygun olmayacağı ve kadının şiddete maruz kalması durumunda başka alternatif süreçlerin oluşturulması ve kolluk güçlerine gidilmemesi üzerinedir. Bu çerçevede kurgulanan haberde ailenin kutsallığı üzerine durulması ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin Türkiye'de uygulanmaması gerekliliği vurgulandığı görülmektedir.

Gazetenin 8 Mart Kadınlar Günü'ne dair idealize etmiş olduğu hak savunuculuğu, belirli bir ideolojiye sahip kesimin yaşamış olduğu sıkıntılara karşı durulması üzerinedir. *"Asıl Kadınlar Gözyaşı Dökerken, Feministler Gün Kutluyor"* üst başlığı kullanılan, *"8 Mart Hokkabazlığı"* (8.Mar.20) başlıklı haberde, *"evlatları için gözyaşı döken", "çilekeşi", "fedakâr anne"* gibi kadınların olması gereken toplumsal cinsiyet kodları ile verildiği görülmektedir. Haberde ağlayan bir kadın, bebek taşıyan bir anne ve fotoğraf taşırken ağlayan bir kadının görseli kullanılmıştır. "kutlama" ifadesini pekiştirmek adına 2020 yılında taksimde gerçekleşen yürüyüşe ait pankartlı bir fotoğraf haberde kullanılmıştır. Kadınların yaşadığı olumsuz durumlar dramatize edilerek verilmiş, feministlerin bir kesim kadına yardım etmediği yönünde eleştiride bulunmaktadır.

Yeni Akit yayınındaki kadın ve özgürleşme temalarının olumsuz dille verildiği başka bir örnek *"Feminizm Güçlendikçe Kadınlar Çıldırıyor"* (9.Mar.20) haberi olmuştur. Haber metninde *"Güçlü Kadın", "Özgür Kadın"* gibi söylemlerin kadını *"Fitratı Dışına Taşırılan"* olarak nitelendirilmiştir. Haberde feminizmin ülkemizde güçlenmesinin ardından kadınların *"Bebeğini Çöpe Atması", "Erkekleri Katlettiği"* gibi ifadelerle feminizmin olumsuzluğa sebep olduğu yönünde haber yazılmıştır. Kadınların feminizm ile güçlenmesi ile yaradılışları dışına çıkmalarına neden olduğu ve kadınların belirli kalıplarının dışına çıkmaması gerektiği anlatılmak istenmiştir. Benzer şekilde *"Kadınların Anne Olmasını Engelliyorlar"* (8.Mar.20) başlıklı haberde Fıkıh Doktoru olan İhsan Şenocak'ın konuşmasına yer verilmiş, kadınların başka kültürlerden etkilenecek aile olmadan yaşadıkları söylenmiştir. Şenocak'ın söylemlerinin dışında gazete şu ifadelere yer vermiştir; *"batı destekli aile düşmanı feministler"* bu çerçevede feminizm eleştirilmekte ve gazete tarafından aileye karşı düşman oldukları savunulmaktadır. Diğer yandan kadınların anne olması ve bunun dışına çıkılmaması gerektiği kurgusuyla yayınlanmış bir haber olduğu görülmektedir.

3.2.1.3.Kadın Sorunlarının Şiddete İndirgenmesine Dayalı Temsili

Kadınların tüm dünyada ortak bir sorunu olan şiddet sorununun temsili de önemli bir araştırma konusunu oluşturmaktadır. Yeni Akit gazetesi kadına yönelik şiddet haberlerine 2011-2020 arasında yayınladığı 8 ve 9 Mart sayılarında neredeyse hiç yer vermediği görülmektedir. Bu bağlamda gazete kadına yönelik şiddet haberleri yayınlamayarak ülkedeki kadına şiddet sorununu basılı medya aracına taşımadığı görülmektedir. İncelenen haberlerde kadına şiddet olgusu da belirli ideolojik bir kesimin yaşamış olduğu kılık-kıyafet özgürlüğü üzerinden değerlendirmektedir. Diğer yandan siyasi aktörlerin bu temsil biçiminde de kullanıldığı görülmektedir.

Yeni Akit gazetesinin büyük puntolarla manşet girilen haberde *"Kadına Şiddet Alçaklık"* (8.Mar.11) söylemi bulunuyor. Haberin başlığı dönem başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın sözleri olduğu gazetenin spotunda belirtilmiştir. Haberin spotunda *"Bugün 8 Mart Dünya Kadınlar Günü. Ancak kadına yönelik şiddet ve inançlı kesime yönelik baskı devam ediyor. Dün Türk Metal Sendikası'nın Kadın Kurultayı'nda konuşan Başbakan Erdoğan bu konuya dikkat çekerek, "Kadına şiddet vicdansızlıktır, alçaklıktır. Kadına yönelik ayrımcılık ise insanlık dışıdır." dedi"* söylemine yer verilmiştir. Gazetenin kullandığı üslupta, kadınların haklarını savunurken esasen baktıkları yerin belirli bir kesimde olan kadınların haklarından bahsetmektedirler. Haber metninde, *"şiddet ve inançlı kesime yönelik baskı"* söylemiyle kadına yönelik şiddet sorununa sadece bu kesimin açısından bakılmakta, kadın hakları konusu belirli bir çerçevede bırakılmaktadır.

"Kadınlar Günü Aldatmacası" (8.Mar.19) başlığı kullanılan haberde kadınların kadınlar günü adı altında kandırıldığı, Mısır'da yüzlerce kadının idam edilmeyi beklemesi anlatılmaktadır. Haber metninde hapsedilen kadın görüntüsü verilirken, *"Müslüman kadının adı yok"* ifadesi kullanılarak ideolojik bir kesimin haklarının savunulmadığı söylenmektedir. Suriye, Mısır, Filistin'de yaşanan durumun sadece Vicdan Konvoyu eylemcileri tarafından görüldüğü yazılmaktadır.

3.2.1.4.İnsan Haklarına Dayalı Kadın Haklarının Tartışılmasına Yönelik temsil

Yeni Akit gazetesinin insan haklarına dayalı kadın haklarına dair haber metni oldukça az sayıda yayınlanmıştır. Gazete, 09.03.2012 yılında ülkemizde yürürlüğe giren Kadına Koruma Yasası'na ilk sayfada yer vermiş olsa da oldukça küçük bir alanda yayınladığı görülmektedir.

3.2.1.5.Kadın Odaklı Haberler İle Temsil Edilmesi

Yeni Akit gazetesine ait 2011-2020 yılları arasında kadın odaklı haber temasına uygun haber bulunamamıştır.

Yeni Akit gazetesinin haberleri incelendiğinde genel olarak dini simgeler ile kadınların temsil edildiği görülmektedir. Diğer yandan haberlerde dönem iktidarının söylemlerine sıkça yer verilmiş 8 Mart Dünya Kadınlar Günü toplumsal bir hareket olarak görülmemiştir. Kadın hakları sorunları Yeni Akit tarafından bir kesime ait olan sorunlar üzerinden işlenmekte ve toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınların özgürleşmesi gibi konulara olumsuz bir yaklaşımla haber yazıldığı görülmektedir.

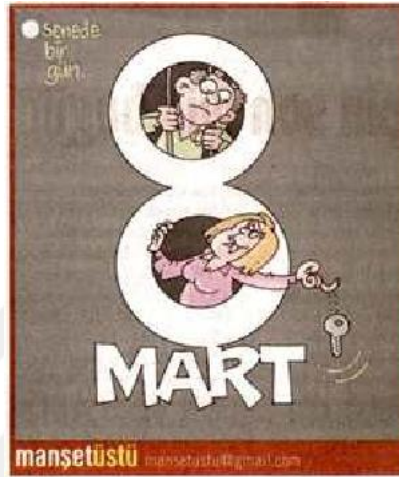
3.2.1.6.Yeni Akit Gazetesi Karikatür Analizi

Yeni Akit gazetesi, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'ne dair eleştirel tutumunu yayınladığı karikatürlerde de göstermektedir. "*Manşet üstü*" adıyla verilen karikatür serisinin çizeri hakkında bilgi verilmemektedir. Son 10 yılda olan 8 Mart ve 9 Mart sayılarında toplam karikatür sayısı 17 iken kadınlar gününde eleştirir nitelikte olanların sayısı 3'tür.

Şekil 1: Yazısız

Yeni Akit gazetesi tarafından 8 Mart 2011 tarihinde yayınlanan karikatürde, elinde 8 Mart yazılı bayrak taşıyan kadının bayrağının ucu muhafazakâr olan kadına dolanmış şekilde görülmektedir. Bu karikatürle Yeni Akit yayını 8 Mart'ı savunan kadınları muhafazakâr kadınlara karşı olarak tanımlamıştır.

Şekil 2: Senede Bir Gün

"Senede Bir Gün" başlığı kullanılan karikatür Mart 2018 tarihinde yayınlanmıştır. Karikatürde kadın ve erkeği 8 rakamı içerisine koyulan ve erkek karakterin kadın tarafından kilitlendiği görülmektedir. Kadınların 8 Mart adına erkekleri hapsettiği yönünde 8 Mart'a karşı eleştirir nitelikte çizim yapılmıştır.

Şekil 3: Annemi İstiyorum

9 Mart 2019 tarihinde yayınlanan karikatürde, elinde kadın cinsiyet simgesi bulunan *"Şu, bu olmak istiyorum!"* diyen kadın karakterin altında ağlayan ve *"Annemi İstiyorum"* diyen bir çocuk görülmektedir. Bu bağlamda kadınların kendileri adına bir şeyler istemeleri annelikten onları uzaklaştıracağı yönünde bir çizim yapıldığı görülmektedir.

3.3.1. Türkiye Gazetesinin Analizi

Türkiye Gazetesi, Dr. Enver Ören tarafından 1970 yılında Hakikat ismiyle kurulmuştur. Gazete 1972 yılında ismini Türkiye ile değiştirmiş olup ulusal yayın yapan bir yayındır. İhlâs Holding'in parçası olan gazete merkez sağı temsil etmektedir. Gazetede son on yıl verilerinden 32 örnek haber incelenmiştir.

Tablo 3: Türkiye Gazetesi

TEMALAR	İNCELENEN HABER SAYISI
Kadın hareketinin eylemsel boyutuyla temsili	3
Kadının toplumsal cinsiyet kodlarına uygun olarak temsili	10
Kadın sorunlarının şiddete indirgenmesine dayalı temsili	12
İnsan haklarına dayalı kadın haklarının tartışılmasına yönelik temsil	4
Kadın Odaklı Haberler İle Temsil Edilmesi	3

3.3.1.1. Kadın Hareketinin Eylemsel Boyutuyla Temsil Edilmesi

Türkiye gazetesi incelemesi sonucunda eylem haberlerine oldukça az yer verdiği görülmüş olup, yapılan eylem haberlerinde sıkça siyasi aktörlerle birlikte yapılan eylemlerden söz edilmiştir. Gazete, son 10 yıl içerisinde ülkemizde gerçekleştirilen kadınların hakları adına sokaklarda gerçekleştirdikleri feminist gece yürüyüşleri, İstanbul ve Ankara'da 8 Mart adına gerçekleşen eylemlere yer vermemiştir.

Siyasi aktörlerin kullanıldığı eylem haber metni "*Selvi Hanım'dan Hayır Şov*" (8.Mar.17) başlıklı haberdır. Haber metninde Konak Belediyesi tarafından düzenlenen etkinliğe yer verilmiş etkinliğe katılan siyasilerden bahsedilmiştir. Benzer şekilde kurgulanan diğer bir eylem haberi ise kadınların eylem yaptığı, "*Hapishanedeki Suriyeli Kadınlara Dev Destek*" üst başlığı Atılan "*Özgürlük Meydanı*" (9.Mar.19) gazetede yer almıştır. Suriye'de hapishanedeki çocuk ve kadınlar için kadınların Sultanahmet Meydanı'nda eylem yaptığı haberde STK başkanlarının konuşmalarına yer verilmiştir. Metinde Vicdan Hareketi eylemi yer almakta ve Suriye'deki durum eleştirilmektedir. Kadınların yapmış olduğu başka bir eyleme de yer veren gazete, "*Şiddete Zirvede Protesto*" (8.Mar.16) başlığı kullanmıştır. 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde bir grup kadının Kayseri Erciyes Dağı'na tırmanarak Kadın Cinayetleri Ve Şiddete Son pankartları açtığını yazmıştır. Haber kadınların eylem fotoğrafları ile sunulmuştur.

3.3.1.2.Kadının Toplumsal Cinsiyet Kodlarına Uygun Olarak Temsili

Türkiye gazetesinin son on yılda yayınlamış olduğu 8 ve 9 Mart haberlerinde kadınları toplumsal cinsiyet kodlarına uygun olarak temsil ettiği ve genellikle kadınları dramatik bir hikâye içerisinde ya da kadının anne olması gerekliliği ile sundukları görülmektedir. "*Kadınlar Günü Kutlu olsun Şerife Nine!*"(8.Mar.11) başlıklı haber metninde kadınların Kadınlar Günü'ne dair bilgileri olmadan yaşadıklarını, geçim derdinde olduklarına dair haber yapılmıştır. Bu haberde kadının mağdur kimliği ile sunumu kullanılan görselle desteklenmiştir. Haberin konusu olan 76 yaşındaki kadının "*Benim için hayat ekmek paramı çıkardığım ineğimin sütünden ibaret.*"söylemi haber metninde kullanılmıştır. Haberde kadın imajı dramatize bir şekilde verildiği görülmektedir. Fedakâr anne, iyi eş, ideal olan kodlarla kadınların verildiği benzer bir haber ise "*Eli Öpülesi Kadınlar*" (9.Mar.13) başlığı atılan haberdır. Haber metninde spot olarak "*Türkiye'den örnek kadın hikâyeleri! Kimi inşaat ustası olarak 3 çocuğunu okutuyor kimi işsiz hasta eşlerine destek için krom madeninde taş ayıklıyor*" girilmiştir. Haber metninde büyük boy krom madeninde çalışan kadınların görseli ve 4 engelli çocuğa sahip olan kadının görseli kullanılmıştır. Haberde kadınların fedakâr oldukları haber konusu olan kadınların hikâyelerini anlatarak vurgulanmıştır. Benzer bir dramatik bir haber kurgusu "*Kadının Yüğü Ağır*" (8.Mar.18)başlığı atılan haber olmuştur. Sürmanşet olarak

verilen haberde, 'yük' olarak kadınların hem çalışmasını hem de çocuk bakmasını göstermektedir. Bu durum şöyle dile getirilmiştir; *"Onlar ana, onlar eş... Sırtlarında çocuk tarlada çalışıyorlar... Subay olup vatana hizmet ediyorlar. İtfaiyeci olup can kurtarıyorlar. "*

Dönem başbakanının katılmış olduğu Küresel Kadın Emeği buluşması haberi verilmiştir. Haber başlığında annesi hayatta olmayan dönem başbakanın söylemi başlık olarak kullanılarak; *"Anamın Ayağının altını öperdim"* (8.Mar.13) kullanılmıştır. Haber başlığında kullanılan bu ifade ile annelik kavramının kutsallaştırılması bu haberde de görülmektedir. Annelik temasıyla verilmiş olan başka bir haber ise sürmanşet girilen *"8 Mart Çözüm İçim Milat Olsun"* (9.Mar.13) haberidir. Türkiye'nin terörle mücadelesi adına verilen çözüm sürecinde destek isteyen siyasinin söylemi dile getirilmektedir. Siirt'te yapılan konuşmanın konusunda kadınların çözüm sürecine dâhil olmasının yanında daha fazla çocuk sahibi olmaları da istenmiştir. Bu bağlamda kadınların anne olmaları gerekliliği üzerinde durulmuş, 8 Mart Kadınlar Günü adına yapılan toplantıda kadın hakları ile ilgili bir bilgi verilmemiştir. Gazetede şiddet haberi olan ancak şiddet uygulayıcısının kadın ve anne olması nedeniyle habere *"Annelere Bak"* (8.Mar.15) başlığı atılmıştır. Haberin fotoğrafları oldukça büyük verilerek iki kadının fotoğrafları verilmiştir. Haberin alt başlık olarak verilen haberinde *"Bebeğini Çöpe Attı"* başlığı kullanılmıştır. Haberde *"Gece Kulübünde Çalışan"* ve *"Gayri Meşru Yollarla"* ifadeleri ile kadının cinayet işlemesi değil kadının toplumun kabul etmediği yaşam tarzına yönelik yorum yapıldığı görülmektedir. Haberin devamında ise *"Gözüne alınan kadının bir çocuğu daha olduğu ve boşandığı eşiyle yaşadığı öğrenildi"* söylemiyle kadının boşandığı eşiyle yaşadığının vurgulandığı da görülmektedir. Aynı ana başlık altında verilen diğer haberde Uşak'ta yaşayan kadının kızı ve oğlunu vurduğu haberine yer verilmiştir. Haberde kadının akli dengesinin yerinde olmadığına ilişkin bilgi verildiği görülmekte ancak kadının "anne" olması dolayısıyla böyle bir suçu işleyemeyeceği algısı oluşturulmuştur. Gazetede sürmanşet olarak verilen ve oldukça dramatik bir kurguyla verilen haberde *"2 Oğlu Asker Kendisi Simitçi"* (8.Mar.17) başlığı kullanılmıştır. Haber metninde simit satarak geçimini sağlayan bir kadının hayat hikâyesi anlatılarak *"fedakâr anne"* kurgusu yaratıldığı görülmektedir. İki oğlu olan kadının eşi olmadığı ve boşandığı da haber metninde belirtilmiştir. Aynı sayıda

fedakâr kadın kurgusu "*Kaynanasına Gözü Gibi Bakıyor*" (8.Mar.17) haberinde de görülmektedir. Haber metninde "*170 kiloluk kayınvalidesi Hüsniye Kurşun'a gözü gibi bakıyor*" ifadesi kullanılmıştır

Türkiye'de tartışmalı bir konu olan anne sütü bankası ¹⁴⁶ile ilgili bir haber verilmiş, bu haberde dönemin sağlık bakanının söylemine yer verilmiştir. "*Süt Bankası İçin Erken*" (9.Mar.13) başlığı atılan haberde anne sütünün DNA taşıdığını söyleyen bakanın anne sütü bankası konusunun ertelendiğini söylemiştir. Kadınlara ait olan "anne sütü" bankasının kurulup kurulmama ataerkil sistemin karar verdiği görülmektedir.

Türkiye gazetesinin internet sitesinde verilen Kadınlar Günü haberi ise Tanzanya Büyükelçiliğinde bir araya gelen kadınların Dünya Kadınlar Günü'nü kutlaması olmuştur. "*Gurbette Kadınlar Günü*" (8.Mar.13) başlığı atılan haberde kadınların sorunları dile getirilmiş ancak toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesindeki kadınlar adına konuşma yapıldığı görülmektedir. Haber metninde "*Benim cefakâr inançlı güzel Türk kadını bacılarıım. Birçoğunuz kocam nereye ben oraya inancıyla ülkemizden saatlerce uzakta, şu gurbet elde verdiğiniz mücadelenin en yakın takipçisi ve en takdir edeninizim. Ama biz Türk kadınıyız. Biz Hz Aminelerin, Hz. Fatmaların, Nene Hatunların, Kara Fatmaların, Halide Ediplerin devamıyız Biz Türk bayrağına renk olmuş şehitlerin bacılarıyız. Biz derdini unutan koca ve çocuk derdiyle kahrolan Türk kadınlarıyız*" ifadesi bulunmaktadır. Bu ifadeyle kadın kavramı dini ideolojilerle yüceltilirken, annelik vurgusu yapıldığı da görülmektedir.

Sürmanşet olarak yayınlanan haberde "*Makyajın Hastasıyım Rayların Ustasıyım*" (8.Mar.14) Adana'da vatman olarak görev yapan 4 kadın konu edilmiştir. Ancak haberin başlığı toplumsal cinsiyet rollerini pekiştiren bir ifadeye bulunmaktadır. Haber metninde aynı söylemin devam ettiği görülmektedir; "*Türkiye'de erkek işi denilen birçok mesleği kadınlar azim ve başarıyla yürütüyor. Sabah makyajını ihmal etmeyen hanımlar, mesleğin zorluğuna bakmadan ekmeğini kazanıyor*" Diğer yandan haber görselinde makyaj yapan kadın vatman görüntüsü ile

¹⁴⁶ Süt bankası anne sütün erişimin yetersiz olduğu durumlarda bebeklere verilmek üzere depolanan bir sistemdir. Ancak İslam ülkelerinde yasaklanmıştır. Daha fazla bilgi için bakınız; http://www.deontoloji.hacettepe.edu.tr/ekler/pdf/makale_sunulari/sut_bankaciligi.pdf

kadınlık güzel olması gereken, toplumun istediği imajla işine devam eden kadın kurgusu ile verildiği görülmektedir.

3.3.1.3.Kadın Sorunlarının Şiddete İndirgenmesine Dayalı Temsili

Türkiye gazetesinde siyasilerin katılmış olduğu Kadın Kurultay'ına ilişkin "*Kadına Şiddet Alçaklık*" (8.Mar.11) başlığı atılan haberde "*Kadın istismarı kötünün de kötüsüdür. Kimse mazur gösteremez*" cümlesi haberin ana aktörü olan siyasinin sözleridir. Haberin içeriğinde kadına şiddet eleştirilmiş olmakla birlikte başka bir siyasinin muhafazakâr çizgideki kadınlara yönelik söylemi de yer almaktadır. Bu söylem " *...bir kısım kadınlarımız hep seçen konumunda. Demokrasiye insan hak ve özgürlüklerine inanan herkesin, kadınlarımızın sadece seçen konumundan çıkıp seçilen konumuna geçmesi konusunda mücadele etmesi gerektiğine inanıyorum*" şeklindedir. Bu ifadeyle sadece bir kısım kadın adına hak ve özgürlük talebinde bulunulduğu görülmektedir.

Gazetenin Kadınlar Günü adına düzenlemiş olduğu sayfada "*Kadının Eğlencesi TV*" (8.Mar.11) başlığı kullanılan haberde spotta verilen bilgilerde kadınların üçte birinin şiddet gördüğü ve yüzde 80 kadar kadının da feminist hareketlerle ilgilenmediği yazılırken en büyük eğlencelerinin TV olduğu yazılmakta ancak başlığa taşınan durum kadınların televizyon izleme alışkanlığı olmuştur. Oysaki haberin giriş metninde Kadınlar Günü anılmış ve şiddete dair bir metin yayınlanmış, alt başlıkları da kadınların asıl sorunlarına dair olmuştur. "*Feminizmin Bittiği Andır*" "*Ve Şiddet En Çok Aileden Geliyor*" başlıklarında kadınların sorunlarına değinilmiş, yüzde 38,6'sının şiddete maruz kaldığı, yüzde 40'ının ise aileden şiddet gördüğünü yayınlanmıştır.

Gazetenin internet sitesinde girilen haberde "*Kadınlar Günü'nde Yeni Bir Cinayet Daha*" (9.Mar.12) başlığı atılan haberde "*Eşi ile birlikte şiddetli geçimsizlik yaşadığı öğrenilen ve boşanma aşamasında olduğu belirtilen*" söylemiyle kadının öldürülmesinin meşrulaştırıldığı, kocasıyla boşanmak üzere olduğu için öldürüldüğü algısı yaratılmıştır.

"*Kadına Şiddet Reyting Aracı mı?*" (9.Mar.12) başlıklı haberde kadına şiddete yönelik yasa tasarısı hakkında bilgi verilmiş ancak temel olarak Türkiye'de ulusal

düzeyde yayın yapan dizilere karşı eleştiri getirilmiştir. Bu eleştiriler Türkiye'de yayınlanan bir dizide kadın ve erkeğin nikâhsız birliktelik yaşamasına ve kadına yönelik şiddeti de içeren bir eleştiridir. Haberde söz sahibi olan siyasi aktörler olurken, dönem bakanının şu sözlerine yer verilmiştir; "*Kadını ikincil hale getiren ve şiddeti özendirici dizilerden bir anne olarak ben de rahatsızım. Toplum hem şikâyet ediyor hem izliyor*"

Gazetede manşet olarak "*9 Bin Kadını Polis Koruyor*" (8.Mar.13) başlıklı habere yer verilmiştir. Haberde "*Türkiye'de Şiddet Ve Öldürme Riski Taşıyan 9 Bin Kadın Polis Koruması Altında Yaşıyor*" alt başlığı atılmış görselde kadına şiddet adına ünlülerin boykot fotoğrafları da kullanılmıştır. Haber metninde 8 Mart Dünya Kadınlar Günü kutlanmaya devam edilirken kadına yönelik şiddetin bitmediği, kadınların polis korumasında olduğu bilgisi verilirken Adana ilinin de şiddette ilk sırada olduğu belirtilmiştir. Türkiye gazetesinin kadın cinayeti ve şiddeti haberlerinde kullandığı haber dilinin bazı haberlerde sorunlu olduğu görülmektedir. "*Barışma Teklifini Reddeden Eşini Ve Kızını Bıçakladı*" (9.Mar.16) başlığı atılan haberde, kadının barışma teklifini reddetmesi bunun olmayacağı algısı uyandırılıyor. Suçlu kocanın ise bunu yapması için sebebi varmış gibi gösterilmektedir. Aynı şekilde "*En çok boşanmış kadınlar dövülüyor*"(9.Mar.13) başlıklı haberde ise kadınlara yönelik şiddete dair araştırma metni olmasına karşın, atılan başlıkta kadınların boşanmasının dövülmesine neden olduğu gibi bir algı yaratıldığı görülmektedir. Şiddet haberi olarak verilen röportaj haberinde ise öldürülen kadınlar tekrar anılmıştır. Yayınlanan haber Metnine "*Baba Evinde De Koca Evinde De Şiddet*" (8.Mar.15) başlığı kullanılmış, üst başlıkta ise "*Dayak Mağdurları Yaşadıklarını Anlattı, Uzmanlar Çözüm Önerdi*" ifadesi kullanılmıştır. Aynı haber metninde kadınlara uygulanan şiddetin nedenleri adına bir psikolog ve sosyolog röportajı da haberde verilmiştir. Tam sayfa olarak şiddetin boyutlarına yer veren gazete "*5 yılda 118 kadın öldü*" alt başlığında kadınların öldürüldüğü, üniversite mezunu kadınların da %75'inin bir şekilde şiddete maruz kaldığını vurgulamıştır. Sadece ülkemizde değil Avrupa'da 4/1 oranında kadınların şiddet gördüğü ve 162 bin 261 tutuklunun 13 bin 5'inin cinsel suçlu olduğu haber metninde yazılmıştır. Bu bağlamda Türkiye'nin 2015 yılındaki kötü tablosu da medyaya taşınmıştır"*2 Ayda 67 Kadın Öldürüldü*" başlığı atılan haberin fotoğrafında yerde yatan bir kadın

kullanılmıştır. Gazetecilerin haber yaparken kurgu fotoğraf kullanırken seçici olmaları gerekmektedir. Haberi sansasyon yaratmak amacıyla ölü, yaralı gibi yatan bir kadının kullanımı temsili fotoğraf ¹⁴⁷kullanımı açısından sakıncalıdır. Görsel kullanım hatası "*Kutlama Yolunda Feci Kaza*" (8.Mar.17) haberinde de görülmektedir. Kadınlar Günü'nü kutlamak amacıyla yola çıkan 250 kişilik kadın grubunun geçirdiği trafik kazası haberinde vefat eden 7 kişi olduğu haberde verilmiştir. Ancak görselde ağlayan çocuklar ve yerde yatan kadınların fotoğrafı kullanılmıştır. Haber trafik kazası haberidir ancak kullanılan görsel ile olayın dramatize edilerek yaralı kadın bedenleri teşhir edilmektedir.

Katil Kocalar üst başlığı atılan diğer haberde *Öldürülen Kadınlar Günü* (8.Mar.16) başlığı kullanılmış, boşanmak, evi terk etmek isteyen iki kadının cinayet haberine yer verildiği görülmektedir. Benzer şekilde sadece cinayetin anlatıldığı haber metni "*Sevgilisini öldürdü*" üst başlığı atılan "*Vahşetin günü yok*" (9.Mar.16) haberi verilmiştir. Kadına şiddetle ilgili yayınlanan benzer bir haberde "*Şiddet Bitmiyor*" üst başlık kullanılmış, "*Karısını ve kızını bıçaklayıp kaçtı*" (9.Mar.19) başlığı kullanılmıştır. Haberde 'dini nikâhlı eş' ve 'şüphe yüzünden' tartışılar gibi ifadeler bulunmaktadır.

Kız çocuklarının şiddeti öğrenerek, kabul ederek büyüdüğü hakkında yapılan bir haber yayınlanmıştır. Yayınlanan haberde "*Kız Çocuğu İlkokulda Şiddeti Kabulleniyor*" (9.Mar.2020) başlığı atılmıştır. Haber metninde "*Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu araştırmasına göre, kız çocukları daha ilkökul yıllarında 'Ben şiddete maruz kalabilirim' kabullenmesi yaşamaya başlıyor. Erkek ise 'şiddet uygulayabilirim' algısıyla büyüyor...' açıklamasına yer verilmiştir. Böylelikle gazete, Kadınlar Günü adına kadınların şiddetle çok erken tanışıp kabul ettiği sorununa yer verdiği görülmektedir.*

3.3.1.4. İnsan Haklarına Dayalı Kadın Haklarının Tartışılmasına Yönelik Temsil

¹⁴⁷ Temsili fotoğraf kullanımı gazetecinin toplumsal sorumluluğunda olan bir konudur. Temsili fotoğraf kullanımında dikkatli olunması gerekmektedir. Kadına yönelik şiddet ve cinsel saldırı suçlarına ilişkin haberlerde temsili fotoğraflarda utançla yüzünü kapatmış kadın fotoğrafı ya da benzeri direkt ilgisi bulunmayan fotoğraf kullanılmamalıdır. Bu tarz temsili fotoğraf kullanımı asıl sorunun odağından çıkılmasına ve haberdeki kadını tüketim nesnesi haline getirmektedir. (daha fazla bilgi için bkz: *Tüm Boyutlarıyla İnternet Haberciliği* Berrin Kalsın 2017;170)

"*Artık Kadının Adı Var*" (9.Mar.12) haberi manşet olarak girilmiştir. Haberin metninde Ailenin korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi ne dair kanun Tasarısı'nın kabul edilmesi yazılmaktadır. Kadınlara verilen haklara dair yani kanun düzenlemesi haberleştirilmiştir. Metinde "*Şiddet uygulayan veya uygulama ihtimali bulunan kişiler evinden ya da bulunduğu yerden uzaklaştırılacak*" şeklinde yeni yasa hakkında bilgi verildiği görülmektedir. Haberde kullanılan temsili fotoğrafta ise bir kadını döven erkek görseli kullanılmıştır. Dolayısıyla haberin içeriğine uygun olmayan bir temsili fotoğrafın kullanıldığı görülmektedir.

"*Kadının Emeğinin Karşılığı Yok Üst*" başlığı atılan haberde "*İşlerin Çoğunu Ücretin Azını Alıyorlar*" (8.Mar.17) ana başlığı kullanılmıştır. Haberde ise kadınların dünyadaki işi yüzde 66'sını yaptığı ancak toplam gelirin yüzde 10'una sahip olduğu, erkeklerden ise yüzde 20 daha az kazandığı haberi verilerek kadınların ekonomik yönden eşitsiz durumu medyaya taşınmıştır. Benzer şekilde kadınların ekonomik sıkıntılarına yer verilen başka bir haber "*Az Kazanıp Çok Vergi Ödüyorlar*" (8.Mar.18) haberidir. Metinde TÜRKONFED tarafından hazırlanan rapor haberleştirilmiştir. Rapora göre 2007'de yüzde 23 kadın işgücü oranı 2016'da 32,4'e yükselmiştir. Ancak 2002-2013 yılları ortalamasına göre kadınlar erkeklerden yüzde 12 daha az ücret almaktadır. Bu bağlamda gazete, kadınların eşit ücret almaması sorununu göstermektedir.

"*Eşitsizliğin giderilmesi 100 yıl zaman alacak*" (8.Mar.19) başlıklı haberde ise Dünya Ekonomik Forumu tarafından açıklanmış olan Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporu'na göre eşitsizliğin giderilmesinin 100 yıl zaman alacağını öngörülmesiyle ilgilidir. Haberde, Zorlu Holding'de yönetim kurulu üyesi olan Selen Zorlu Melik'in açıklamalarına yer verilmiştir. Ekonomiyle ilintili verilen diğer bir haber ise büyük fotoğraflarla desteklenmiş olan "*Karadeniz Kadını Her Mevsim Çalışkan*" (8.Mar.19) başlığı kullanılan araştırma haberidir. Metne göre TÜİK en fazla çalışan kadınların Karadeniz bölgesinde yaşadığı saptanmıştır. Buna göre Karadeniz'de yaşayan kadınlar genç yaşta çalışmaya başlamakta ve yaz kış çalışmaya devam etmektedirler.

3.3.1.5.Kadın Odaklı Haberler İle Temsil Edilmesi

"*Kadının Zaferi*" (8.Mar.15) başlıklı haber sürmanşet olarak verilmiştir. Haberin metninde bir kadının hikâyesine yer verildiği görülmektedir. Haberde eşini

yurtdışında tuzağa düşürülmesine karşı eylem yapan ve dernek kuran bir kadının hak mücadelesi anlatılmıştır. Bu mücadele sonunda 130'a yakın Türk mahkûmun özgürlüğe kavuştuğu vurgulanmış siyasilerin desteği de haberde yer verilmiştir.

"*Tahliye sonrası için hazırlanıyorlar*" üst başlığı atılan "*Parmaklıklar Ardında*" (9.Mar.17) başlıklı haberde Bakırköy Kapalı cezaevinde yatan 900 kadın ve 59 çocuğun yaşadığı sıkıntılar dile getirilirken, kadınların ve çocukların eğitildikleri de vurgulandığı görülmektedir. Kadınlar Gününde cezaevindeki kadınlarla röportaj yapan gazete, boncuk atölyesinde çalışan mahkûm bir kadının "*Bir buçuk aydır annemle beraber cezaevindeyim. Hayatımda ilk defa incik boncukla uğraştım. Burada kalan suç işleyen insanlar cani değil, hepsinin bazı sebepleri var*" söylemine yer vermiştir. Türkiye Gazetesinin yayınladığı araştırma haberlerinden birisi de "*Kadın İstihdamında Hedef Yüzde 41*" (9.Mar.17) başlıklı ekonomi haberidir. Yapılan haberde kadınların hem işiyle hem de eşiyle birlikte olmak istedikleri, yapılan anketle yüzde 53 oranında kadının ailesiyle işini aynı anda yürütmek istediği belirtilmiştir. Yapılan araştırma verilerinden bazı sonuçlar ise şöyledir; 1 milyon 689 esnafın 257 bininin kadın olduğu, 915 bin kadının ise işletmelerde ortak olduğu yönündedir.

2020 yılında yayınlanan gazetede, tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 ile ilgili haberler yapıldığı, Dünya Kadınlar Günü adına sadece bir haber yapıldığı görülmektedir. Yayınlanan haber metnine "*8 Mart Anma Günü Olmalı*" (8.Mar.20) başlığı kullanılmış, haber metninde şu ifadeler yer verilmiştir; "*Milletvekili Sevda Erdan Kılıç "8 Mart, acı bir olayın yaşandığı anma günü olarak değerlendirilmelidir. Son yıllarda neredeyse sevgililer günü havasına çevrildi"*.

"*8 Mart, Büyük Bir Acının Yıl Dönümüdür*" üst başlığı atılan "*Acı Bir Günü Panayıra Çevirdik*" (9.Mar.20) başlıklı haberde, 8 Mart'ın tarihçesine değinerek, kutlama değil anma günü olması gerektiği vurgulanmıştır.

Türkiye gazetesinin son on yıldaki Kadınlar Gününe ilişkin yayınlanan haberlerde, kadını şiddetle birlikte sundukları ve kadınları belirli toplumsal cinsiyet kodları üzerinden temsil ettikleri görülmektedir. Diğer yandan gazete, kadınların eylemlerine neredeyse hiç değinmemiş, verilen eylem haberlerini ise siyasiler ile sunmuştur.

3.4.1.Yeniçağ Gazetesinin Analizi

Yeniçağ gazetesi 2002 yılında yayın hayatına başlamıştır. Logosunda Atatürk fotoğrafı bulunan gazetenin internet sayfasında *"Bu Memleket Tarihte Türk'tü, Bugün De Türk'tür Ve Ebediyen De Türk Olarak Yaşayacaktır. Türkiye Türklerindir"* sloganı görülmektedir. Gazetenin imtiyaz sahibi Ahmet Çelik'tir.

Yeniçağ gazetesi incelemesinde Kadınlar Günü'ne ilişkin haber sayısı oldukça düşüktür. Ancak gazete kadın haklarına yönelik eleştirisini karikatürler aracılığıyla göstermektedir. Gazetede bulunan 8 Mart Dünya Kadınlar Günü haberleri ve karikatürler ayrı şekilde incelenecektir. Gazetenin arşivinin bozulması ve COVID-19 nedeniyle sadece ilk sayfadaki haberler ve <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/> adresindeki haberler incelenmiştir.

Toplam karikatür sayısı 18'dir. Kadınlar Günü odaklı karikatür sayısı 10 olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada Kadınlar Günü adına yayınlanan 10 karikatür de incelenecektir. Karikatürler Cilalı Taş Devri adıyla çıkartılmakta olup Emre Ulaş tarafından çizilmiştir. Yeniçağ gazetesi 8 Mart 2015 tarihine kadar 8 Mart Kadınlar Günü adına karikatür yayınlamıştır. İncelenen haberler 08.03.2020 tarihi ve sonrasına aittir.

Tablo 4:Yeniçağ Gazetesi

TEMALAR	İNCELENEN HABER SAYISI
Kadın hareketinin eylemsel boyutuyla temsili	4
Kadının toplumsal cinsiyet kodlarına uygun olarak temsili	4
Kadın sorunlarının şiddete indirgenmesine dayalı temsili	2
İnsan haklarına dayalı kadın haklarının tartışılmasına yönelik temsil	2
Kadın Odaklı Haberler İle Temsil Edilmesi	-

3.4.1.1.Kadın Hareketinin Eylemsel Boyutuyla Temsil Edilmesi

Yeniçağ gazetesinin internet sitesinde yayınlanan haberde kadınların yapmış olduğu eylem haberi yayınlanmıştır. Habere *"Kadınların yürüyüşüne polis müdahalesi"* (8.Mar.19) başlığı atılmış, kadınlara polis müdahalesi olduğu fotoğraflarla desteklenmiştir. Yazılan haber metninde İstiklal Caddesinde gerçekleştirilen eyleme polis müdahalesi olduğu, kadınların gözaltına alındığı bilgi verilmiştir. Kadın yürüyüşlerine oldukça az yer veren yeniçağ, benzer şekilde polis müdahalesi ile sonuçlanan bir kadın eylemine yer vermiştir. *"Kadınlar Taksim'e Alınmadı"* (8.Mar.20) başlıklı haberde İstiklal Caddesinde yürüyüş yapmak isteyen kadınlara izin vermeyen kolluk güçlerinden bahsedilmektedir. Haber herhangi bir taraflı dil ile verilememiş, sadece polisin izin vermediği bilgisi verilerek haber noktalanmıştır.

Gazetenin ilk sayfasında yer alan *"Mecliste Protesto"* (9.Mar.11) başlığı sürmanşet olarak verilmiş, muhalefet partiden olan kadınların siyah çelenk bırakması haberleştirilmiştir. Öldürülen kadınlar adına siyah çelenk üzerine Yaşam hakkı istiyoruz" yazısı görülmektedir. Haber fotoğrafı oldukça büyük verilmiş olup siyasi kadın vekil fotoğrafta görülmektedir.

Yeniçağ gazetesinin incelenen son gazetesinde *"Kadınlar 'Kapıları Açın' eylemi yaptı"* (9.Mar.20) haberi yayınlanmıştır. Haberde ülkemizde sığınmacı statüsünde yaşayan Suriyelilerin, Pazarkule sınırında eylem yapması yer almaktadır. Suriyeli kadınların Dünya Kadınlar Günü'nde çocukları ile birlikte sınıra yürümesi ve Türkçe, Arapça, Yunanca dövizlerle eylem yaptığı bilgisi verilmiştir.

3.4.1.2.Kadının toplumsal cinsiyet kodlarına uygun olarak temsili

Yeniçağ gazetesinin siyasi aktörlerin söylemlerine yer verdiği ancak görselde muhalif parti başkanının bir kadına karanfil verirken görüntüsü kullanılmıştır. *"Kemal Kılıçdaroğlu; Davutoğlu'na Alternatif arıyorlar"* (8.Mar.15) başlığı ile manşet olarak verilen haberde "kadınlar gününü kutladı" alt başlığı altında haberin aktörü olan siyasinin fabrika işçisi kadınlara çiçek vermesi de habere taşınarak bağlamdan kopuk bir haber verilmiştir. Benzer bir şekilde yayınlanan *"Kılıçdaroğlu: Kadına yönelik Şiddeti AKP körükledi"* (8.Mar.16) haberinde ise dönem muhalif liderinin dönem hükümetine karşı söylem haberine yer verilmiştir.

"*Kadın Askerler Kutlama Yaptı*" (9.Mar.18) başlığı kullanılan haberde ellerinde balonlarla kutlama yapan kadınların fotoğrafı paylaşılmıştır. Haberde Kadınlar Günü adına Emekçi ifadesi kullanılmıştır. İlk kez kadın astsubayların törene katılması, "*kadın askerler büyük ilgi gördü*" ifadesiyle askerliğin erkeklere özel bir durum olduğu ve kadınların bu mesleği yapmasıyla ilgi görmesi üzerinde durulmuştur. Gazetenin 'emekçi' ifadesi kullandığı ancak siyasi bir söylem haberi olan "*Türkiye Böyle Tablo Görmedi*" (9.Mar.19) manşet haberinde, dönem ana muhalefet parti liderinin Kadınlar Günü adına fabrika işçisi kadınları ziyaret etmesi haberleştirilmiştir. 2019 yılında ülkede gerçekleşen olan seçim nedeniyle siyasi haberlere ağırlık verildiği görülmektedir. Haberde siyasi liderin kadınlara karanfil dağıtırken çekilmiş olan fotoğrafı kullanılmış, kadınlara çiçek dağıtılması olumlu bir durum olarak gösterilmiştir. Aynı sayfada manşet olarak verilen diğer haberde de Kadınlar Günü ana tema olmaktan çıkmıştır. "*Mutfağı Yakana Cezayı Siz Verin*" (9.Mar.19) başlığı kullanılan haberde dönem muhalefet partililerinden siyasi bir liderin, 8 Mart Dünya kadınlar Günü adına İstanbul'da etkinliklere katıldığı bilgisi verilmiştir ancak haberin genel teması Kadınlar Günü değildir.

3.4.1.3.Kadın Sorunlarının Şiddete İndirgenmesine Dayalı Temsili

Yeniçağ gazetesinin internette yayınlamış olduğu "*Baro Başkanı Kadın Avukatı Kürsüden İtti*" (8.Mar.17) başlıklı haber yayınlanmıştır. Haber metninde Mersin Barosunda yaşanan kürsüde konuşma yapan avukat kadının, Baro Başkanı olan bir erkek tarafından itilerek kürsüden indirilmesi yazılmıştır. Kadın haklarını savunmak isteyen avukatın söyleminden rahatsız olan baro başkanı, 09.03.2017'indeki haberde bu eyleminden rahatsız olmadığını ve kadının bunu '*hak ettiğini*' söylemiştir.

3.4.1.4.İnsan Haklarına Dayalı Kadın Haklarının Tartışılmasına Yönelik Temsil

"*Suudi Arabistan kadını Dünya Kadınlar Günü'ne yeni haklarla girdi*" (8.Mar.18) başlığı atılan internette yayınlanan haberde, İran'da kadınların aldığı haklar yazılmıştır. Haber başlığında Suudi Arabistan'da kadınların hak mücadelesi sonucunda kadınların ehliyet almasına ve araç sürmesine izin verildiği yazılmıştır. Dünya'da araç kullanımının kadınlara yasak olduğu tek ülkenin olan Arabistan

olduğu vurgulanan haberde kadınların dünya ülkelerine oranla çoğu temel hakkı geç aldıkları da belirtilmiştir. Kadınların oy hakkı 2015 yılında verildiği, spor maçını izleme hakkını ise 2018 yılında elde ettiği görülmektedir. Arabistan'da hala kadınların elde edemediği, tek başına seyahat gibi temel haklarının olmadığı da haberde verilmiştir.

"Küresel Büyümeye Çalışan Kadın Dopingi" (9.Mar.16) başlıklı haberde, OECD raporuna göre kadınlara verilen ücret eşitsizliğinde ilk sıralarda yer almaktayız. Haber metnine göre, kadınların çalışma hayatına dâhil edilmesi küresel büyümeye büyük katkı sağlayacağı yönünde bir araştırma haberine gazetenin ilk sayfasında yer verilmiştir.

3.4.1.5.Kadın Odaklı Haberler İle Temsil Edilmesi

Bu tema altında haber çıkmamıştır.

3.4.1.6.Yeniçağ Gazetesi Karikatür Analizi

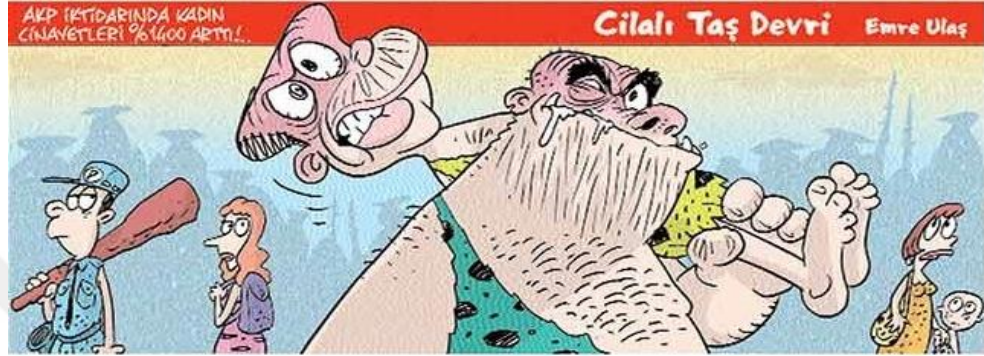
Yeniçağ gazetesi Kadınlar Günü'ne dair son 10 yıldaki verileri az olmasına karşın gazetede karikatürlerle Türkiye'deki kadınların Kadınlar Günü'ndeki durumunu eleştirmiştir.

Karikatür Türk Dil Kurumuna göre, "*İnsan ve toplumla ilgili her tür olayı konu olarak abartılı bir biçimde veren, düşündürücü ve güldürücü resim*" anlamına gelmektedir. Karikatür, mizah aracı olmasına karşın gazetelerin ideolojik araçları haline gelmişler ve eleştiri amacıyla kullanılmışlardır. Yeniçağ gazetesinin, Kadınlar Günü'nde kadınlara yönelik toplumsal yaşamdaki eşitsiz durumu eleştirmek adına karikatürleri kullandığı görülmektedir.

Şekil 4: 8 Mart Klasîği

08.03.2011 yılında yayınlanan karikatürde, taş devrinden olan erkek karakter, kadın karakterin saçlarından tutmuş görünüyor. Karikatürde "*8 Mart Klasığı*" başlığı kullanılmıştır. Eleştirilen tutum dönem aileden sorumlu bakanı, polis ve yargıdır. Kadın karakteri elinde tutan erkek karakter şarkı söylemekte ve elinde sopa bulundurmaktadır. Çizilen bakan, polis ve yargı temsilleri bunu hoş gören tavırla çizilmiştir.

Şekil 5: AKP İktidarında Kadın Cinayetleri %1400 Arttı

8 Mart 2012 tarihinde yayınlanan karikatürde dönem cumhurbaşkanı, kaba görüntüsü olan bir taş devri erkek karakter tarafından taşınmaktadır. Arka planda birisi çocuklu iki kadın ve polis çizilmiştir. Atılan başlık *AKP iktidarında kadın cinayetleri %1400 arttı* şeklindedir.

Şekil 6: Yazısız

8 Mart 2013 tarihinde yayınlanan karikatürde Türkiye haritasını silkeleyen 3 kadın karakter çizilmiştir. Düşen erkek karakterler görülmektedir. Kadın karakterler oldukça sinirli şekilde çizildiği görülmektedir. Kadınların ataerkil düzenden ülkeyi temizleme isteği anlatılmaktadır.

Şekil 7: Kadın Erkek Eşitliği fitrata Ters

8 Mart 2015 tarihinde yayınlanan karikatürde 2014 yılında Kadın ve Demokrasi Derneği'nin düzenlediği I. Uluslar arası Kadın ve Adalet Zirvesi'nde dönem cumhurbaşkanı tarafından söylenmiş olan "Kadın erkek eşitliği fitrata ters" söylemi eleştirilmektedir. Karikatürde taş devrinden olan bir erkek karakterin "*Kadın erkek eşitliği fitrata ters*" derken sopasıyla koştuğu çizilmiştir.

Şekil 8: 8 Mart Kadınlara Bırakılamayacak Kadar Önemli Ahmet

Yeniçağ Gazetesinin 08.03.2016 tarihinde yayınladığı karikatürde dönem cumhurbaşkanı ve başbakanı çizilmiştir. Çizimde dönem cumhurbaşkanı "*8 Mart kadınlara bırakılmayacak kadar önemli Ahmet... Gözünü dört aç*" derken görüntülenmektedir. Arka planda eylem yapan kadın karakterler görünmektedir.

Şekil 9: İkisi Bir Arada

08.03.2017 tarihinde yayınlanan karikatürde iki kadın karakter ellerinde pankart ile görülmektedir. Pankartlarda 8 Mart Kadınlar Günü ve 16 Nisan'da yapılacak olan referandumla ilgili söylemler bulunmaktadır. Kadınlar mutlu çizilmiştir.

Şekil 10: Kadınlar Günü'nün Kutlu Olsun

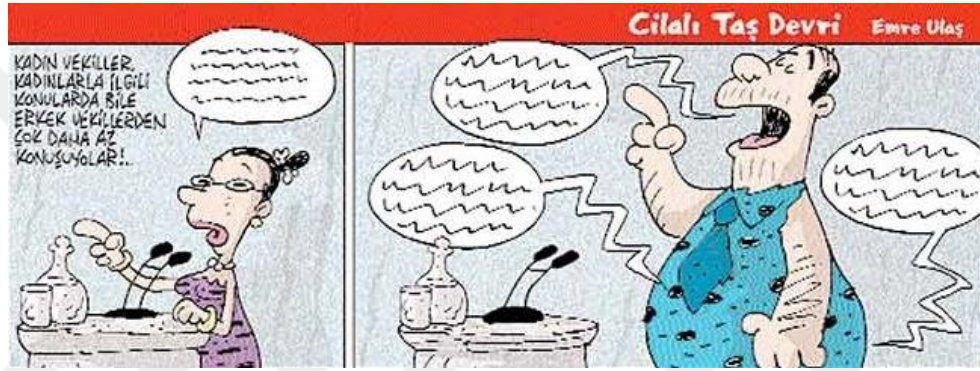
2018 yılında yayınlanan 8 Mart gazetesinde ise taş devrinden bir adamın şekerle bir kız çocuğuna "Kadınlar Günü'nün Kutlu Olsun!" dediği görülmektedir. Çocuk yaşta evliliği eleştiren karikatürde erkek mağara adamı olarak çizilmiştir.

Şekil 11: İyi Bir Bahar Temizliği Şart

08.03.2019 yılında yayınlanan karikatür, 2013 yılında yayınlanan karikatürle aynıdır. Sadece erkek karakterler çizilmemiştir. Kadınlar Türkiye'yi ellerinde halı dövmüçülerle temizlemektedirler. Karikatüre "*İyi Bir Bahar Temizliği Şart*" başlığı atılmıştır.

Gazetenin 08.03.2014 tarihinde yayınladığı karikatür Türkiye'de yapılan seçimlere yönelik olduğu için çalışmada yer almamıştır. Gazetenin 9 Mart tarihinde yayınladığı sayılarda ise 2011-2020 arası 10 yıl içerisinde toplam 8 karikatür yayınladığı tespit edilmiştir. Bu karikatürlerin yalnızca ikisinin Dünya Kadınlar Günü'ne yönelik olduğu görülmektedir.

Şekil 12: Yazısız

09.03.2012 tarihinde yayınlanan karikatürde az konuşan kadın karakter ve çok konuşan bir erkek karakter çizildiği görülmektedir. Karikatür açıklamasında "*Kadın vekiller kadınlarla ilgili konularda bile erkek vekillerden çok daha az konuşuyorlar!*" yazılmıştır. Burada mevcut siyasal düzendeki eril hâkimiyetin kadın hakları konusunda kadınlardan daha çok söz alması eleştirilmektedir.

Şekil 13: Kadınlar Günü'nde En Büyük Destek Yine Erkeklerden

Yeniçağ gazetesinin 9 Mart 2016 tarihinde yayınlamış olduğu karikatürde, kadın ve erkek karakter görülmektedir. İlk karede kadına çiçek uzattığı görülen ikinci karede ise birbirlerine yakın olan çift olarak çizilmişlerdir. Karikatürün başlığında *"Kadınlar Günü'nde en büyük destek yine erkeklerden!"* söylemi kullanılarak kadınların, kadın hakları konusunda eylemsizliği eleştirilmiştir.

3.5.1.Cumhuriyet Gazetesinin Analizi

Cumhuriyet, 8 Mayıs 1924 yılında Atatürk'ün yakın arkadaşlarından birisi olan Yunus Nadi tarafından kurulmuştur. Gazetenin o yıllardaki kuruluş amacı hilafete karşı cumhuriyeti savunmak, cumhuriyeti halka sevdirmek ve benimsetmek amacıyla kurulmuştur.¹⁴⁸ Günümüzde, Cumhuriyet Vakfına ait günlük olarak ulusal gazete olarak yayınlanmaktadır.

Bu çalışmada Cumhuriyet Gazetesinin birinci sayfaları ve internet sitesi üzerinden yayınlanan Kadınlar Günü'ne ait örnek 34 haber incelenmiştir. Haberlerde kadınlar genel olarak eylem haberlerinde sunulmakta olup, Emekçi Kadınlar Günü ifadesinin en çok Cumhuriyet gazetesi tarafından kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 5: Cumhuriyet Gazetesi

TEMALAR	İNCELENEN HABER SAYISI
Kadın hareketinin eylemsel boyutuyla temsili	12
Kadının toplumsal cinsiyet kodlarına uygun olarak temsili	-
Kadın sorunlarının şiddete indirgenmesine dayalı temsili	10
İnsan haklarına dayalı kadın haklarının tartışılmasına yönelik temsil	10
Kadın Odaklı Haberler İle Temsil Edilmesi	2

3.5.1.1.Kadın Hareketinin Eylemsel Boyutuyla Temsil Edilmesi

¹⁴⁸ Hıfzı Topuz, Türk Basın Tarihi II. Mahmut'tan Holdinglere (2003, Remzi Kitabevi,İstanbul) s.162

Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan eylem haberlerinde oldukça eleştirel bir dil kullanılmaktadır. Gazetenin ideolojik yapısı nedeniyle kadın eylem haberlerinde dönem iktidarına karşı eleştirel bir dil kullanıldığı görülmektedir. Eylem haberlerinde sıklıkla 'emekçi' ifadesine yer verdiği görülen gazete, kadınların şiddet, kadın cinayetleri gibi kadınların ülkemizde yaşadıkları temel hakları adına yapmış olduğu eylemlere olumlu bir dille sunduğu da görülmektedir. Cumhuriyet gazetesi, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü adına gerçekleştirilen eylem haberlerine genellikle ilk sayfada yer verdiği görülmektedir.

"*Şiddeti Protesto*" (8.Mar.11) başlığı atılan haberde Gaziantep Demokratik Kadın Platformu tarafından düzenlenen yürüyüş haberleştirilmiştir. Haberde yüzlerce kadının katıldığı ve erkeklerin de destek verdiği bilgisi verilmiştir. Cumhuriyet gazetesinin ilk sayfasında büyük boy bir kadın eylemi fotoğrafıyla servis edilen haberde "*Kadınlar Günü Neyimize!*" (9.Mar.11) aşlığı atılan eylem haberinde "*emekçi kadınlar günü*" ifadesi kullanıldığı görülmektedir. Haber metninde kadınlar gününde kadınların yaşanan taciz ve tecavüzlerin bitmediğini kadınların tüm haksızlıkları adına protesto yaptığı söylenmektedir. Gazete haberin devamında muhalif bir söylem geliştirmiş, iç sayfalarda devamı verilen haberde dönem bakanlarının kadınlara yönelik söylemleri eleştirilmiştir.

"*Sevgiye Evet, Şiddete Hayır*" (9.Mar.13) başlığı atılan haberde, kadınlar günü eylemi gazetesinin ilk sayfasında manşet olarak verilmiştir. Kadınların eyleminden bir fotoğrafla servis edilen haberde, kadınların "*Şiddete hayır*", "*Emeğimize, bedenimize ve kimliğimize sahip çıkıyoruz*" "*kimsenin namusu olmayacağız*" sloganları ile yürüdükleri bilgisi verilirken, Hatay'da kadınlara polis müdahalesi olduğunu da yazılarak kadınların eylem yapmasının önündeki engellerde aktarılmaktadır.

"*Meydanlardayız*" (9.Mar.14) başlığı atılan haberde arkasında polis olan eylemci bir kadın fotoğrafı büyük boy olarak gazetesinin ilk sayfasında verilmiştir. "*Kadınlar, Ankara'da TOMA ve helikopter nezaretinde yürüdü.*" İfadesine yer verilen haberde kadınların kolluk güçleri ile birlikte eylem yaptığı bilgisi verilmektedir. Aynı sütunda yer alan eylem haberine "*Kadınlar 'İnadına Özgürlük' Dedi*"(9.Mar.14) başlığı atılarak Paris'te gerçekleştirilen kadınların çıplak eylemine yer verilmiştir. Haberin devamında dönem iktidarına yönelik eleştiride bulunurken İHD'nin raporuna

göre "Türkiye'de 2013 yılında 268 kadın öldürüldü, 185 kadın darp edildi, 245 kadına tecavüz edildi, 58 kadın intihar etti" söylemiyle Türkiye'deki 2013'de kadınların durumunu özetlemişlerdir. Bu çerçevede gazete, eylem haberi içerisinde kadına yönelik şiddeti de gözler önüne sermiştir. *"#DİRENKADIN"* (9.Mar.14) başlığı atılan haber metni gazetenin tam sayfa 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'ne ayırdığı sayfada verilen bir eylem haberidir. Haberde kadınların Ankara'da yapmış oldukları eylem yer almaktadır. Gerçekleştirilen kadın eyleminde kadınların *"Tacize, tecavüze şiddete son seks işçiliği değil yoksulluğu bitirin"...* yazılı dövizleri taşıdıkları yazılmış kadınların erkek egemen sistemi ve fuhşa sürüklenme durumunu eleştirildiği aktarılmaktadır. Diğer yandan haberde dönem hükümetinin 3 çocuk çağrısı eleştirilmiş *"3 çocuğa kanmadık, kuluçkaya yatmadık"* dövizini taşıdığı da haberde yer verilen ayrıntılardan olmuştur. Haber metninde polise karşı direnen kadınların fotoğrafı ile öldürülen kadınların fotoğrafları ile gerçekleşen eylemden kareler gösterilmektedir. Benzer bir eylem haberi de aynı sayfada yer almıştır. Habere *"Bugün de Biber Gazı"* (9.Mar.14) başlığı atan gazete, Gezi Parkı'nda açıklama yapmak isteyen kadınların polis tarafından engellenmesi ardından polisle yaşanan arbede aktarılmış, haberde şu ifadelerle yer verilmiştir; *"Gezi Parkı'nın merdivenlerinde açıklama yapmak isteyen Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu üyesi kadınları da polis kalkanlarıyla iterek uzaklaştırdı. Kadınlarla polis arasında arbede yaşandı"*. Polis müdahalesi ve yasaklarla eylemin anıldığı başka bir haber ise *"Kadınlar Günü'nde yine utanç, yasaklar ve ayrımcılık var"* (9.Mar.16) başlıklı haber olmuştur. Haberde ara başlık olarak *"özgürlük ve barış çılgılığı"* kullanılmıştır.

Gazetede manşet olarak verilen *"Alanlarda Kadın Sesi"* (9.Mar.17) haberi kadın eylemi haberidir. Haberde Dünya kadınlar günü adına İstanbul Taksim'de yürüyüş yapan kadınların haberi verilmiş, haberde büyük boy fotoğraf kullanılmıştır. Haberde muhalif bir anlatım söz konusu olup, polis müdahalesi ve gözaltına alınan 5 kadın olduğu da yazılmaktadır. *"Umut Kadınlarda"* (8.Mar.18) başlığı atılan eylem haberine *"hakları gasp edilmek istenen kadınlar OHAL döneminde de direnişlere devam ediyor"* üst başlığı kullanıldığı görülmektedir. Haber metninde *"kadına şiddetin arttığı, devlet eliyle haklarının alınmaya çalışıldığı evde oturmaları için politikalar üretildiği ve KHK'lerde yaklaşık 40 bininin işsiz bırakıldığı OHAL"*

döneminde kadınlar mücadeleye ara vermiyorlar. 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü'nde yine seslerini yükseltiyorlar" yazılmıştır Bu bağlamda Kadınlar Günü muhalif habercilik adına kullanıldığı görülmektedir. Emekçi Kadınlar ifadesi haber metninde kullanıldığı görülmektedir. "*Baskı varsa direniş bakidir.*" (9.Mar.18) Başlıklı eylem haberi büyük boy fotoğrafla sunulduğu görülmektedir. Haber metninde kadınların eylem yaptığı, 3 ayrı dilde açıklama okunduğu bilgisi verilmiştir. Kadınların "*Kes sesini diyanet*" söylemine yer verilmiş, haber muhalif bir dille verilmiştir. Aynı haberin yanında verilen başka bir haber metninde "*Elleri Bedenimizde*" (9.Mar.18) başlıklı haberidir. Dönem iktidarının eleştirildiği "*İktidarın bedenimizde dokunmadığı yer kalmadı...*" söylemine yer verildiği görülmektedir. Benzer çerçevede kurgulanan "*Kadın Korkusu*" (9.Mar.19) başlıklı haberde kadınların eylemlerine yer verildiği görülmektedir. "*Sert Müdahale*" ara başlığında kadınların yürüyüşüne karşı gerçekleştirilen polis müdahalesi anlatılırken, "*Yiğit Kadınlar*" ara başlığında ise Flormar markasının 297 gündür direnen kadın işçiler anlatılmıştır. Haberde büyük boy fotoğraf kullanıldığı ve "emekçi kadın" ifadesinin bu haberde de kullanıldığı görülmektedir.

3.5.1.2.Kadının Toplumsal Cinsiyet Kodlarına Uygun Olarak Temsili

Cumhuriyet gazetesinin 8 ve 9 Mart tarihli 2011-2020 yılları arasında yayınladığı haberlerde kadınların toplumsal cinsiyet kodlarına uygun olarak temsil edildiği haber tespit edilmemiştir.

3.5.1.3.Kadın Sorunlarının Şiddete İndirgenmesine Dayalı Temsili

"*Erkekler 8 Mart'ı Kutladı*" (9.Mar.11) üst başlık kullanılan haberde 4 ayrı alt başlık altında kadınlara uygulanan şiddetin boyutları ele alınmıştır. Ele alınan haberlerde kadınların nasıl öldürüldüğü ve yaralandığı, öldüren/yaralayan kişilerin kadınlara yakınlıkları ile ayrıntılı bir şekilde vermiştir. Cumhuriyet gazetesi haberde kullandığı dil ile kadınların yaşadığı bu durumu eleştirir niteliktedir. Kadınların yaşadıkları şiddet sonrası kolluk güçlerinden yardım istediklerini ancak bunun yeterli olmadığı bilgisini vererek kadınların yeterince korunamadığını ifade etmektedir. Gazetenin kadına yönelik şiddet hikâyesine yer vermiş olduğu başka bir haber "*Dünya Emekçi Kadınlar Günü*" (8.Mar.13) başlığı kullanıldığı görülmektedir. İki alt başlıkta kadınların ekonomik ve bedensel sömürsü yer almaktadır. Verilen ilk

haberde *"Ben Seksek Oynarken Görücü Geldi"* başlığı kullanılmış, *"40 yıl boyunca şiddet gördüğü eşinden boşandıktan sonra kurtulamamış"* ve *"Piri, haklı olarak soruyor: Devlet hangi aileyi koruyor"* ifadesine yer verilmiş böylelikle Ümmüsün Piri'nin hikâyesine yer verilirken şiddetle birlikte iktidar da eleştirilmektedir. Gazetede benzer şekilde çocuk gelin konusu 2014 yılında da bir kadın hikâyesi üzerinden anlatılmaktadır. *"Elektrik Borcunu ödemek için okula bile yollamadığı 14 yaşındaki kızını evlendirecek"* üst başlığı taşıyan *"8 Mart'ta bir Türkiye gerçeği"* (8.Mar.13) başlıklı haberde Şanlıurfa'da kızlarını borç karşılığı evlendiren bir aile anlatılmaktadır. *"Çalışamadığı için elektrik borcunu ödeyemeyen Hamet Ay, iddiasına göre 2011 yılında o dönem 13 yaşında olan kızı N.'yi 4 bin lira başlık parasıyla kızından 7 yaş büyük birisiyle evlendirdi"* açıklamasına yer verilmektedir. Haberin devamında aynı kaderi yaşamak istemeyen kardeşin ifadesine de yer vererek 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde çocuk gelin sorununa değinmiştir. çocuk gelin konusunda yayınlanan başka bir haberde ise *"Bu Fark Niye"* (9.Mar.20) başlığı kullanılmış, dünyada her yıl 2,5 milyon kız çocuğunun 16 yaşından önce bebek sahibi olduğu ve dakika 23 kızın da evlendirildiği bilgisi verilmiştir. Ayrıca kadınların erkeklerden daha az ücret aldığı da yazılarak kadınlara karşı yapılan ekonomik şiddetten söz edilmiştir.

Gazetede kadına yönelik şiddet konusunda verilen diğer bir haber ise *"Başını Açtı Dayak Yedi"* (9.Mar.13) başlığı atlan, dini ideolojik söylemlerle verilen haber bulunmaktadır. Haberde Ankara'da gerçekleşen bir şiddet öyküsü aktarılmaktadır. Yazılan haber metninde, *"bir kadın, başını açtığı için kocası tarafından şiddet gördü. 'başını kapat' bakılarına dayanamayan iki çocuk annesi kadın boşanma davası açtı"* söylemiyle haberde eril şiddet dile getirilmektedir.

Gazetede manşet haberde *"Kadına Cehennem"* (8.Mar.16) başlığı atılan üst başlıkta ise *"Türkiye kadınlar için giderek daha da yaşanmaz hale geldi: Hakaret şiddet ölüm kol geziyor..."* ifadesi kullanılmıştır. Haber metninde iki kadının yaşadığı şiddet anlatılmaktadır. Kadınların fotoğrafları verilen haberde kadınların mağdur kimliği ile öne çıkartıldı görülmektedir. *"Kadınlar Vazgeçmez"* (8.Mar.17) sürmanşet olarak verilen haberde 4 ayrı kadının hayat hikâyesi verilmiştir. Haberin üst başlığında *"Türkiye'de kadınlar erkek egemen sistemin olumsuzluklarına karşın hayatlarına sahip çıkmak için mücadeleyi sürdürüyor"* söylemi kullanılmıştır. Haber

metninde kadınların yaşadığı taciz, tecavüz, ekonomik ve psikolojik şiddet anılmış, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun raporuna göre son yedi yılda 1673 kadın öldürüldüğü yazılmıştır. Bu bağlamda haber metni kadınların sorunlarına değinmekte ve sayısal verilerle desteklemektedir.

İstanbul Bilgi Üniversitesinde kadınlar günü kutlamasında gerçekleşen olayın anlatıldığı haberde *"Tekbirli Saldırı"* (9.Mar.17) başlığı kullanılmıştır. Haberde darp edilen kadının fotoğrafı kullanıldığı görülmektedir. Haber metninde Kadınlar Günü'ne karşı olan bir grup erkeğin dini söylemlerle saldırdığı yazılmıştır.

"CHP'li Kadın Vekillerin Raporları" üst Başlıklı *"Şiddette Korkunç Artış: Yüzde 1400"* (8.Mar.19) başlıklı haberde gazetenin muhalif çizgisi çerçevesinde 149 ülke içerisinde 130'uncu olan cinsiyet eşitliği durumu eleştirilmiş, son 7 yılda artan şiddetin yüzde 1400 olduğu vurgulanmıştır.

Gazetede yayınlanan büyük boy fotoğrafla manşete taşınan haberde *"Kadınlara Taksim'de Sert Müdahale"* (9.Mar.20) başlığı kullanılmıştır. Kullanılan fotoğrafta kadınlara müdahale eden polisler ve kadınların durumu görülmektedir. Haber metninde ülkenin dört bir yanından yürüyüş için gelen kadınların polis müdahalesine uğradığı, 30 kişinin ise darp edilerek gözaltına alındığı bilgisi verilmiştir. Haber aslında eylem haberidir ancak ana teması kadınların polis şiddetine uğraması olmuştur. Bu bağlamda haber kadınların şiddetle temsil edildiği haber örneğini oluşturmaktadır.

3.5.1.4. İnsan Haklarına Dayalı Kadın Haklarının Tartışılmasına Yönelik Temsil

Gazetenin ilk sayfasında yer alan ve manşet olarak girilen *"Alkışlanacak, Alkışla!"* (8.Mar.11) başlığı atılan haberde Kadın İşçiler Kurultayı'nda dönem başbakanını öven sloganların yazıldığı haberi yapılmış, haberin içeriğinde kadına şiddet oranlarının çoğalmasına karşın dönem hükümetinin tam tersi söylem geliştirdiğine dair dönem iktidarına karşı bir söylemle haber yazıldığı görülmektedir. Aynı haber başlığının altında verilen *"BM'den Cinayetlere Tepki"* (8.Mar.11) haberinde, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye Temsilcisi'nin 8 Mart Dünya Kadınlar Günü nedeniyle yaptığı açıklama yer almıştır. Açıklamada 4 milyona yakın

kadının okuma yazma bilmediği, 1 milyon kız çocuğunun eğitim alamadığı yazılmıştır. Ülkemizde hala devam etmekte olan töre cinayetlerine kadınların her gün kurban gittiği bilgisi de verilmiştir. "*Kadınlardan Buruk Kutlama*" (8.Mar.11) başlığı yazılan metinde, kadın cinayetlerine son demek adına İstiklal Caddesinde yürüyüş yapılacağı bilgisi verilmiştir. Son 8 yılda kadın cinayetlerinin 1400 oranında artması 2010 yılında ise 217 kadının öldürüldüğü yazılmıştır. Bu çerçevede haber, kadınların yaşam hakkı gibi en temel haklarına yönelik saldırıları da göz önüne sermiş ve haberi ilk sayfada vererek okuyucusuna sunmuştur.

"*Kadınlar Yine Unutuldu*" (8.Mar.11) başlığı atılan haberde kadınların öldürüldüğü şiddete uğradığı ve yasaların kadınları yeterince korumadığı anlatılmaktadır. Haberde kullanılan fotoğrafta yüzü sargılı ve şiddet görmüş bir kadının temsili fotoğrafı yayınlanmıştır. Haberin eleştirel bir tutumla yazıldığı, Kadın statüsü Genel Müdürlüğü tarafından Ailenin Korunması Yasasında Resmi nikâh koşulu kaldırıldığı, koruma kapsamına boşanmış, resmi evlilik olmadan yaşayan kişilerin de korunmaya alındığı ancak taslağın hala kabul edilmemesi eleştirilmektedir. "*Rakamlar kadının yerini anlatıyor*" üst başlığı atılan "*Emeği ve Yaşamı yok sayılıyor*" (8.Mar.13) başlıklı diğer haberde "*2012'de 210 kadın öldürüldü. Şiddet gören 8 bin 908 kadın polis korumasında. Kadınların işgücüne katılımı dünyada yüzde 51,1 iken Türkiye'de yüzde 30,2*" ifadesiyle ülkemizdeki kadına şiddet ve kadına yönelik ekonomik şiddete dikkat çekildiği görülmektedir.

"*Maaşı al git, kreşe yatır*" (8.Mar.13) başlığı atılan haberde, erkeklere oranla kadınların az maaş alması ve iş gücüne katılımının erkeklere oranla daha az olması durumu haberleştirilmiştir. Haber metninde "*8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde Türkiye'deki kadın emekçilerin çalışma yaşamında karşılaştıkları sorunlar da bir kez daha gündeme geldi.*" söylemi ile kadın sorunlarının ekonomik boyutu ele alınmaktadır. Diğer yandan haberde ataerkil düzen nedeniyle kadınların hem işte hem de evde çalışması durumu da eleştirilirken çocuk sahibi kadınların da işi ve çocuğu arasında seçim yapmak zorunda bırakan yetersiz bakım hizmetleri eleştirilmektedir.

Cumhuriyet gazetesi, emek/kadın olarak ayırmış olduğu sayfada büyük boy kadın eylemi fotoğrafları ile desteklediği "*Erkek Hapsediyor*" (09.Mar.17) başlıklı

haberde ILO'nun araştırmasına yer verilmiştir. Yapılan araştırmada eşlerinin çalışmasını destekleyen erkek oranı %62 olarak verilirken kadınların çalışmasını destekleyen erkekler ve kadınlar arasındaki fark yüzde 25 denilmiştir. Haberde "Türkiye'de kadınların yüzde 87'si ücretli bir işte çalışmayı istiyor. Bu oran Dünya ortalaması olan yüzde 70'in 17 puan üstünde" denilerek Türkiye'de yaşayan kadınların çalışmak istedikleri ancak erkeklerin eşlerini çalıştırma isteğinin olmadığı görülmektedir. Bu ataerkil sistemin sonucu haberde şöyle verilmektedir; "*Her üç erkekten biri kadınların ücretli bir işte çalışmasını; biri sadece evde kalarak hane halkı ve aile bakımı ile uğraşmasını; biri de kadınların hem bir işte çalışıp hem de ev işleriyle ilgilenmesini tercih ediyor.*" Benzer şekilde kadınların çalışmasına yönelik sorunları ele alan diğer haberde "*Çok Çalışıyor Az Kazanıyorlar*" (9.Mar.17) başlıklı haber olmuştur. Aynı sayfada yer verilen araştırmada rapora göre 3 erkekten sadece 1'inin kadının çalışmasını istediği söylenmektedir. Habere göre her 4 kadından 3'ü ücretsiz çalışıyor, kadınlar ev ve aile bakımına erkeklerden 5 kat daha fazla zaman harcamakta ve kadınlar sendikalaşmada %7,6 gibi düşük bir orana sahiptirler.

"*Özgür Kadına Karşı Reaksiyon*" (8.Mar.19) başlıklı haber yayınlanmıştır. Haber metninde yükselen kadın düşmanlığı hakkında DİSK genel başkanı Çerkezoğlu'nun konuşmasına yer verilmiştir. Kadınların özgürleşmesinin egemen sistem tarafından tehdit olarak algılandığı yazılmaktadır. Bu bağlamda haber kadına yönelik erkek egemen sistemi eleştirmektedir.

"*Sesimizi duyun*" (8.Mar.20) başlıklı Türkiye'den göç eden sığınmacı kadınlarla ilgilidir. Yunanistan sınırına dayanan kadınların mağduriyeti ön planda tutulan haberde sığınmacı bir kadının bebekli fotoğrafı büyük boy olarak verilmiştir.

3.5.1.5.Kadın Odaklı Haberler İle Temsil Edilmesi

"*İşte O Kafa*" (9Mar.16) haberinde ise Muğla'nın Fethiye ilçesinde, 2015 yılında öldürülen Özgecan Aslan anısına açılan parka yerleştirilen heykellerin kaldırılması konusu işlenmiştir. Parkta "müstehcen" bulunduğu gerekçesiyle balerin heykellerin kaldırıldığı, ancak Fethiye belediye başkanının ise parka yerleştirilen anıtı gölgede bıraktığı için böyle bir adım attıklarını dile getirdiği haber metninde görülmektedir.

"Direnerek Kazanmışlardı"(8.Mar.13) başlığı atılan haberde "8 Mart Dünya Emekçi kadınlar Günü son yıllarda Türkiye'de "emekçi" ibaresi göz ardı edilip belediyelerden özel şirketlere, hükümetten muhalefete kadar her kesim tarafından kutlanılan mutlu bir güne çevrildi" ifadesiyle kadınlar gününün kutlanma değil anma günü olması gerekliliğe dikkat çekilmiştir. Haberin devamında ise 8 Mart'ın tarihçesine değinilmektedir.

Cumhuriyet gazetesinin genel haber metinlerine bakıldığında, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü 'emekçi kadınlar günü' olarak değerlendirdiği, bu gün adına kadın sorunlarına ve kadın eylemlerine yer verdiği ve kadın eylemlerini destekler nitelikte haber yayınlarken muhalif söylem ile haberi sunduğu görülmektedir.

3.6.1.BirGün Gazetesinin Analizi

Türkiye'de günlük olarak ulusal ölçekte günlük yayın yapan BirGün gazetesi, 2004 yılında yayın hayatına başlamıştır. Sahibi BirGün Yayıncılık ve iletişim AŞ'dir. Toplumsal eylemlerle yakından ilgilenen BirGün gazetesi özellikle Gezi Eylemlerinin ardından daha çok tiraja sahip olmuştur. BirGün, merkez solu temsil etmektedir.

Gazetenin, kadın odaklı habercilik bağlamında çok sayıda haber verdiği tespit edilmiş olup örnek olarak 47 haber incelenmiştir.

Tablo 6: BirGün Gazetesi

TEMALAR	İNCELENEN HABER SAYISI
Kadın hareketinin eylemsel boyutuyla temsili	25
Kadının toplumsal cinsiyet kodlarına uygun olarak temsili	-
Kadın sorunlarının şiddete indirgenmesine dayalı temsili	8
İnsan haklarına dayalı kadın haklarının tartışılmasına yönelik temsil	14
Kadın Odaklı Haberler İle Temsil Edilmesi	-

3.6.1.1.Kadın Hareketinin Eylemsel Boyutuyla Temsil Edilmesi

BirGün gazetesinin Kadınlar Günü'ne ilişkin haberleri incelendiğinde, eylem haberlerinin dönem iktidarına karşı eleştirel bir yorumla verildiği görülmektedir. Gazetenin siyasi tutumu dönem iktidarına karşı söylem geliştirmesine neden olmaktadır. Bu söylem gazetenin kadınların eylemsel boyutta temsiline de yansımakta, eylemlerdeki polis şiddeti, kadınların hak arayışı adına dönem iktidarına karşı söylemleri de haberlerde açıkça verildiği görülmektedir. Örnek alınan kadın eylemi haberleri genellikle gazetenin ilk sayfasında manşet olarak verilmiştir.

"*Feministler Acil Önlem İstedi*" (9.Mar.11) başlığı kullanılan haberde İstanbul Feminist Kolektif üyelerinin kadın cinayetlerini protesto etmesi ve acil önlem istemesi anlatılmaktadır. İstanbul'da gerçekleşen eylemin haber metninde muhalif habercilik yapılmıştır. Dönem iktidarının kadınlar hakkındaki yasa tasarısını yürürlüğe koymaması durumu eleştirilmiştir. "*Kadınları Kar Durduramadı*" (9.Mar.11)başlıklı haberde ise kadınların Ankara'da görülen yoğun kar yağışına rağmen eylem yaptıkları yazılmaktadır. Haberde kadınların eylem yapan fotoğrafları kullanılmıştır. Bunun yanında kadınların dönem iktidarına karşı yazıkları pankartlar da haberde kullanılarak muhalif haber çizgisi burada da görülmektedir. Gazetede "*Kadınların Mücadele Günü*" (9.Mar.12) başlıklı haber sürmanşet olarak girildiği görülmektedir. Haberin giriş metninde "*8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde kadınlar kapitalizme ve erkek egemenliğine karşı sokaklara çıktı*" ifadesi yer almaktadır. Haber metninde Ankara'da yapılan eyleme katılan muhalif parti liderlerinden de söz edilmiştir. Bu bağlamda Kadınlar Günü muhalif gazetecilik adına kullanılmıştır. Aynı sayıda, büyük boy fotoğrafla verilen femer eylemi de yer almaktadır. "*Femer eylemi 1 dakika sürdü*" (9.Mar.12) başlıklı haberde Ayasofya önünde eylem için araçlarından çıkan kadınların, çıplak çıkması sonucu polis tarafından müdahale edildiği yazılmaktadır. Benzer şekilde verilen "*Patent İşçisi Kadınlar Gül Değil İşlerini İstiyor*" (9.Mar.11) başlıklı haberde, başlıkta belirtilen Dünya Kadınlar Günü'nde kadınlara siyasiler ve otoritelerce verilen gül, karanfil vermeleri eleştirilmiş kadınlar asıl hakları olan işlerini istemişlerdir. 8 Mart 2011 yılında Türk Patent Enstitüsü'ndeki işinden çıkartılan kadınların eylemi haber metninde "*Biz patent işçileri, 8Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü'nde buraya gül almaya değil, işimizi talep etmeye geldik*" dediler." ifadesi kullanılmıştır.

Verilen diğerk bir eylem haberinde *"Kadınlar Yasta Değil İsyanda"* (9.Mar.14) başlığı kullanılmıştır. Haber fotoğrafında elinde pankartlı bir kadın görünmekte, birden fazla şehirde gerçekleşen kadın eylemlerinden bahsedilirken, dönem iktidarı eleştirildiğı görölmektedir. Gazete, yayınlamış olduğı *"AKP'yi Kadınlar Sıfırlayacak"* (9.Mar.14) başlıklı haberiyle muhalif bir bakış açısıyla 8 Mart Kadınlar günü verilmiştir. Haber metninde, *"Dünya Kadınlar Günü'nde yurdun birçok yerinde kadınlar meydanlara çıktı. Eylemlerde AKP hükümeti ve erkek egemen sistem protesto edildi"*. Söylemiyle spot girilen haberde 2000 yılından bu 2014 yılına dek artan kadın cinayetleri eleştirilmiştir. Kadınların pankart yazılılarını da betimleyen haber, dönem iktidarına yönelik eleştiride bulunmaktadır. Aynı sayfada verilen diğerk muhalif haber ise *"Tayyip Kaç Kaç Kadınlar Geliyor"* (9.Mar.14) başlıklı İstanbul'da gerçekleşen eylemlere karşılık yapılan polis müdahalesi olduğı belirtilmiş, kadınlara müdahale edilirken çekilen görüntüler büyük boy fotoğrafla verilmiştir. Haberde kullanılan başlıkta direkt olarak dönem hükümetinin hedef alınması dolayısıyla Kadınlar Günü'nün muhalif söylem aracı olarak kullanıldığı görölmektedir. Aynı şekilde *"Susmayacağız"* (8.Mar.15) başlıklı haber manşet olarak verilmiştir. Haber metninde *"12 yıldır kadınlarla ilgili tüm söylemlerinde cinsiyetçi dilinden taviz vermeyen AKP ve yandaşları bu yıl da vazgeçmedi Adalet bakanı Bekir Bozdağ, sadece bir genelge yayınladı ve sorumlulara yürürlükte bulunan yasalardaki hükümler ile yönetmelikleri hatırlattı."* denilmiştir. BirGün gazetesinin ikinci sayfasında büyük boy fotoğrafla servis edilen haber metnine *"Kadınlar İsyanda"* (9.Mar.16) başlığı kullanılmıştır. Haberde Taksim'de kadınların 14. Kez gerçekleştirdikleri *Feminist Gece Yürüyüşü*¹⁴⁹ konu edilmektedir. Haberde kullanılan fotoğrafta yürüyüş ve pankart taşıyan kadınlar gösterilmektedir. Haberde Taksime katılan on binlerce kadının Fransız konsolosluğundan Tünel Meydanına kadar olan sloganlar eşliğindeki yürüyüşü yazılmaktadır. Erkek egemen sisteme başkaldıran kadınlar siyasi liderler eşliğinde yürüyüş yapmış, yaşanan haksızlıklara karşı birlikte olduklarını göstermişlerdir. Mitingde Kürtçe ve Türkçe olarak basın açıklamasına yer verildiğı belirtilmiş olup kadınlar arası dayanışmanın arttığı gösterilmektedir. Haber metninde, ayrı bir başlık altında kadınların dünyanın her yerinde 8 Mart'ı kutladıkları da ifade edilmiştir. Aynı

¹⁴⁹ Türkiye'de 2002 yılında başlayan bir kadın eylemi olan Feminist Gece Yürüyüşü her yıl 8 Mart'ta düzenlenmektedir.

sütunda verilen haberde *"Yasakları Tanımıyoruz"*, *"Demokrasi kadın mücadelesine bağlıdır"*, *"AKP'nin Sendikası:8 Mart Karşıyız"* (9.Mar.16)haber metinlerinde yapılan yürüyüşler ve konuşma metinleri yayınlanırken, dönem hükümetinin tutumları eleştirilmiştir. Gazete, 2017 yılında ülkede gerçekleşecek olan anayasa değişikliği ile ilgili referandum adına, kadınların bedenleri ile *"Hayır"* yaparak eylem yaptığı haberi muhalif bir söylem ile yayınlamıştır¹⁵⁰. Oldukça büyük boy bir fotoğrafla yayınlanan haberde *"Türkiye başkanlık referandumuna giderken, AKP iktidarında kadınların sorunları yıllar geçtikçe büyüdü. Türkiye'de kadınların en büyük sıkıntılarının başında şiddet ve ayrımcılık geliyor. Kadın işsizliği giderek artıyor, çalışabilen kadınlar ise erkeklerden 2,5 kat daha düşük ücret alıyor."* İfadesiyle kadınların sorunlarına değinilirken muhalif bir haber yayınlandığı görülmektedir. Gazete, ertesi gün yayınlanan *"Hayır'larımızla birlikte dünyayı değiştireceğiz"* (9.Mar.17) haberiyle de referanduma karşı tutumunu Kadınlar Günü üzerinden vermeye devam etmiştir. Haberin içeriğinde Ankara'da eylem yapmak isteyen kadınlara izin verilmediği de anlatılmakta, İstanbul'da gerçekleşen Feminist Gece yürüyüşüne yapıldığı bilgisi verilmiştir. Ancak haber kadınların eylem haberinden çok muhalif habercilik örneğini yansıtmaktadır.

Eylem haberinin muhalif söylemlerle desteklendiği başka bir haber, kadınların 8 Mart günü gerçekleştirdikleri *"Baskıya, Sömürüye, Eşitsizliğe Karşı Yaşasın 8 Mart"* üst başlık kullanılan, *Geleceği Kadınlar Kazanacak* (8.Mar.18) başlıklı haber olmuştur. Haberin giriş metninde *"İktidarın kadın düşmanı politikaların ardı arkası kesilmezken artan baskılara rağmen kadınlar mücadeleyi büyütüyor"* söylemiyle dönem iktidarı eleştirilmiştir.

"8 Mart İsyan Günü" (9.Mar.15) başlıklı haber sürmanşet olarak yayınlanmıştır. Haberde Türkiye'nin dört bir yanından kadınların İstanbul 8 Mart Kadınlar Platformu'nun çağrısıyla Kadıköy'de toplandığı ve kadınların savaşa, erkek-devlet şiddetine, dönem hükümetine karşı isyan sloganlarıyla yürüyüş yaptığı yazılmıştır. İç sayfalarda yer verilen haberde Hopa, Sakarya, Bolu, Zonguldak, Mersin, Antalya, Hatay ve İzmir'de yürüyüşler yapıldığı, İstanbul'da ise tüm gece eylem yapıldığı söylenmiştir. Aynı sayıda verilen haberde *"Güvenceli iş şiddetsiz"*

¹⁵⁰ 16 Nisan 2017 yılında Türkiye'de gerçekleşen referandum, anayasanın 18 maddesinin halk oylamasına sunulmasıyla gerçekleşmiştir.

yaşam" (9.Mar.15) başlıklı haberde kadın emeğinin sömürülmesi ve erkek şiddetine karşı duran kadınların 8 Mart yürüyüşü anlatılmaktadır. Kadınların eşit işe eşit ücret isteği, sendikaların kadınlara destek verdiği bilgisi verilen haberde, sendikalı olmanın önemi, kreş isteği ve eşitlik istekleri de dile getirildiği söylenmektedir. *"Boyun Eğmeyeceğiz!"* (8.Mar.16) başlıklı haberde ise kadınların yürüyüşünün engellenmesi, polis baskısı ve polis şiddeti anlatılmaktadır. Anlatılan olayda, 8 Mart dolayısıyla Pazar günü Kadıköy'de yapılmak istenen mitingin valilikçe yasaklanmasının protesto edilmesinin ardından darp edilen bir kadın da anlatılmaktadır.

İstanbul ve birçok kentte sokağa çıkan kadınlar adına *"Kadınlar Vardır Kadınlar Her Yerde"* (9.Mar.18) başlıklı haber yayınlanmıştır. İstanbul Beyoğlu'nda, Ankara'da Kurtuluş Parkı'nda ve İzmir'de gerçekleştirilen eylemler haber metnine taşınmıştır. Gazetenin iç sayfasında oldukça geniş yer verilen habere *"Dünya Kadınlar Günü sebebiyle taleplerini dile getiren kadınlar birçok ilde sokağa çıktı. Kadınlar, 'Susmuyoruz, korkmuyoruz, itaat etmiyoruz' dedi. Kadınların gündemlerinden biri de çocuk istismarı oldu"* şeklinde giriş metni yazılırken, gazete artan çocuk istismarına 'hadım' ve 'idam' getirilmesinin geçici bir çözüm olacağı vurgusunu yapmıştır. Ankara Kadın Platformu'nun çağrısıyla bir araya gelen kadınların polis şiddetine maruz kaldıkları, ancak yılmadıkları, pankartlar eşliğinde yürümeye devam ettikleri yazılmış açıklama metni de yayınlanmıştır. Aynı haber metninde SES Bakırköy şubesi ve İstanbul Tabip Odasının 8 Mart Kadınlar Günü açıklamasında bulunurken güvenlik görevlileri tarafından saldırıya uğradığı, zılgıt çekilmesini *'bahane ettiği'* ve pankartları yırttığı söylenmektedir. Gazete, haber metninde Artvin ve İzmir'deki eylemlere de yer vermiş, kadınların eylemlerine olumlu bir bakış açısıyla haber yazıldığı görülmektedir.

Kadın işçi eylemlerine de yer veren gazete, İşçi *"Real'de direnen kadınlar 8 Mart'ta sokağa çıkıyor"* (8.Mar.18) başlıklı haberde *"Hileli bir şekilde iflas ettirilen Real Market'te işten atılan işçilerin direnişi Kadınlar Günü'nde de sürüyor."* ifadesi kullanılmıştır. Bu bağlamda gazete, işçilerin yanında olan bir tutumla haber yazıldığı görülmektedir. Sendika ile birlikte sokağa çıkacağı belirtilen işçi kadınların erkek cinayetlerine ve cinsiyet ayrımına karşı eylem yapacakları belirtilmiştir. Benzer bir şekilde ülkemizde gerçekleşen Flormar işçilerinin grevine Kadınlar Günü adına yer verildiği görülmektedir. *"Emeğimize sahip çıkıyoruz"* (8.Mar.19) başlıklı haberde de

kadın işçilerin direnişi yazılmıştır. Haberde, Flormar'da çalışan sendikalı oldukları gerekçesiyle işten çıkartılan 132 kadının 298. Gününde eyleme devam ettiği, kadınların Flormar işçisi kadınlar için birlik olduğu ve direnmeye devam edecekleri belirtilmiştir. 8 Mart Dünya Kadınlar Günü adına 2019 yılında gerçekleştirilen Uluslar arası Kadın Grevi adına "*Kadınlar Durursa Hayat Durur*" başlıklı haber yayınlanmıştır. Haber metninde grev çağrısı yapıldığını, ülkedeki kadınların isterse dünyanın dört bir yanından kadınların birlikte hareket ederek dünyayı yerinden oynatabileceği gücü olduğunu yazmaktadır. Kadınların birkaç dakikasını vererek çalışmayı durdurarak tepki çağrısı yapılan haberde büyük boy pankart fotoğrafı kullanılmıştır.

2020 yılında gazetenin hem 8 Mart'ta hem de 9 Mart'ta yayınlanan sayılarında kadın hakları, eylemleri, kadınlara yönelik eşitsizlik üzerine haberlere daha çok yer verildiği görülmektedir. 08.03.2020 yılında yayınlanan gazetede, sayfanın büyük bir bölümünü Kadınlar Günü'ne ayrıldığı, eylem yapan kadınların fotoğrafı ile haberin desteklendiği görülmektedir. "*Gericilik, Yasaklar, Baskılar Sizin Sokaklar Bizim*"(8.Mar.20) başlıklı manşet haberde kadınların Feminist Gece Yürüyüşü'nün yasaklanmasına rağmen yürüyüş yapacağı, sadece ülkemizde değil, dünyanın pek çok yerinde kadınlar gününün kutlanacağı yazılmıştır. "*Birlikte güçlüyüz*" ara başlıklı haber metninde şöyle yazılmaktadır;

"Bugün 8 Mart Dünya Kadınlar Günü, Dünyanın dört bir tarafında kadınlar; erkek şiddetine savaşa, ırkçılığa, baskılara, kapitalist sömürgeye, patriyarkaya ve her türlü gerici dayatmaya karşı meydanları dolduracak. Latin Amerika'dan Ortadoğu'ya Asya'dan Afrika'ya her yerde kahkahalarıyla neşeleriyle, isyanlarıyla, rengârenk dövizleriyle kol kola omuz omuza hep birlikte alanlara çıkacak kadınlar 'artık yeter' diyecek." (8.Mar.19)

Bu bağlamda örnek olarak alınan haberde görüleceği üzere gazete, kadın hareketini desteklemektedir. Gazetenin Dünya Kadınlar Günü adına vermiş olduğu haberlerin birçoğu kadın hikâyelerine dayalıdır. Yayınlanan haberlerin başlıkları olumlu bir şekilde sunulmuş olup kadınların dayanışma içerisinde olmasının önemli olduğu vurgusu yapılmaktadır. Kullanılan başlıklar "*Birbirimizin Çaresiyiz*" (8.Mar.19) "*Korkma Bağır Ben Kadınım*", (8.Mar.19) *Hayat Benim Ve Hayalim*

Mart Dünya Kadınlar Günü'nde kadına yönelik şiddet sorununu Dünya Kadınlar Günü'nde gazetenin manşetine taşıdığı ve sorunları kadınların gözünden yazarak yayın yapıldığı görülmektedir.

"Kadınlar Yürüdü Erkekler Öldürdü" (9.Mar.13) başlıklı haber manşet olarak girilmiştir. Haber metninde defalarca şiddet gördüğü, şikâyeti olduğu erkek tarafından öldürülen 28 yaşındaki Nazlı Aydın anılırken, kadınların sloganlar eşliğinde eylem yaptıkları yazılmıştır. Haberde dönem iktidarının eleştirildiği, erkek egemen sistemin ve hükümetin kadın düşmanı politikalarının bulunduğu yazılmıştır. Ülkenin dört bir yanında yapılan eylemlere yer verilen haberde büyük boy pankartlı kadın fotoğrafları kullanıldığı görülmektedir. Benzer bir cinayet haberinin ardından gerçekleştirilen eylem haberi manşet olarak verilen Özge Gündoğan cinayeti olmuştur. Gündoğan, defalarca koruma talep eden ancak erkek şiddetine kurban giden bir kadın için habere *"Kadın Düşmanları"* (8.Mar.14) başlığı atan gazete, öldürülen kadının arkadaşlarının eylem yaptığı bilgisini vermiştir.

"Kadınlar için adaletin bir yılı" (8.Mar.15) başlıklı haberde *"Kadın ve kız çocuklarına karşı ilişkin son bir yılın mahkeme kararlarında en az 92 davada cezai indirimle gidildi. Kadının "sen de erkek misin" sözü tayt giymesi trans olması indirime gerekçe oldu. Son bir yılda en az 75 davada iyi hal, 34 davada ise haksız tahrik indirimi uygulandı. İyi hal indirimi uygulanan davalardan 4'ü kız çocuklarına karşı cinayet, 13'ü ise çocuklara yönelik cinsel istismar suçuydu"* denilmektedir. Haberin gazetenin iç sayfasında tam sayfa verildiği ve davası görülüp sonuçlanan, indirim uygulanan katil erkeklerin aldığı indirimler aktarılmıştır. Kadınların yıl içerisinde maruz kaldığı şiddet durumunu anlatan başka bir haber *"Bu 8 Mart'ta da hayatlarımızı savunuyoruz"* (8.Mar.15) başlıklı haberde, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfının kadın karşı şiddetle mücadelesi olmuştur. Yapılan yazılı açıklamanın aktarıldığı haberde 2014 yılında erkek şiddetine maruz kalan 832 kadın ve çocuğun Mor Çatı'ya başvurduğu, kadınlara şiddet uygulayan erkeklerin yüzde 54'nün eşinden, yüzde 6'sının ise eski eşinden şiddet gördüğü yazmaktadır. Gazete, bu haberiyle kadına yönelik şiddetin 2014 verilerini yayınlayarak Türkiye'deki kadına şiddet durumunu tarafsız olarak yansıtmaktadır.

BirGün gazetesi, kadınların eylemlerine müdahale eden gruplara dair haberlere de yer verdiği görülmektedir. Gazetede yayınlanan ve Düzce'de gerçekleşen bir kadına şiddet saldırısı da aynı sayıda verilmiştir. Habere "*Kadınlara 8 Mart Saldırısı*" (9.Mar.15) başlığı atılmış, yürüyüş yapan kadınlara saldıran bir grup olduğu söylenmiştir. Benzer bir durum Yozgat'ın Bozok Üniversitesi'nde kadın öğrencilerin yürüyüşüne siyasi bir nedenle saldıran erkekler aynı haberde verilmiştir. Benzer bir durum olan "*8 Martta Tecavüz Tehdidi*" (9.Mar.16) başlığı atılan haberde Hacettepe Üniversitesi Beytepe Yerleşkesi'nde meydana gelen kadına şiddet olayı anlatılmıştır. Haber metninde 8 Mart dolayısıyla "*kadın yaşam özgürlük*" başlıklı afişin kaldırılmasına izin vermeyen kadınlara özel güvenliğin darp edip, tecavüz tehdidinde bulunduğu yazılmaktadır. Benzer şekilde verilen haberlerden birisi ise Bilgi Üniversitesi'nde gerçekleşen saldırı haberidir. 8 Mart Kadınlar Günü adına kurulan stand a bir grubun saldırısı haberleştirilmiştir. Habere göre, siyasi ve dini sloganlar eşliğinde gerçekleşen saldırıda bir kadın yaralanmıştır.

3.6.1.4.İnsan Haklarına Dayalı Kadın Haklarının Tartışılmasına Yönelik Temsil

BirGün gazetesi genel olarak kadınların temel haklarına dayalı haber metinlerine çok sık yer verdiği görülmektedir. Kadınların çalışma hayatına dâhil olması ve kadınların ailenin dışında bir kimliğe sahip olması, özgürleşmeleri adına yapılan çalışmalara yer verdiği görülmekte ve yapılan araştırma metinlerini Dünya Kadınlar Günü'nde yayınlamaktadır.

Ülkemizde ve dünyada hala var olan çocuk gelin sorunu hakkında da haber yayımlandığı görülmektedir. Haber metnine "*Bu Suça Ortak Olmayın*" (9.Mar.12) başlığı kullanılırken, temsili bir çocuk gelin fotoğrafı kullanıldığı da görülmektedir. Araştırmanın haber olduğu metinde, Uçan süpürge Kadın iletişim ve Araştırma Derneğinin 54 ilde yürütmüş olduğu "*Çocuk Gelinler Olmasın*" projesi anlatılmaktadır. Toplumun en büyük sorunlarından birisi olan erken yaşta evlilik eleştirildiği görülmekte, kadınların erken yaşta evlenmesi sorununa işaret edilmektedir.

Kadınların ekonomik boyutta sömürülmesi konusunda yayınlanan haberde "*Kadın Emeği Değersizleştiriliyor*" (8.Mar.13) başlığı kullanılmıştır. Kamu

Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu tarafından Yapılan Türkiye'de Kadın İstihdamı Raporunun sonuçları yazılmıştır. Araştırmaya göre kadın emeğinin ucuz iş gücü olarak görülmeye devam ettiği, kapitalist sistemin bu durumu devam ettirdiği yönündedir. Raporun sayısal verilerine göre kadınların yüzde 23'ü işsiz olduğu, kadınların ev içi emeğinin de yok sayılmasının da işsizlik raporuna eklendiği yazılmaktadır. Ayrıca metne göre kadınlar Türkiye'de kayıt dışı çalışıyor, haftada 50 saatten fazla çalıştırılan kadınlar toplam istihdamın da yüzde 39'unu oluşturmaktadır. Benzer şekilde verilen başka bir haber "*Türkiye, çalışan kadın liginde son sırada*" (8.Mar.14) başlıklı haberiyle Türkiye'nin muhafazakâr ülkelerin de gerisinde olduğunu yazmıştır. Araştırma metni olan haberde Avrupa İstatistik Ofisinin verileri yazılmıştır. Kadınların iş gücüyle ilintili verilen bir başka araştırma haberi ise "*Reisi kadın olan dört aileden biri yoksul*" (8.Mar.14) başlıklı haberdir. Habere göre, aile reisinin kadın olduğu her dört aileden biri temel ihtiyaçlarını karşılayamıyor. Bu çerçevede kadının ucuz iş gücü olarak kullanılması durumu eleştirilmiştir. Benzer şekilde kadınların ekonomik yönden güçsüz bırakılmasına yönelik yapılan haber "*Reisi Erkek Olan Hanelerde Yoksulluk Daha Fazla*" (8.Mar.16) başlıklı haberde, Bahçeşehir Üniversitesi tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçları yazılmıştır. Türkiye'de hane sayısının 3,7 olduğu ve 1,2 milyonunun ekonomik yoksulluk içinde olduğu bilgisi verilmiştir. Bu rapora göre, 65 yaşın altında olup çalışan kadın sayısının da 36,3 olduğu ve bu kadınların yarısının ev işlerini de tek başlarına uğraştıkları bilgisi de verilmiştir. Aynı haber sütununda verilen "Bayraktar: Kadın Çiftçiler günde 17 saat çalışıyor" başlıklı haberde ise Ziraat Odaları Birliği Başkanı'nın kadın çiftçiler adına yapmış olduğu bir metin yazılmaktadır. Kadın çiftçiler adına pozitif ayrımcılık isteyen Bayraktar, 8 Mart adın yaptığı konuşmasında kadınlara verilmesi gereken haklara da değinmiştir.

Kadınların yaşadığı en büyük sorunlardan birisi olan ücret eşitsizliği konusu hakkında haber yayınlayan gazete "*Cinsiyet eşitsizliği ücretlerde sürüyor*" (9.Mar.16) başlıklı haberi yayınlamıştır. Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından 8 Mart Dünya Kadınlar Günü adına açıklanan raporda 1995 yılından 2016 yılına kadar olan sürede ücret eşitsizliği konusunda sadece yüzde0,6 gerileme olduğunu kaydettikleri yazılmıştır. Aynı metinde kadınların erkeklere oranla dörtte bir oranında daha az ücret aldığı da ortaya koyulmuştur.

Kadınların bireysel kimlik talebi üzerine yapılan bir eylem haberinde kadınların belirli toplumsal cinsiyet rolleri içerisinde bırakılmasına karşı çıkan kadınlara yer verilmiştir. *"Sosyalist Feminist Kolektif: Aileyi Parçalamayı Öneriyoruz"* (9.Mar.13) başlıklı haberde SFK'nın basın metni yayınlanmıştır. Yayınlanan basın metninde, kadınların ailenin dışında hayat olduğunun farkına varılması, kadınların sadece heteroseksüel ilişkinin dışında hayat yaşayabilmesi ve kürtaj gibi tamamen kadın bedenini ilgilendiren hakların eril zihniyetçe kontrol altına alınmaması gerekliliği vurgulanmıştır. Toplumun dayattığı rollerden çıkılması gerektiği yazılmıştır. *"Toplumsal Cinsiyet Ve Kadın Algısı Araştırmasının Sonucu Kadınların En Büyük Sorunu Şiddet"* (8.Mar.17) başlıklı haberde Kadir Has Üniversitesince yayınlanan rapor konu edinilmiştir. Rapora göre en büyük sorun şiddet iken onun ardından işsizlik ve eğitimsizlik kadınların diğer sorunlarıdır. İşsizlik sorununa hemen hemen her sayı değinen gazetede 2017 yılında yayınlanan gazetede de yer verilmiş, *"Her Dört Kadından Üçü Ücretsiz Çalışıyor"* (8.Mar.17) başlıklı haberde DİSK Genel İş'in araştırmasına yer verilmiştir. Metinde, kadınların istihdamının daha az olması, işsizliğin kadınlaştırılması, ev ve ailenin tüm yükünün kadına verilirken erkeklerden 2,5 kat daha az maaş alması yazılmaktadır. DİSK raporunun sonucunda ülkedeki eşitsizlik adına neler yapılması gerektiği konusunda öneride bulunulmuştur. Gazetede yayınlanan başka bir rapor ise TÜİK'in yayınladığı *Kadın-2016* (8.Mar.17) başlıklı rapordur. *"TÜİK: Her 10 kadından 4'ü kendini güvende hissetmiyor"* başlıklı haberde toplumsal cinsiyet rollerinin ülkemizde devam ettiği, eğitimde fırsat eşitliğinin cinsiyete dayalı olduğu ve eşler arası anlaşmazlıklarda kadınların sustuğu yazılmaktadır.

"Umut Da Biziz İsyan da"(8.Mar.19) başlıklı haberde 8 Mart Dosyası olarak birden fazla sayfada kadınlar gününe yönelik haberler görülmektedir. 2019 sayısında oldukça fazla haber verdiği görülen gazetede örnek haber olarak alınan haberler, eşitsizlik, eylemler, kadın mücadelesi odaklı olanlardan seçilmiştir. *Taşrada Genç Kadın Olmak* üst başlıklı *Gündelik Hayatla Mücadele* başlığı atılan haberde, büyükşehirde sesini duyurma imkânı olamayan taşrada yaşayan kadınlara ses vermiştir. Birkaç kadının öyküsüne yer verilen haberde kadınların öyküleri anlatılmaktadır. Gazete, 3. Sayfa haberlerini de eleştirmiş, *"Bir Kişi Daha Eksilmeyeceğiz"* (8.Mar.19) başlıklı haberinde üçüncü sayfada erkekler tarafından

öldürülen kadınların veya şiddet gören kadınların haberlerinin yayınlanmasına karşılık bu sayıda şöyle söylenmiştir; *"Şimdi inatlarını göreceksiniz. Yalnızca geçen şubat ayında 31 kadın katledildi. Ayın gün sayısından bile fazla kadın aramızdan ayrıldı yalnızca geçen yıl 317 kadın cinsel şiddete maruz kaldı"* Haberin devamında şiddete uğrayan isimler anılmış, bir kişi daha eksilmek istemedikleri söylenmiştir.

"Son 5 Yılda 580 Kadın İşçi Hayatını Kaybetti" haberinde, İSİG Meclisi'nin verilerine göre son beş yılda en az 580 kadın iş cinayetinde hayatını kaybettiği bilgisi verilen haber yayınlanmıştır. Haber metninde İSİG Meclisi'nin kadın işlerinin tehlikesiz görülmesinden kaynaklandığı, bunun kadın ölümlerine neden olduğu, işçi güvenliğinin devlet tarafından toplumsal cinsiyet açısından düzenlenmesi gerekliliği ve kadınların mutlaka örgütlenmesi gerektiği yazmaktadır.

Gazetenin eğitim sayfasında verilen ve bir röportaj metni olan haberde, ülkemizde sadece 18kadının rektör olduğu, profesörlerin ise sadece yüzde 31'inin kadın olduğu yazılmıştır. *"206 Üniversitede sadece 18 kadın rektör"*(9.Mar.19) başlığı kullanılan haberde akademik kariyer hayatında da erkekler ile aynı fırsat eşliğine kadınların sahip olamadığı, erkeklerin daha başarılı olduğu algısı yaratıldığı yazılmaktadır.

Kadınların kendi bedenleri üzerinde hak sahibi olmaları konusu günümüzde hala birçok ülkede tartışmalı bir konudur. Özellikle dini boyutlarıyla ele alınarak konuşulan kürtaj meselesi hakkında gazete, Kadın Doğum Uzmanı ile röportaj gerçekleştirmiş, dönem hükümetinin kürtaj karşıtı politikaları eleştirilmiştir. *"Erişilebilir kürtaj her kadının hakkı"* (8.Mar.20) başlığı kullanılan röportaj metninde, *"AKP'li Cumhurbaşkanı Erdoğan ve bakanlar söyledikleriyle kadınların kürtaj hakkını elinden almak için adeta seferber oldu. Kadın hastalıkları ve doğum uzmanı Irmak Saraç, kürtajın kadın sağlığına etkisini ve verilen mücadeleyi anlattı"* spotunda kullanılan söylemle, dönem iktidarının kadınların kürtaj yapmasına karşı oldukları yazılmaktadır.

3.6.1.5.Kadın Odaklı Haberler İle Temsil Edilmesi

BirGün gazetesi, 2011-2020 yılları ve 8-9 Mart sayıları arasında yayınlamış olduğu kadın haberleri Kadınlar Günü temasında olduğu, eylem ve söylem

haberleriyle birlikte sunulduğu bu nedenle kadınların özne olarak haberleştirilmediği görülmektedir.

BirGün gazetesinin incelenen 47 haberin sonucunda 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü 'emekçi' kadınlar günü olarak yansıtmaktadır. Diğer yandan gazete vermiş olduğu eylem haberlerinde sıklıkla iktidarı eleştirmekte, Kadınlar Günü üzerinden muhalif haber yayınlamaktadır. İdeolojik olarak kadınların hak arayışlarına ses vermiş olmasına karşın yayınlanan birçok haberde kadınların şiddetin öznesi olduğu görülmektedir. Gazete, kadınların ekonomik olarak sömürülmesine karşı sıklıkla değinmiş, gelir eşitsizliği, ev içi emek gibi kadınların yaşadığı sorunlara 8 ve 9 Mart sayılarında yer vererek bu konulara dikkat çekmektedir.

3.7.1.Hürriyet Gazetesinin Analizi

Hürriyet gazetesi, 1948 yılında Sedat Simavi tarafından kurulan ulusal yayın yapan günlük gazetedir. Günümüzde Demirören Grubuna ait olan gazetenin yayın sahibi Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık AŞ'dir.

Gazetenin 1948 yılından günümüze geçirmiş olduğu değişimle birlikte magazin ağırlıklı bol fotoğraflı ve siyasi yan tutmayan yapısı ile ana akım medya aracı olarak yayın hayatına devam etmektedir. Hürriyet gazetesinin sloganı "*Türkiye Türklerindir*" şeklinde gazetede yer alsa da inceleme sonucunda herhangi bir siyasi tarafta olmadığı görülmektedir.

Bu çalışmada, Covid-19 nedeniyle Hürriyet'in basılı yayının sadece ilk sayfalarına ulaşılabilinmiş, 2011-2020 8 ve 9 Mart tarihlerinde yayınlanan örnek haberler www.hurriyet.com.tr üzerinden alınmıştır. Arşiv aramasında 'kadınlar günü' ve '8 Mart' ifadelerinin aratılmasıyla ulaşılan haberlerden örnek alınmıştır.

Örnek alınan gazeteler içerisinde en fazla sayıda haber yayınlayan hürriyet gazetesidir. Bu bağlamda gazetenin 38 haberi incelenmiştir. Haberlerin internet ve gazetenin ilk sayfası olarak dağılıma bakıldığında gazetede daha olumlu haberler yayınlanırken internet sitesinde şiddet haberlerine daha çok yer verildiği tespit edilmiştir.

Tablo 7: Hürriyet Gazetesi

TEMALAR	İNCELENEN HABER SAYISI
Kadın hareketinin eylemsel boyutuyla temsili	8
Kadının toplumsal cinsiyet kodlarına uygun olarak temsili	9
Kadın sorunlarının şiddete indirgenmesine dayalı temsili	9
İnsan haklarına dayalı kadın haklarının tartışılmasına yönelik temsil	9
Kadın Odaklı Haberler İle Temsil Edilmesi	3

3.7.1.1.Kadın Hareketinin Eylemsel Boyutuyla Temsil Edilmesi

Hürriyet gazetesi, kadınları eylemsel boyutta temsil ederken genellikle eylem haberleri sadece olayın nasıl gerçekleştirdiğini anlatan kısa metinler şeklinde verilmiştir. Metinlerde herhangi bir ideolojik tutum bulunmamakla birlikte haberlerde büyük boy görseller kullanıldığı görülmektedir.

"Şiddeti Kınadılar" (8.Mar.11) başlıklı haberde, *"Dünya Kadınlar Günü etkinlikleri çerçevesinde Manolya Meydanı'nda bir araya gelen kadınlar, taşıdıkları pankartlara şiddeti kınadı."* yazılmakta, eylem hakkında bilgi verilmezken sadece "karanfil dağıtımı" bilgisi verilerek eylem haberleştirilmiştir. Benzer bir şekilde eylem haberinin karanfil vurgusuyla anıldığı *'Kutlama Değil, İsyan'* (8.Mar.11) haberidir. Dünya Kadınlar Günü adına Feminist Kolektifi üyesi kadınların 8 Mart'ı kutlamadıkları, isyan ettikleri söylemlerine yer verilmiştir. Fotoğraflarla desteklenmiş olan haberde sadece eylemlerde gerçekleşen olaylar yazılmış olup gazetenin tarafsız şekilde yayınladığı görülmektedir. Ancak haber metninde, Karabük'te gerçekleşen eylemde kadınlara karanfil dağıtılması vurgulanmıştır. *"Kadınlar, "Kadın cinayetine isyandayız", "Kadın ulusun temelidir", "Cinsel, ulusal, sınıfsal sömürüye son" yazılı dövizlerle protesto eden grup, koca dayacağını ise gözlerini mor renge boyayarak ve gelin duvağı takarak anlatmaya çalıştı."*

"*Kadınlardan Düdüklü Meşaleli Protesto*" (9.Mar.11) başlıklı haber metninde İzmir'de gerçekleştirilen eylem yer almaktadır. Haber metninde yer alan "*hükümet aleyhine slogan atıldı*" ve "*Datça'daki yürüyüş ise adeta iktidarı protesto mitingine dönüştü.*" ifadesi kullanılmış, bu ifadelerle kadınların yürüyüşlerinde kullanılan sloganlara karşı bir tutum içeren dil kullanıldığı görülmektedir.

"*Başbakan'ın Koltuğuna Siyah Çelenk*" (8.Mar.11) başlıklı haberde, Kadınlar Günü nedeniyle TBMM Genel Kurulu'nda, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın koltuğuna, üzerinde "Yaşam Hakkı İstiyoruz" yazılı siyah çelenk bırakmasının mecliste kargaşaya neden olduğu yazılmaktadır. "*CHP İzmir Milletvekili Canan Arıtman, gündem dışı söz alarak, kadın cinayetlerinin yoğun yaşandığı bir ülkede, 8 Mart Kadınlar Günü'nü kutlamanın anlamsız olduğunu savundu*" ifadesi kullanılmış haberin devamında "*Arıtman, konuşmasının ardından, üzerinde, "yaşam hakkı istiyoruz" yazılı siyah çelengi, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın koltuğuna bıraktı.*" denilmiştir. Haberin devamında siyah çelenk koyulmasına tepki gösterilmesinin ardından çıkan tartışma yer almaktadır. Haber, Dünya Kadınlar Günü bağlamından koparak meclis tartışmasının haberleştirildiği görülmektedir. Femen grubunun yapacağı eylem haberleştirilmiştir. "*Bugün Eylem Yapacaklar*" (8.Mar.12) başlığı kullanılan haberde femem grubunun bir üyesinin büyük boy fotoğrafı verilirken haber metninde şu ifadelere yer verilmiştir; "*Üstsüz eylemleriyle tanınan radikal kadın hakları savunucusu Ukraynalı FEMEN örgütü, Türkiye'de ilk eylemini bugün Dünya Kadınlar Günü'nde İstanbul'da yapacak.*" Haber metninin devamında Türk kadınlarının da üstsüz eylem yapmasını istedikleri yazılırken Kadınlar Günü'nün Femen grubu üzerinden magazinsel bir boyutta verildiği görülmektedir.

"*Kadın Cinayetlerine Protesto*" (8.Mar.11) başlığı atılan internet haberinde "*Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı binası önünde eylem yaptı.*" spotu kullanılmış, kadınların hak mücadelesi içinde olduğunu ve Kadınlar Günü'nü kutlayamadıkları ifadelerine yer verilmiştir. "*On Binlerce Kadın Taksim'de yürüdü*" (8.Mar.17) başlıklı haber ise kadınların eyleminin haberidir. Haberde video ve fotoğraf ile desteklenmiş olduğu görülürken kadınların eylemi hakkında siyasal bir taraftan yazılmadığı, sadece eylemin haberleştirildiği görülmektedir.

"Hülya neden böyle? Hülya derdini söyle" (8.Mar.18)başlığı kullanılan internet haberi, Beyoğlu'nda 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde yürüyen kadınlar anlatılmaktadır. Ancak haber, eylem haberinden çıkartılarak ünlü bir kadın adına açılan pankartın haberleşmesiyle magazinsel boyut almıştır. 16'ncısı düzenlenen yürüyüşün temel olarak konusu kadına şiddetin ve tacizin durması adına kadınların yürüyüş yapmasıdır. Ancak haberin başlığı kadınların hak mücadelesi adına yürüyüş yapması değil ünlü bir kadının söyleminin pankarta taşınması olmuştur.

2020 yılında Hürriyet gazetesi internet ve basılı yayınlarında kadın eylemlerine fazla yer verilmediği, son on yıldaki haberler gibi tarafsız şekilde sadece eylemlerin yazılarak sunulduğu görülmekte siyasilerin kutlama mesajları üzerinden haber yayını yapmışlardır.

3.7.1.2.Kadının Toplumsal Cinsiyet Kodlarına Uygun Olarak Temsili

Gazetenin kadınları temsil etme biçimi, 8 Mart Günü'nde genellikle karanfil dağıtımı ve çiçeklerle gösterilmektedir. Basılı medya organlarında ise "*kadınlar gününüz kutlu olsun*" yazısının yanında çiçekli bir görsel kullanıldığı da görülmektedir.

"Fişle priz eşit mi?" (9.Mar.11) başlıklı internet haberinde, " Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler Derneği'nin (KOBİDER) Genel Başkanı Nurettin Özgenç, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde yaptığı kadın-erkek eşitliğine ilişkin açıklamalarıyla şok etkisi yarattı." Spot olarak girilmiştir. Kadınları bir nesne ile bir tutulmasına karşın gazete haberin devamında sadece Özgenç'in açıklamasına yer vermiş, yapılan açıklama hakkında yorumda bulunulmamıştır.

"Eşinin 4 Çocuğunu Büyüttü Yılın Annesi Oldu" (8.Mar.12)başlıklı haberde Manisa'da 8 Mart Dünya Kadınlar Günü etkinliklerinde '*hayatını eşinin 4 çocuğuna adayan*' bir kadına ödül verilmesi haberleştirilmiştir. Haberde kadın, fedakâr eş, anne rolüyle temsil edilmektedir. Bu bağlamda haber, toplumsal cinsiyet kodlarına uygun olarak temsil edildiği görülmektedir.

"Dün Sürüklendiler, Sınır dışı Edilecekler" (9.Mar.12) başlıklı haberde 2012 yılında ülkemizde eylem yapan FEMEN grubunun eylemi haberleştirilmiştir. Eylem haberi hürriyet tarafından magazinsel bir boyutla anlatılmıştır. Haberde sınır dışı

edilmesi nedeniyle havaalanına giden FEMEN grubunu "*erkeklerin beklediği*" yazılmaktadır. Bu bağlamda FEMEN grubunun üstsüz gösteri yapması, eylemci kadının bedenini açmasının erkekler tarafından ilgi odağı haline gelmesine bir neden olarak gösterilmektedir. Diğer yandan haberde kullanılan fotoğrafta polisler tarafından tutulan üstsüz eylemci gösterilmektedir. "*Alsancak'ta karanfil kokusu*"(9.Mar.13) başlığı kullanılan haberde "*Kırmızı karanfiller, Kadınlar Günü'nü simgeleyen mor yaka iğneleri, keçeden yapılmış duvar süsleri ve anahtarlıklar Kadınlar Günü için olarak İzmirli'lere armağan edildi*" ifadesi kullanılmış kadınlar günü mücadele günü olma durumundan çıkartılarak kadınlar toplumsal kodlara uygun bir şekilde anılması haberleştirilmiştir. Kadın, süs, çiçek gibi kodlarla sunulmuştur. Aynı gün yayınlanan "*Iğdır'da Hüsrarla Biten 8 Mart Eylemi*" (9.Mar.13) başlığında Dünya Kadınlar Günü adına Iğdır Kadın Dayanışması İniyatifinin sokaklarda kadın bulamadığı için karanfil dağıtmamamsı konu edilmiştir. "*Yok, sağ ol, almıcaz çiçek' denilerek kapı yüzümüze kapatılıyor, durumu anlatamıyoruz*" ifadesine yer verilirken sokakta neden kadınların olmadığına yönelik bir bilgi verilmemiş, sokaklarında rahat gezemeyen kadınlar sorun edilmemekte çiçek verilememesi sorun edilmiştir.

"*8 Mart'ta kadınlara dolmuş bedava*" (8.Mar.15)başlıklı haberde Adana'da bir minibüs sürücüsünün kadınlara karanfil vererek ücret almaması haberleştirilmiştir. Yayınlanan metinde müşterisine çiçek uzatan sürücünün görüntüsüne yer verilmiştir. Bu bağlamda haberde kadının toplumsal cinsiyet kodlarına uygun olarak çiçekle özdeşleştirilmesi görülmektedir.

Hürriyet'in internet sitesinde paylaşılan Ankara'da 8 Mart adına gerçekleştirilen etkinlikler kapsamında yayınlanan habere "*Kadınlar çiçektir*" (9.Mar.15) başlığı kullanılmıştır. Haberde siyasi bir aktörün açıklamasına yer verilmiş ancak habere 'kadınlar çiçektir' ifadesi gazeteye ait olup herhangi bir kişiye ait değildir. Bu haber başlığı ile kadın ve çiçek özdeşleştirilmesi görülmektedir. Haberin devamında Kadınlar Günü kapsamında düzenlenen gösteriler anlatılmıştır.

"*Kadın Hakları Türkiye Modeli*" (8.Mar.16) başlıklı haberde, Dönem cumhurbaşkanı tarafından yapılan konuşma metni habere taşınmıştır. Haberde "Kadın hakları illa Batı'daki formatta ve üslupta ifade etmek, savunmak, hayata

geçirmek zorunda değiliz." ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadede kadın haklarının da ülkemizdeki genel anlayışın dışına çıkılmasını istenilmediği ve mevcut iktidarın isteklerine göre şekillenmesi isteği gözlenmektedir.

Hürriyet'in internet sitesinde yayınlanan 08.03.2017 'inde yayınlanan "AA'dan Kadın Çalışanlarına 8 Mart Çiçeği" başlıklı haber yayınlanmış, Anadolu Ajansının kadın çalışanlara çiçek vermesi habere taşınırken, kadınlara çiçek uzatılan fotoğraf karesi haberde kullanılmıştır. Aynı tarihte verilen benzer haber ise CHP'den karanfil başlıklı haber olmuştur. Hürriyet gazetesi siyasi liderlerin karanfil törenlerine sıkça yer vermektedir.

Hürriyet gazetesi, internet sitesi dâhil olmak üzere, mart ayında Türkiye'de 2019 yerel seçimlerinin olması nedeniyle gündem haberlerinde Kadınlar Günü'ne dair haberlerinde azalma tespit edilmiştir. Haberlerin genel teması siyasilerin kadınlara karanfil dağıtması ve seçimlerdeki vaatleri yönünde olmuştur.

3.7.1.3.Kadın Sorunlarının Şiddete İndirgenmesine Dayalı Temsili

Hürriyet gazetesi, şiddet haberlerini gazetenin manşetinde oldukça az yer vermesine karşın internet sitesinde oldukça fazla yer vermiştir. Bu bağlamda gazetenin, okunma kaygısı içerisinde şiddet haberlerini sunduğu görülmektedir. Özellikle atılan başlıklar magazin haberi gibi verilerek, şiddet sorun değil nesne haline getirilmiştir.

www.hurriyet.com.tr üzerinden yayınlanan haber metninde, "*Kadınlar Günü dayaklarla kutlandı*" (8.Mar.11) başlığı kullanılmıştır. 'dayak' ve 'kutlama' kelimeleri kullanılarak haberde Kadınlar Günü'nün kutlanması gereken bir durum olduğunun yanında, kadınların dayak yemesini olumlu bir sunuş biçiminde vererek şiddeti normalleştirmişlerdir. " *8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü, Türkiye'de dayakla, bıçakla kutlandı. Ajanslara, yurdun dört bir yanından, eşiyle tartışan, onları dövüp bıçaklayan erkeklerin haberleri düştü. Erkekler; kadınların, Kadınlar Günü'nü işte böyle kutladı...*" giriş cümlesinden sonra kullanılan ara başlıklarda *Engelli Eşinin Boynunu Kesti, Antalya'ya Kaçan Karısını 4 Yerinden Bıçakladı, Karısını Dövdü, Kayınbiraderini Bıçakladı, Hamile Eşini Bıçakla Yaraladı, Tutuklandı, Engelli Kızını Evi Kirletiyor Diye Döverek Öldürdü, Kadın Müdür Sokak Ortasında Öldürüldü* başlıkları kullanılan haberde, kadınların öldürülmesi durumu sansasyonel bir şekilde

ardı ardına verilmiş, gerek haber metnindeki ifadelerde gerek başlıklarda ise öldüren erkeğin neden öldürdüğüne dair gerekçelerde sunulmuştur. " önce kendisini terk ederek Antalya'ya kaçan", " şiddetli geçimsizlik yaşadığı 2 çocuğunun annesi", " , sokak kapısını açık bıraktığı gerekçesiyle" gibi ifadeler kullanan gazete kadın cinayetlerine haklı bir neden var gibi sunmaktadır.

"Kadına Şiddete Sıfır Tolerans" (9.Mar.11) başlığı kullanılan haberde "Ayrımcılığı nasıl kesin bir şekilde reddediyorsak, kadınlara şiddet uygulanmasını, silah doğrultulmasını da insanlık dışı bir eylem olarak niteleyerek lanetliyoruz" dedi." giriş cümlesi kullanılmıştır. Haber metni dönem iktidarının kadına şiddeti eleştirmesi şeklinde olup gazete yansız bir şekilde haberi yayınladığı görülmektedir.

"8 Mart'ta Bir Kadın Cinayeti" (8.Mar.12) daha başlıklı haberde ise kadın cinayeti işlenmiştir. Cinayet haberinde öldürülen kadının fotoğrafı verilmemekle birlikte katil erkeğin kadına silah doğrultan ve güvenlik kamerasından alınan bir görüntüsü büyük boy olarak verilmiştir. Hürriyet gazetesi, "boşanmak ve çocuklarının velayetini babasına bırakmak için Tekel büfesi işletmecisi eşi Fevzi B.'den 15 bin lira para istediği öğrenilen Diyar B.'nin bu sebeple eşiyle sık sık tartıştığı öğrenildi" ifadesiyle kadının katledilmesini meşrulaştırmış, öldürülmesine haklı bir neden sunmaktadır. Haberin devamında kadının ihanet içinde olduğuna dair bir iftira olduğunu da yazılmakta, kadını öldüren erkeğin haklı nedeni pekiştirilmektedir.

"Kadınlar Günü Muharebesi" (9.Mar.13) başlığı atılan haberde Denizli'de polisle yürüyüş yapılmasının ardından çıkan arbede haberleştirilmiştir. Haber metninde 'destek veren az sayıda erkek' ifadesi kullanılmış, haberin devamında "kadınlara destek veren 4 erkek gözaltına alındı" denilmektedir. Haberde kadınların erkeklerden az destek görmesi, polisin bu erkekleri içeri alması konusuna daha fazla dikkat çekilmiştir. Olay, kadınların barikatı geçmesi nedeniyle polisin müdahale etmesiyle haber metni erkeklerin destek vermesinin bir sonucuymuş gibi yansınmaktadır.

"Türkiye'nin En Acı Duvarı" (9.Mar.15) başlıklı haberde kadın cinayetlerine farkındalık adına yaratmak adına Konak Belediyesi tarafından düzenlenen 'duvar örme' etkinliği habere taşınmaktadır. 2008 yılından 2015 yılına dek öldürülen 1169

kadının yer aldığı duvar kadına yönelik şiddetin 7 yılını anlatmaktadır. Gazete, haberde kadın cinayetleriyle ilgili herhangi bir olumlu olumsuz yorumla haberi sunmamış, sadece Konak Belediye başkanının konuşmasına yer vererek haberi sonlandırmıştır.

Kadınların Dünya Kadınlar Gününde de şiddet ve tacizle anıldığı başka bir haber ise hürriyet.com.tr sitesinde 2015 yılında yayınlanan "*4 Kadın 500 kilometre pedal bastı, ancak tacizden kurtulamadı*" (9.Mar.15) başlıklı haber olmuştur. Haberde farkındalık amacıyla kilometrelerce yol giden kadınların Tır sürücüsü tarafından sözlü taciz edilmesi konu edilmektedir. Sürmanşet olarak "*Korkunç Bilanço*" (8.Mar.17)haberi yayınlanmıştır. Haberde 2016 yılında 338 kadının öldürüldüğü Mor Çatı'nın araştırmasına göre ise öldüren kişilerin yüzde 46,6'sının eşleri olduğu vurgulanmıştır. 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde bu haberin sürmanşet olarak verilmesiyle ülkedeki kadın cinayetlerine karşı dikkat çekilmek istenmektedir.

"*Dehşet! Hamile kadını zorla otomobile bindirip...*" (9.Mar.17) verilen bu haberde haber başlığı yarım bırakılmış, haberin okunurluğunun artması adına kadına şiddet hikâyesi kullanılmıştır. Saldırıya uğrayan kadının tecavüzden kurtulduğu yazılmakta ancak haber metninde "*Geç saatlere kadar dolaşan 2 arkadaş*" ifadesi kullanılmış kadınların geç saatlerde dolandıkları için gasp edildikleri algısı yaratılmıştır. Haberde kadının hamileliğine sıklıkla değinilmiş kadının mağduriyet kimliği pekiştirilmiştir

"*Kadınlar Günü'nde Bıçakla Saldırdılar*" (8.Mar.17) başlığıyla yayınlanan haber ise diğer gazetelerde de yer verilen Bilgi Üniversitesinde gerçekleşen saldırıya ilişkin haber olmuştur. Haber gazetenin ilk sayfasında yer verilmiş saldırganın olduğu fotoğrafla birlikte servis edilmiştir.

3.7.1.4.İnsan Haklarına Dayalı Kadın Haklarının Tartışılmasına Yönelik Temsil

Hürriyet gazetesinin insan haklarına dayalı temsiline, genel olarak istatistiksel verilere dayalı haberler yaptığı görülmektedir.

"*Sevgililer Günü'ne Dönüşmesin*" (8.Mar.11) başlıklı haberde kadınlar gününde kadınlara çiçek çikolata verilmesi Siyasi bir aktör tarafından 'sevgililer

Günü' benzetmesi yapılması haberleştirilmiştir. Haber sunumunda herhangi bir siyasi tutum bulunmazken siyasi kadın aktörün itiraz etse de çiçeği aldığı vurgusu yapılmıştır.

"Yarım Milyon Resmi Çocuk Gelin" (8.Mar.14) haberinde ise ülkemizde ve dünyada sorun olan, çocuk yaşta evlilik hakkında yapılan araştırma metni yer almaktadır. Haberde Aile sosyal politikalar Bakanlığı'nca yapılan araştırmaya göre *"2002 yılından itibaren toplam 504 bin 957 çocuk 16-17 yaşında resmi olarak gelin oldu."* Denilmektedir. Haber metninde kadınların ve kız çocuklarının sayısal verilerle sorunları ifade edilirken, gazetenin bu sorunlar ve çözüm önerileri hakkında bir tutumu bulunmamaktadır. *"Şiddet, Taciz ve tecavüz 10 yılda 14 kat arttı"* (8.Mar.14) haberinde siyasi bir aktörün açıklamasına yer verilmiş, kadınların şiddete uğrama, öldürülme gibi sayısal verilerle ifade edilirken, sığınma evlerinin yetersizliği ve kadınların siyasette yer almaması da haber metnine taşınmıştır.

Yeni Akit gazetesinin ağır eleştirilerine maruz kalan haber Hürriyet'in *"Kürtaj Benim Kararım"* (8.Mar.15) manşeti olmuştur. Haberde Hürriyet gazetesinin araştırması sonucu kadınların yüzde 68,4'ünün kürtajın kendi karraları olduğunu yazmaktadır. Hala tartışmalı bir konu olan kürtaj hakkındaki bu söylemle, kadınların büyük oranda kendi bedenleri üzerinde hak sahibi olmak istedikleri anlatılmaktadır. Araştırma konusu sadece kürtaj üzerine olmamış, şiddet, çalışan nüfus, siyasilerin kadın olması, ev işleri ve ayrımcılığa uğrayan kadınlar gibi temalarla anket düzenlenmiş, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü adına gazete geniş çaplı bir araştırma yapmıştır. Aynı haberin devamı 9 Mart 2015 tarihli gazetenin ilk sayfasında yer almış *"Yalnız Yürümek Bile Özgürlük"* başlığı ile verilmiştir.

"Türkiye'de Her 7 Kızdan 1'i Çocuk Gelin" (8.Mar.16) haberi Dünya kadınlar gününde kadın sorunları altında yayınlanmıştır. UNICEF tarafından yayınlanan toplumsal cinsiyet eşitsizliği raporuna göre ülkemizin 142 ülke arasında 125. Olması ve 15-19 yaş arasındaki kızların *'Yüzde 28'i Evde Oturduğunu'* yazılmaktadır.

"Sığınacak Yer Yok" (8.Mar.16) başlıklı haberde Mor Çatı'nın raporuna göre kadın sığınma evi sayısının yetersiz olduğu, şiddet gören kadınların ve çocukların yeterince faydalanamadığı konusuna değinilmiştir. Bu bağlamda haber, kadınların şiddet sorunlarına değinmektedir.

"10 Bin 785 Vekilden Sadece 495'i Kadın" (8.Mar.16) başlığı kullanılan haber metninde kadınların belirli iş alanlarında yer bulabildiklerini günümüzde hala devam eden bir süreç olduğunu anlatılmaktadır. Haberde seçilme hakkını 1934 yılında kazanan Türk kadınının 2015'e dek meclise giren sayısının 495 olduğu yazılmaktadır. Böylelikle kadın vekil 4.85 in altında kalmıştır. *"Temsilde De Şiddet Var" (9.Mar.15)* başlığı atılan KA-DER tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçları yer almaktadır. Araştırmaya göre 535 milletvekilinin sadece 77 si kadındır ve Türkiye'de kadının temsilde şiddet yaşadığı söylenmektedir. Haber metninin devamında *"kadın oranı yerinde saydı. 535 milletvekilinin 77'si, 26 bakanın 1'i, 81 valinin 2'si, 25 müsteşarın 1'i, 30 büyükşehir belediye başkanının 3'ü, yüksek yargı organı başkanlarının 1'i, 174 rektörün 14'ü kadın"* denilerek kadına yönelik araştırmanın sonuçlarına yer verilmiştir.

"Kadın Çalışkan Ama Kazancı Az" (9.Mar.16) haberiyle araştırma sonucu ortaya koyulmuştur. Araştırma sonucuna göre, ülkemizde kadınlar erkeklerden daha uzun saatler çalışmakta ancak yüzde 77 oranı kadar ücret alabilmektedir. Bu bağlamda haberde kadınların eşit ücret sorununa Kadınlar Günü adına değinildiği görülmektedir.

"Bitsin bu iki yüzlülük" (8.Mar.18) başlıklı haber olmuştur. Haberde anayasa mahkemesinin ilk ve tek başkanının söylemi başlığa taşınmaktadır. Hürriyet gazetesi Tülay Tuğcu için *"2005-2007 yılları arasında Türkiye'de erkek egemen yargı sisteminin en tepesindeydi"* ifadesi kullanmış kadınlar gününde kadınların yöneten kesimde olamama durumunu eleştirmiştir.

"8 Mart Tatil Olsun" (9.Mar.19) başlıklı haberi gazetenin ilk sayfasında yayınlanmıştır. Haber metninde kadınların polis müdahalesi nedeniyle yürüyüş yapamadığı bilgisi verilen haberde kadınların eyleminden fotoğraf paylaşılmıştır. 8 Martın tatil ilan edilmesi, kadınların sorunlarına dikkat çekilebilmesi ve kadınların 8 Mart'ta sesini duyurabilmesi adına ülkemizde birçok kez gündeme gelmiş, ancak resmi tatil ilan edilmemiştir. 2019 yılı itibariyle dünyada 8 Mart'ın resmi tatil olduğu tek yer Berlin eyaletidir.

3.7.1.5.Kadın Odaklı Haberler İle Temsil Edilmesi

"Kadınlar Günü'nde karısından şikâyetçi oldu" (8.Mar.12) başlıklı haberde 8 Mart Günü etkinliklerinde karısının parasını aldığı iddiasıyla bir erkeğin şikâyeti haberleştirilmiştir. Haber metni, magazinsel biçimde verilmiş, karısından alamadığı bin 500 TL adına siyasilerin yanına giderek 'kadınların hakkı varsa erkeklerin de var' ifadesinin özellikle vurgulandığı görülmektedir. Bununla beraber *"Böyle yasa olmaz. Kadınları şımartmasınlar."* Cümlesine de vurgu yapıldığı da görülmektedir.

"Başbakan'dan Mardin'de Annelere Seslendi" (8.Mar.12) *"Cinsiyet ayrımcılığı ırkçılık gibi"* başlığı atılan örnek haber metinlerinde dönem başbakanının açıklamasına yer verilmiş, Kadınlar Günü'nde siyasi liderin açıklamasıyla bağlamdan kopan bir haber görülmektedir. Haberin ana unsuru Kadınlar Günü değil, siyasi liderin konuşma metnidir.

Gazetede yer alan manşet haber uçak kazasında hayatını kaybeden Mina Başaran'ın ölümünün ardından *"Mina'nın Çocukları"*(8.Mar.19) isimli projenin habere taşınması olmuştur. Büyük boy fotoğraflarla desteklenen haberde 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde kız çocuklarına destek olunması konusuna dikkat çekilmiştir.

Hürriyet gazetesinin haberleri sunuş şekilleri ele alındığında, gazetenin internet haberlerinde şiddet haberlerine daha çok yer verdiği, basılı medyada ise magazinsel bir hava içerisinde kadına yönelik habercilik yaptığı görülmektedir. Bunun nedeni olarak internet haberciliğinin okunma ve tıklanma sayısına yönelik kaygının gazete için toplumsal bir sorun olan kadına şiddet sorunundan daha öncelikli hale gelmesidir. Bunun yanında gazetenin eylem haberlerin basılı yayın olarak çok yer vermediği ancak internet haberlerinde ise eylemleri siyasi bakış açısından uzak sadece eylemleri verdiği görülmektedir.

Gazetenin diğer bir tutumu ise Kadınlar Günü'nün karanfil dağıtım günü olarak sunulması olmuştur. Özellikle seçim döneminde çıkan gazetelerde siyasilerin kadınlara karanfil vermesi vurgulanarak kadınlar günü anılmıştır. Oldukça fazla fotoğrafla verilen gazete, femer grubunu sunuş şekli ise çıplak kadın bedeni olarak vurgulanmış, kadınların polis tarafından darp edilmesi konusu haberin asıl temasını oluşturmamıştır. Kadına şiddet ve kadınların eylemleri haberleri hürriyet gazetesi için herhangi bir toplumsal olaydan çok okunması amacıyla yayınlanan haberler

bütünü olmuştur. Bunun yanında gazete kadınların sorunlarına değinen haberlere de yer vermiş ancak bunlar ilk sayfada çok fazla yer alan haberlerden olmamıştır.

SONUÇ

Kadınların kendi hakları adına vermiş olduğu mücadele, yüzyıllardır devam etmektedir. Fransız Devrimi ardından örgütlenen kadınların İnsan Haklarına Dayalı haklarını elde edebilmek için toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklere karşı mücadele etmişlerdir. Kadın hareketlerinin günümüzde devam ettiği görülmektedir. Dünyada devam eden kadın hareketi, Türkiye'de benzer şekillerde kendini göstermektedir.

"Türkiye'de Kadın Hakları Ve Medya: 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nün Basında Temsili" adlı tez çalışması, kadınların haklarını elde edebilmeleri adına yüzyıllardır vermiş oldukları savaşı açıklamayı hedeflemekle birlikte, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nün nasıl temsil edildiği konusunu da incelemektedir. Kadınlar Günü'nün nasıl temsil edildiğine dair farklı ideolojilere sahip Hürriyet, Yeni Şafak, Türkiye, Cumhuriyet, Yeniçağ ve BirGün gazetelerini incelemeyi amaçlamıştır.

Üç ana bölümden oluşan tez, ilk olarak Toplumsal Cinsiyet ve Kadın başlığı altında Toplumsal Cinsiyet ve konusunu açıklamaya çalışılmış, "Feminist Teoriler" başlığı altında "Liberal", "Radikal", "Marksist" feminizmler açıklanmıştır. Son olarak Kadın haklarının tarihsel gelişimi Birinci, İkinci ve Üçüncü dalga şeklinde feminist bilincin gelişim sürecine değinilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde, Toplumsal Hareketler ve Kadın konusuna değinilmiş, bu başlık altında toplumsal hareketler ve yeni toplumsal hareketler konusu açıklanmıştır. Son olarak Dünyada Feminist Hareketler başlığı altında Amerika ve Avrupa, Türkiye'de yaşanan kadın hareketlerine değinilmiş tarihsel süreçleri açıklanmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nün basında nasıl temsil edildiğini görmek adına farklı yayın politikalarına sahip 6 gazete incelenmiştir. Seçilen altı gazete sadece basılı medya organları değil internette yayınlamış oldukları haberler de incelenerek son 10 yıldaki veriler ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Bu tezin ana konusunu oluşturan 8 Mart Dünya Kadınlar Günü, 20.yüzyılda kutlanmaya başlamış ve evrensel bir boyuta ulaşmıştır. Tüm dünyada simgeleşen Dünya Kadınlar Günü'nün en önemli işlevi ise toplum içerisinde kadın hareketinin

yaygınlaşmasını sağlamaktır. Bu bağlamda gazetelerin bugüne dair üretmiş olduğu haberler, kamuoyu oluşturması açısından değerlidir. Kadınların toplumdaki yeri, eşitsizlikler, sorunlar gibi konuların olgusal olarak değerlendirilmesi de toplumsal cinsiyet eşitsizliği durumu açısından önemlidir.

Bu çalışmada 8 Mart'ın medyada nasıl temsil edildiği konusu temel sorunlardan yalnızca biridir. İncelenen gazetelerden Yeni Akit'in 8 Mart'a karşı tutumu oldukça eleştirel bir tavırla karşımıza çıkmaktadır. Gazete, kadını toplumsal cinsiyet kodlarına uygun temsil etmekte ve kadının bu rollerden çıkmaması adına feminist hareketleri eleştirilmektedir. 8 Mart Kadınlar Günü kadınların eylemlerine yer verilirken ideolojik olarak gazeteye yakın olan kadınların etkinliklerine yer verildiği görülmektedir. Yeni Akit gazetesinin 8 Mart'ın manşete taşınması konusunda da tutarsız davranıldığı görülmektedir. Cumhuriyet gazetesi ve BirGün gazetesi sıklıkla kadın haberlerine eylemlerle yer verirken, Yeniçağ gazetesi 8 Mart'ta kadınları neredeyse hiç temsil etmemiştir. Yeniçağ gazetesinin karikatürlerle muhalif bir tutum içerisinde olması ancak kadın hareketlerini haber yapmaması konusundan bakıldığında tutarsızlık görülmektedir. Türkiye gazetesinin seçim zamanlarında kadına yönelik haberleri arttırdığı ve bu bağlamda kadınların haberde sadece nesne olarak kullanıldığı ve bağlamdan koparılan haberde kadınların siyasallarla birlikte anıldığı gözlemlenmiştir. Türkiye gazetesinde kadınların dramatik haberlerle verilmesi, incelenen 5 gazeteye göre daha fazla olduğu da görülmektedir. Gazetede kadınların dramatize şekillerde sunulması genellikle *kutsal annelik* kavramı üzerinden gerçekleştirilmiştir. BirGün gazetesinde kadınların temsili özellikle 8 Mart Kadınlar Günü'nde daha fazladır. BirGün gazetesi incelenen diğer gazetelerden farklı olarak kadın eylemlerine daha çok yer vermiş, 8 Mart son on yıl içerisinde manşet haber olmuştur. BirGün gazetesinde kadınlar, kadın eylemleriyle, tartışılması gereken kadın sorunlarıyla birlikte anlatılmaktadır. Bu bağlamda diğer 6 gazeteye oranda daha fazla habere de yer verdiği, kadınları daha çok temsil ettiği gözlemlenmiştir.

Çalışmadaki bir diğer soru kadına yönelik şiddettir. Şiddet haberlerinin yayınlanması, şiddetin nasıl sunulduğu konusu, yeniden üretilmesi ve magazin malzemesi olması konusu haber dili açısından oldukça sıkıntılı olabilmektedir. Gazeteler incelendiğinde, Yeni Akit gazetesinde kadına şiddet haberlerini neredeyse

hiç vermediği görülmektedir. Benzer şekilde Yeniçağ gazetesi de kadına yönelik şiddet haberlerine az yer vermiştir. Diğer yandan gazetelerde genel olarak kadına şiddet konusu istatistiksel bilgilere dayandırılarak verildiği de görülmektedir. Şiddet sorunlarıyla ilgili uzmanlarla konuşulduğu da gözlemlenmektedir. Hürriyet gazetesi manşete taşıdığı kadın odaklı olumlu haberlerin yanında internet sitesinde kadına yönelik şiddet haberlerine oldukça sık yer vermekte ancak haberleri sunma şekli oldukça magazinsel şekildedir. Okuyucuya bilgi verme amacından daha çok, okunma sayısının artırılmasına yönelik başlıklar kullanılmakta ve kadınlar sorunlarıyla temsil edilirken nesneleşmektedir.

Kadınların siyasallar üzerinden temsil edilmesi sorunu bir diğer temsil sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye ve Yeni Akit gazetesinin 8 Mart haberlerinde siyasi aktörlerin oldukça fazla olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle seçim dönemi yayınlanan gazetelerde, 8 Mart kadınların günü olmaktan çıkartılmış, siyasilerin oy toplama gününe dönüştürülerek sunulmuştur. Diğer yandan gazetelerde kadınların siyasilerden karanfil aldığı görüntülere Türkiye ve Hürriyet gazetelerinde oldukça sık yer verildiği görülmektedir.

Kadın haklarının medyada temsiline yönelik yapılan analizde haberlerin temel insan haklarına yönelik kadın mücadelesini dile getirdiği gözlemlenmiştir. Şiddet, eşit işe eşit ücret, eğitim ve çalışma hakkı, çocuk yaşta evlilik gibi konuların işlendiği bu haberlerde genellikle sorunlar dile getirilmiş ancak kamusal bir tartışma başlatılamamıştır. Gazeteler bu haberleri verirken sayısal bilgilendirme yapmış olduğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda kadınların sorunları gazeteler dile getirse de bu durumu neden sonuç ilişkisi içerisinde değerlendiremediği, çözüm önerilerinin haber içeriklerinde çok fazla tartışılmamaktadır. Kadınların kamusal alanda başarılarına yönelik haberler gazetelerde yer alsa da bu tür haberlerin az sayıda üretilmesi ve kadınların özne olarak çok az haberleştirilmesi tartışmaya açık bir konudur.

KAYNAKÇA

- Atabeyoğlu, C. (1985). Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Avcı, M. Osmanlı Devleti'nde Kadın Hakları Ve Kadın Haklarının Gelişimi İçin Mücadele Eden Öncü Kadınlar. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, (55).
- Akal, Emel. *Kızıl feministler*. İletişim Yayınları, 2011.
- Arat, N. (1991). Feminizmin Abc'si. Simavi Yayınları.
- Arat, Z. F. (1998). Kemalizm Ve Türk Kadını. 75 Yılda Kadınlar Ve Erkekler
- Bensadon, N., & Tekeli, Ş. (1994). Başlangıcından Günümüze Kadın Hakları. İletişim.
- Berktaş, F. (2013). Feminist Teoride Açılımlar. Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları, 2-23
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal Cinsiyet Olgusu Ve Türkiye'de Kadınlık. Kmü Sosyal Ve EkonomiK Araştırmalar Dergisi 16 (Özel Sayı I)
- Çaha, Ö. Sivil Kadın, (2017) Savaş Yayınları
- Çak, Ş. E. (2010). Toplumsal Cinsiyet Ve Feminizm Teorileri Bağlamında Türkiye'deki Reklam Filmleri Ve Popüler Müzik Videoları. Yedi, (4), 101-110.
- Çakır, S. (2007). Feminizm: Ataerkil İktidarın Eleştirisi. Birsan Örs (Der.), 19, 290-310.
- Çakır, S. (2016). Osmanlı Kadın Hareketi Metis Yayınları
- Çayır, K. (1999). Yeni Sosyal Hareketler–Teorik Açılımlar-Kaknüs Yay.
- Çetinkaya, Y. D. (2008). Tarih Ve Kuram Arasında Toplumsal Hareketler. Toplumsal
- Çiftçi, Hasan ve diğerleri, (2019) Yeni Medya ve Halkla İlişkiler ve İletişim Ankara, İksad Yayınevi
- Dede, A. (2018). Toplumsal Hareketleri Dönüştüren Bir Olgu Olarak Kimlik Talebi. Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2(11), 24-44.
- Dikici, E. (2016). Feminizmin Üç Ana Akımı: Liberal, Marxist Ve Radikal Feminizm Teorileri. The Journal Of Academic Social Science Studies, 43, 523-532.
- Dow, B. J. (2003). Feminism, Miss America, And Media Mythology. Rhetoric & Public Affairs, 6(1), 127-149.
- Donovan, J. (2016). Feminist Teori. İletişim Yayınları, İstanbul, 365.

- Dökmen, Z. Y. (2004). Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Psikolojik Açıklamalar. Sistem Yayıncılık
- Duby, G., & Perrot, M. (2005). Kadınlar Tarihi, Yirminci Yüzyılda Kültürel Bir Kimliğe Doğru.
- Ecevit, Y., & Karkıner, N. (2011). Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Güneş, Fatime, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi The Journal Of International Social Sciences Cilt: 27, Sayı: 2, Elazığ
- Hooks, B., & Aydın, E. (2002). Feminizm Herkes İçindir. Çitlembik Yayınları.
- Işık, G. (2011). Toplumsal Hareketler: Tarih-Kuram Ve Kapsam. Toplumsal Hareketler: Politikadan Edebiyata, Sanattan Sinemaya, Medyadan Toplumsal Algıya Teorik Ve Pratik Analizler Ve Yansımaları (1-44), İstanbul: Nobel Yayınları
- İmançer, D. (2002). Feminizm Ve Yeni Yönelimler. Doğu Batı, 5(19), 151-169.
- Kırkpınar, L. (2001). Türkiye'de Toplumsal Değişme Ve Kadın (Vol. 2563). Kültür Bakanlığı.
- Kırkpınar, L. (1998). Türkiye'de Toplumsal Değişme Sürecinde Kadın. 75 Yılda Kadınlar Ve Erkekler, 13-28.
- Köse, E. (2013). Cinsiyet/Toplumsal Cinsiyet İkiciliği Üzerine Eleştirel Yaklaşımlar Ya Da Doğa 'Doğal Mıdır?'. Doğu Batı Düşünce Dergisi, 16(64), 37-52.
- Kılıç, Z. (1998). Cumhuriyet Türkiye'sinde Kadın Hareketine Genel Bir Bakış. 75 Yılda Kadınlar Ve Erkekler, 347-360.
- Kurtoğlu, A. (8). 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Hakkında Kısa Bir Hikaye Fe Dergi
- Michel, A. (1984). Feminizm (Çev. Şirin Tekeli). İstanbul: Kadın Çevresi Yayınları
- Örnek, S. (2015). Abd'de Kadın Haklarının Gelişimi Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Kosbed
- Palabıyık, A. (2013). *Toplumsal Cinsiyete Sosyolojik Bir Yaklaşım: Ortadoğu'nun Halleri. Toplumsal cinsiyet*. Doğu-Batı Düşünce dergisi,(63), 225-261.
- Porta, D. ve Dıranı M.(2020) Toplumsal Hareketler, İş Bankası Yayınları İstanbul
- Salihoglu H. (1988) "Almanya'da ondokuzuncu yüzyıldaki kadın hakları tartışmalarına bir bakış." Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 5.2
- Sancar, S. (2011). Türkiye'de Kadın Hareketinin Politığı: Tarihsel Bağlam, Politik Gündem Ve Özgünlükler. Birkaç Arpa Boyu, 21, 61-117.
- Şenol, S. (2010). *Türkiye'de 1980 Sonrası Kadın Hareketi Ve Feminist Yayıncılığın Oluşum Süreci: Pazartesi Dergisi Deneyimi*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir

- Sevim, A. (2005). *Feminizm*, (1. Baskı). İstanbul: İnsan Yayınları
- Steeves, H. L. (1994). *Feminist Teoriler Ve Medya Çalışmaları. İçinde Medya İktidar İdeoloji*, Mehmet Küçük (Çev. Ve Der.), Ankara: Ark Yayınevi.
- Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, (1985) *Feminizm Üzerine Görüşler*, İletişim Yayınları, İstanbul: İletişim Yayınları, Cilt 4.
- Taş, G. (2016). *Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri Ve Dönüşümleri*. Akademik Hassasiyetler, 3(5).
- Taştan, İ. Ö. (2016). 'Çağdaşlığın Simgesi Ve Ulusun Faziletli Anası'ndan 'Kendi Hayatının Öznesi Olan Özgür Kadın'a: 2000'li Yılların İlk Yarısında Tbm'm'de Ve Feminist Kampanyalarda Kadın Hakları Söylemi. *Mülkiye Dergisi*, 40(1), 185-208.
- Tekeli, Ş. (Ed.). (1995). *1980'ler Türkiye'sinde Kadınlar Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. İletişim Yayınları.
- Tekeli, Ş. (1998). *Birinci Ve İkinci Dalga Feminist Hareketlerin Karşılaştırmalı İncelemesi Üzerine Bir Deneme. 75 Yılda Kadınlar Ve Erkekler*
- Telci, Akkaya B. (2017) "İnternet Haberciliğinde Kadına Ve Çocuklara Yönelik Şiddet Haberlerinde Etik Sorunlar: Yanlış Fotoğraf Kullanımı", *Berrin Kalsın (Ed. Ve Der.). Tüm Boyutlarıyla İnternet Haberciliği İçinde. Ankara: Gece Kitaplığı*
- Topal Demiroğlu, E. (2014). *Yeni Toplumsal Hareketler: Bir Literatür Taraması*.
- Toprak, Z. (2014). *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü Ve Feminizm*. Tarih Vakfı Yayınları
- Toprak, Z. (1935). *İstanbul Uluslararası Feminizm Kongresi Ve Barış*. Toplum-Düşün, 24, 24-29.
- Topuz, H. (2003). *Türk Basın Tarihi: II. Mahmut'tan Holdinglere* Remzi Kitabevi
- Tunçay, M. (1982) *Eski sol üzerine yeni bilgiler*. Belge Yayınları
- Uluocak, Ş., Gökulu, G., Bilir, O., Özbay, D., & Karacık, N. E. (2014). *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Ve Kadına Yönelik Şiddet*. Paradigma Akademi.
- Yörük, A. (2009). *Feminizm/ler*. Sosyoloji Notları, 7, 63-85.

Gazeteler;

- BirGün Gazetesi (8-9 Mart 2012)
- BirGün Gazetesi (8-9 Mart 2013)
- BirGün Gazetesi (8-9 Mart 2014)
- BirGün Gazetesi (8-9 Mart 2015)
- BirGün Gazetesi (8-9 Mart 2016)
- BirGün Gazetesi (8-9 Mart 2017)

BirGün Gazetesi (8-9 Mart 2018)
BirGün Gazetesi (8-9 Mart 2019)
BirGün Gazetesi (8-9 Mart 2020)
Cumhuriyet Gazetesi (8 -9 Mart 2011)
Cumhuriyet Gazetesi (8 -9 Mart 2012)
Cumhuriyet Gazetesi (8 -9 Mart 2013)
Cumhuriyet Gazetesi (8 -9 Mart 2014)
Cumhuriyet Gazetesi (8 -9 Mart 2015)
Cumhuriyet Gazetesi (8 -9 Mart 2016)
Cumhuriyet Gazetesi (8 -9 Mart 2017)
Cumhuriyet Gazetesi (8 -9 Mart 2018)
Cumhuriyet Gazetesi (8 -9 Mart 2019)
Cumhuriyet Gazetesi (8 -9 Mart 2020)
Hürriyet Gazetesi (8 -9 Mart 2011)
Hürriyet Gazetesi (8 -9 Mart 2012)
Hürriyet Gazetesi (8 -9 Mart 2013)
Hürriyet Gazetesi (8 -9 Mart 2014)
Hürriyet Gazetesi (8 -9 Mart 2015)
Hürriyet Gazetesi (8 -9 Mart 2016)
Hürriyet Gazetesi (8 -9 Mart 2017)
Hürriyet Gazetesi (8 -9 Mart 2018)
Hürriyet Gazetesi (8 -9 Mart 2019)
Hürriyet Gazetesi (8 -9 Mart 2020)
Türkiye Gazetesi (8-9 Mart 2011)
Türkiye Gazetesi (8-9 Mart 2012)
Türkiye Gazetesi (8-9 Mart 2013)
Türkiye Gazetesi (8-9 Mart 2014)
Türkiye Gazetesi (8-9 Mart 2015)
Türkiye Gazetesi (8-9 Mart 2016)

Türkiye Gazetesi (8-9 Mart 2017)

Türkiye Gazetesi (8-9 Mart 2018)

Türkiye Gazetesi (8-9 Mart 2019)

Türkiye Gazetesi (8-9 Mart 2011)

Yeni Akit (8 -9 Mart 2011)

Yeni Akit (8 -9 Mart 2012)

Yeni Akit (8 -9 Mart 2013)

Yeni Akit (8 -9 Mart 2014)

Yeni Akit (8 -9 Mart 2015)

Yeni Akit (8 -9 Mart 2016)

Yeni Akit (8 -9 Mart 2017)

Yeni Akit (8 -9 Mart 2018)

Yeni Akit (8 -9 Mart 2019)

Yeni Akit (8 -9 Mart 2020)

Yeniçağ Gazetesi (8-9 Mart 2011)

Yeniçağ Gazetesi (8-9 Mart 2012)

Yeniçağ Gazetesi (8-9 Mart 2013)

Yeniçağ Gazetesi (8-9 Mart 2014)

Yeniçağ Gazetesi (8-9 Mart 2015)

Yeniçağ Gazetesi (8-9 Mart 2016)

Yeniçağ Gazetesi (8-9 Mart 2017)

Yeniçağ Gazetesi (8-9 Mart 2018)

Yeniçağ Gazetesi (8-9 Mart 2019)

Yeniçağ Gazetesi (8-9 Mart 2020)

İnternet Kaynakları

https://library.duke.edu/digitalcollections/wlmpc_wlmms01037/ Erişim Tarihi 17.08.220

<https://feminisminindia.com/2018/04/24/summary-first-wave-of-feminism> Erişim Tarihi 20.08.2020

<https://history.house.gov/Exhibitions-and-Publications/WIC/Historical-Essays/No-Lady/Womens-Rights/> Erişim Tarihi 20.08.2020

<https://www.britannica.com/event/womens-movement> Erişim Tarihi 20.08.2020

<https://www.catlakzemin.com/17-mayis-1987-dayaga-karsi-dayanisma-yuruyusu/> Erişim Tarihi 15.08.2020

https://www.nwci.ie/learn/article/why_do_we_celebrate_international_womens_day_the_history Erişim Tarihi 20.05.2020

<http://www.vicdankonvoyu.org/> Erişim Tarihi 19.07.2020

<http://bianet.org/bianet/insan-haklari/114797-fotogaleri-cumartesi-anneleri-insanlari-14-yildir-kayiplari-soruyor> Erişim Tarihi 02.08.2020

http://www.deontoloji.hacettepe.edu.tr/ekler/pdf/makale_sunulari/sut_bankaciligi.pdf Erişim Tarihi 10.08.2020

<http://www.turkkadinlاربirligi.org/tr/kurumsal/5/İstanbul+Sözleşmesi> Erişim Tarihi 21.07.2020

<https://morcati.org.tr/neler-yapiyoruz/biz-kimiz/> Erişim Tarihi 23.07.2020

<https://gender.khas.edu.tr/tr/yasal-ancak-ulasilabilir-degil-turkiyedeki-devlet-hastanelerinde-kurtaj-hizmetleri#:~:text=Günümüz%20Türkiye'sinde%20kürtaj%20yasalıdır,olarak%20kürtajla%20sonlandırılmasına%20izin%20vermektedir> Erişim Tarihi 23.07.2020

<https://www.internationalwomensday.com/About> Erişim Tarihi 20.05.2020

<https://www.vox.com/2018/3/20/16955588/feminism-waves-explained-first-second-third-fourth> Erişim Tarihi 20.08.2020

https://www.academia.edu/6663601/21_Yüzyılda_Feminizm Erişim Tarihi 08.08.2020

<http://www.tdk.gov.tr> Erişim Tarihi 10.05.2020

<https://photos.state.gov/libraries/turkey/231771/PDFs/abd-anayasasi.pdf> Erişim Tarihi 20.08.2020

<https://Ohrh.Law.Ox.Ac.Uk/> Erişim Tarihi 20.08.2020

